

Iida Strömsholm

ENSIKOTI NUORTEN ÄITIEN
ELÄMÄNHALLINNAN
EDISTÄJÄNÄ

Opinnäytetyö
Kansalaistoiminta ja nuorisotyö

Marraskuu 2012

MIKKELIN AMMATTIKORKEAKOULU

Mikkeli University of Applied Sciences

KUVAILULEHTI

MIKKELIN AMMATTIKORKEAKOULU Mikkeli University of Applied Sciences	Opinnäytetyön päivämäärä 19.11.2012				
Tekijä(t) Iida Strömsholm	Koulutusohjelma ja suuntautuminen Kansalaistoiminta ja nuorisotyö				
Nimeke Ensikoti nuorten äitien elämänhallinnan edistäjänä					
Tiivistelmä Suomessa syntyy alle 18-vuotiaille yli 200 lasta joka vuosi. Vaikka määrä on ollut vähenemään päin viime vuosina, on varhainen äitiys paljon keskustelua herättävä aihe. Yleisesti varhaista äitiyttä ei pidetä suositeltavana asiana siihen liittyvien lukuisten riskien vuoksi. Käsitys nuoruudesta keskeneräisyyden ja elämänhallinnan kehittymättömyyden, sekä toisaalta vapauden ja itsensä etsimisen elämänvaiheena, sopii huonosti yhteen vanhemmuuden tuomien haasteiden kanssa. Nuoret äidit itse eivät kuitenkaan näe varhaista äitiyttä elämää pilaavana asiana, vaan kokevat usein nuoruuden jopa etuna. Monet suomalaisista nuorista äideistä muuttavat aluksi sosiaalitoimen kehotuksesta johonkin Ensi- ja turvakotien liiton ylläpitämään ensikotiin. Ensikodissa nuori perhe saa ympärivuorokautista tukea vanhemmuuden opetteluun, elämänhallintaan sekä vauvanhoitoon. Tässä opinnäytetyössä pyrin selvittämään, miten nuoret äidit kokevat ensikodin merkityksen elämänhallintansa näkökulmasta. Tutkimuksessani selvitän, millaista nuorten elämä oli ennen raskautta, miten ensikotiin päätyminen tapahtui, miten arki ensikodissa jäsenyi, millaista elämää nuoret äidit elävät tällä hetkellä ja millaisia merkityksiä he antavat ensikodille jälkeensä. Aineistoni koostuu kolmesta kuusi-toista vuotiaana ensimmäisen lapsensa saaneen nuoren äidin teemahaastatteluista. Tutkimuksen tuloksista käy ilmi, että ensikodissa asuminen vaikutti nuorten äitien elämänhallintaan sekä positiivisesti että negatiivisesti. Ensikodin jatkuva valvonta ja säännöt koettiin osittain sisäistä elämänhallintaa rajoittaviksi tekijöiksi. Sen sijaan ensikodissa asuminen vahvisti elämänhallintaa silloin, kun tuelle oli todellinen tarve, ja nuori oli valmis ottamaan apua vastaan. Nuorten oma asenne ja motivaatio vaikuttivat suuresti ensikodissa viihtymiseen ja sieltä saatuihin oppimiskokemuksiin. Tutkimuksessa kävi myös ilmi, että ensikoti ei vastannut kaikkien nuorten kohdalla niitä odotuksia, joita sen toiminnalle ja käytännöille oli etukäteen asetettu.					
Asiasanat (avainsanat) Ensikoti, sisäinen elämänhallinta, ulkoinen elämänhallinta, varhainen äitiys					
Sivumäärä 77 s. + 2	<table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <tr> <td style="width: 50%;">Kieli</td> <td style="width: 50%;">URN</td> </tr> <tr> <td>Suomi</td> <td></td> </tr> </table>	Kieli	URN	Suomi	
Kieli	URN				
Suomi					
Huomautus (huomautukset liitteistä)					
Ohjaavan opettajan nimi Katja Komonen	Opinnäytetyön toimeksiantaja Keski-Suomen Ensi- ja turvakoti ry				

DESCRIPTION

MIKKELIN AMMATTIKORKEAKOULU Mikkeli University of Applied Sciences		Date of the bachelor's thesis 19 November 2012
Author(s) Iida Strömsholm	Degree programme and option Civic Activities and Youth Work	
Name of the bachelor's thesis Promoting teenage mothers' life management at mother and child homes		
Abstract In Finland there are over 200 new teenage mothers every year. Early motherhood is a popular topic of discussion. In general early motherhood is not a good thing because there are many risks involved with this phenomenon. Adolescence is thought to be a phase of life that includes freedom and incompleteness so it is not a good combination with the challenges of motherhood. Teenage mothers do not however think that early motherhood ruins their life; they even think that adolescence is a benefit for them. Many Finnish teenage mothers move into the mother and child home before childbirth or with a baby. The mother and child homes are one form of child welfare aimed at supporting parenthood and helping families to find their own resources and strengths. The home seeks to foster good child-parent relationship and to teach parents step by step how to cope with life and look after their baby. The thesis set out to find how living in the mother and child home influences teenage mothers' life management? Do the mother and child homes rule teenage mothers' life or does it help them to survive in a uncontrollable world? Three 16-year-old mothers were interviewed for this research. They have all lived in The mother and child home. All the material is analyzed using theme analysis. Living in the mother and child homes had positive and negative impacts on the young mothers' life management. The mothers saw that a continuous control and many rules limited their own internal life management. When there was a real need for support and help living in the mother and child home supported their life management. The young mothers' own attitude and motivation influenced how they enjoyed their stay there and how they saw the support received. Some of those interviewed thought that the mother and child home did not meet their expectations.		
Subject headings, (keywords) The mother and child home, life coping, early motherhood		
Pages 77 p. +2	Language Finnish	URN
Remarks, notes on appendices		
Tutor Katja Komonen	Bachelor's thesis assigned by Keski-Suomen Ensi- ja turvakoti ry	

1	JOHDANTO	1
2	ENSIKOTITYÖ	3
2.1	Ensikotityön historia	4
2.2	Ensi- ja turvakotien liitto	5
3	NUORTEN ÄITIEN ELÄMÄNHALLINTA	7
3.1	Elämänhallinnan rakentuminen	7
3.1.1	Sisäinen ja ulkoinen elämänhallinta.....	9
3.1.2	Nuorten elämänhallinta.....	11
3.2	Nuorena äidiksi	12
4	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	18
4.1	Tutkimusongelma	19
4.2	Teemahaastattelu aineistonkeruumenetelmänä	20
4.3	Aineistonkeruuprosessi.....	23
4.4	Aineisto.....	24
4.5	Aineiston analyysi	24
5	TUTKIMUSTULOKSET	26
5.1	Kuvaus äideistä.....	26
5.1.1	Sonja	26
5.1.2	Tuuli.....	26
5.1.3	Aino.....	28
5.2	Ensikotiin hakeutuminen	30
5.3	Elämä ensikodissa.....	35
5.4	Ensikodin merkitys nuorille äideille	43
5.4.1	Elämä tällä hetkellä.....	43
5.4.2	Ajatukset ensikodista jälkeenpäin.....	55
6	JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA.....	66
	LÄHTEET	73
	LIITTEET	
	1 Teemahaastattelurunko	

1 JOHDANTO

Opinnäytetyöni vie sinut nuoren äidin maailmaan. Millaista on elämä silloin, kun kädessä on positiivinen raskaustesti, mutta ei vielä peruskoulun päättötodistusta? Millaisia muutoksia raskaus, synnytys ja vanhemmuus tuovat nuoren naisen elämään? Onko ensikodissa asumisesta hyötyä nuorten äitien elämänhallinnan kannalta? Millaisia odotuksia nuoret äidit määrittelevät tulevaisuudelleen?

Nuorten äitiys on ajankohtainen ja paljon keskustelua herättävä aihe. Yleisesti teiniäitiyttä ei ole pidetty suositeltavana asiana siihen liittyvien sosiaalisten, fyysisten ja psyykkisten riskien vuoksi. Usein nuoren raskautta pidetään suunnittelemattomana vahinkona, joka on jo itsessään merkki siitä, ettei nuori ole kykenevä sellaiseen huolenpitoon ja moraaliseen toimintaan, jota vanhemmuuteen liitetään. Varhaiseen äitiyteen liitetään usein myös riski syrjäytymisestä, sillä nuorelta puuttuu ammatillinen koulutus, kiinteä toimeentulo sekä usein myös kiinteä parisuhde. Mikäli vielä nuoren sosiaalinen verkosto ja malli vanhemmuudesta ovat heikkoja, on hän vaarassa syrjäytyä. (Hirvonen 2000, 33, 37, 169) Viime vuosikymmeninä teiniraskauksien ongelmalähtöisyyteen on kuitenkin suhtauduttu kriittisesti, sillä on havaittu, että nuoret äidit itse eivät yleensä koe raskautta ja vanhemmuutta negatiivisena asiana (Niemelä 2005, 170). Nuoret äidit korostavat usein ajatusta siitä, ettei kyky hyvään vanhemmuuteen ole riippuvainen korkeasta koulutuksesta ja elintasosta, vaan se syntyy lopulta vasta käytännön kokemuksen ja vastuun ottamisen myötä (Kelhä 2010, 72 - 73).

Suomessa hyvin nuoret perheet muuttavat usein aluksi ensikotiin opettelemaan vauvanhoitoa, vanhemmuutta ja arjen pyörittämistä. Ensikodissa vauva ja vanhemmat saavat ympärivuorokautista yksilöllistä ja yhteisöllistä tukea. Eri puolilla Suomea toimii tällä hetkellä kymmenen Ensi- ja turvakotien liiton ylläpitämää ensikotia sekä seitsemän odottavien äitien ja vauvaperheiden päihdeongelmien hoitoon erikoistunutta ensikotia ja avopalveluyksikköä. (Ensi- ja turvakotien liitto ry 2012.)

Itse olen ollut kiinnostunut teiniäitiydestä ilmiönä jo vuosien ajan. Olen seurannut jonkin verran siihen liittyvää keskustelua ja lukenut nuorten äitien kirjoittamia blogeja. Ensikotityöstä kiinnostuin opiskellessani Mikkelin ammattikorkeakoulussa kansalaistoiminnan ja nuorisotyön koulutusohjelmassa. Erään oppimistehtävän sanelemana

kävin tutustumassa yhteen Suomen ensikotiin, mikä sai minut kiinnostumaan sen toiminnasta, historiasta ja käytännöistä vielä enemmän. Päätin yhdistää ensikotityön ja teiniäitityden opinnäytetyössäni. Näkökulmaksi valikoitui elämänhallinta, sillä se on mielestäni aiheena mielenkiintoinen, monipuolinen ja yhteisöpedagogin mahdolliseen työkenttään kohdentuva.

Tässä tutkimuksessa tarkoitan elämänhallinnan käsitteellä sitä, että ihminen selviytyy arjestaan, asettaa tulevaisuudelleen tavoitteita ja luottaa siihen, että voi itse ohjata elämäänsä. Elämänhallinta on käsite, joka pitää sisällään kaikki elämän osa-alueet kuten työn, koulutuksen, asumisen, sosiaaliset suhteet, perhetilanteen, terveyden ja taloudellisen tilanteen.

Tutkimukseni kohteena ovat nuorten äitien kokemukset ensikodin merkityksistä elämänhallintaansa. Opinnäytetyössäni haen vastausta seuraaviin kysymyksiin:

1. Miten nuoret äidit kokevat ensikodin merkityksen elämänhallintansa näkökulmasta?
 - a. Miten ensikotiin päätyminen tapahtui?
 - b. Miten elämä ensikodissa jäsenyi?
 - c. Millaisia merkityksiä ensikodille annetaan jälkeenpäin?

Tutkimuksen aineisto koostuu kolmen kuusitoista vuotiaana raskaaksi tulleen nuoren naisen teemahaastatteluista. Työn keskeiset käsitteet ovat varhainen äitiys, sisäinen elämänhallinta, ulkoinen elämänhallinta, nuoren elämänhallinta ja ensikoti.

Tämän opinnäytetyöni tulosten avulla Suomen ensikodeilla on mahdollisuus kehittää ja arvioida toimintaansa. Vaikka tutkimukseni aineisto on pieni, ovat esiin nousseet kokemukset merkityksellisiä. Ensikodin tavoitteena on tukea asiakkaiden elämänhallintaa, mutta entä jos asiakas kokeekin ensikodin rajoittavan sitä. Opinnäytetyöni antaa tietoa nuorten äitien odotuksista, toiveista, mielipiteistä ja kokemuksista liittyen ensikotitoimintaan.

2 ENSIKOTITYÖ

Ensikotitoiminta on ennaltaehkäisevää ja korjaavaa lastensuojelutyötä. Ensikoti on tarkoitettu vauvaperheille, jotka tarvitsevat vahvaa yksilöllistä tukea elämänhallintaan ja vanhemmuuteen. Apua voidaan tarvita esimerkiksi silloin kun vanhemmilla on mielenterveys-, päihde- tai parisuhdeongelmia tai jostain syystä arjen asioiden hoitaminen ei suju. Ensikoti voi olla hyvä paikka vauvaperheelle myös silloin, kun vanhemmat ovat itse vielä hyvin nuoria tai kun he ovat vasta muuttaneet Suomeen. (Ensi- ja turvakotien liitto ry 2011a.)

Ensikoti on kodinomainen paikka, jossa vauva ja vanhemmat saavat ympärivuorokauden yksilöllistä ja yhteisöllistä tukea. Hoidon maksamisesta tehdään sopimus perheen asuinkunnan sosiaaliviraston kanssa. Perheen toivotaan tulevan ensikotiin jo odotusaikana, jotta vanhempien positiivista suhdetta lapseen voidaan alkaa työstämään mielikuvatyöskentelyn avulla jo ennen lapsen syntymää. Vanhemmuuteen valmistaudutaan pohtimalla sitä, millainen vanhempi minusta tulee ja millaista hoivaa olen itse lapsena saanut. Ensikodissa turvataan kasvavalle lapselle ikätasonsa ja tarpeidensa mukainen hoito ja huolenpito. Ensikodissa vauva saa kasvaa ja kehittyä vuorovaikutussuhteessa häntä hoitavien aikuisten kanssa. (Ensi- ja turvakotien liitto ry 2011a.) Työskentelyssä otetaan kuitenkin huomioon koko perheen tarve – vauvan, äidin, isän ja sisarusten (Ensi- ja turvakotien liitto 2010, 2).

Ensikodissa hoitoon kuuluvat muun muassa henkilökohtainen hoito- ja kuntoutussuunnitelma vauvalle ja perheelle, perheen lähityöntekijä, yksilö- ja perhekeskusteluja, ryhmätoimintaa, lapsen ja vanhemman vuorovaikutuksen tukemista sekä yhteistyötä perheen läheis- ja viranomaisverkostojen kanssa. Ensikodissa arkea rakennetaan yhdessä, ja ohjaaja toimii rinnalla kulkijana ja tukijana. (Ensi- ja turvakotien liitto ry 2011b.) Käytännössä elämänhallinnan tukeminen ensikodeissa tarkoittaa arkisten asioiden opettelua ja yhdessä hoitamista sekä henkilökohtaisten ongelmien ratkaisemista (Turun ensi- ja turvakoti ry 2011). Vanhemmat voivat tarvita apua esimerkiksi ruoan laitossa, siivoamisessa, pyykinpesussa tai kaupassa käynnissä.

Jokaiselle ensikodin asiakasperheelle laaditaan yhdessä työntekijän kanssa henkilökohtainen asiakassuunnitelma, johon kirjataan muun muassa yksilölliset tavoitteet.

Lastensuojelun sosiaalityöntekijän, asiakkaan ja muiden yhteistyökumppaneiden kanssa tavoitteiden toteutumista arvioidaan säännöllisesti. (Ensi- ja turvakotien liitto 2010, 2)

Lastensuojelulaki ohjaa ja muodostaa pohjan ensikotityön tekemiselle. Lain mukaan lastensuojelun tarkoitus on turvata lapsen oikeus turvalliseen kasvuympäristöön ja kehitykseen sekä tukea vanhempien kasvatustehtävää järjestämällä tarvittavia palveluita ja tukitoimia. Lasten ja perheiden kanssa toimivien viranomaisten on pyrittävä tarjoamaan perheelle apua riittävän varhain sekä ohjattava lapsi tai perhe tarvittaessa lastensuojelun piiriin. Lisäksi laki velvoittaa terveydenhuollon ja sosiaalihuollon viranomaisia järjestämään välittömät ja tarvittavat palvelut raskaana olevien naisten ja syntyvien lasten erityiseksi suojelemiseksi. (Lastensuojelulaki 2007/417.)

Tällä hetkellä eri puolilla Suomea toimii 11 Ensi- ja turvakotien liiton ylläpitämää ensikotia. Ensikodit sijaitsevat Helsingissä, Jyväskylässä, Kokkolassa, Lahdessa, Rovaniemellä, Oulussa, Raahessa, Tampereella, Turussa ja Vaasassa. Lisäksi 7 päihdeongelmien hoitoon erikoistunutta ensikotia ja avopalveluyksikköä sijaitsevat Jyväskylässä, Espoossa, Kokkolassa, Helsingissä, Kuopiossa, Turussa ja Rovaniemellä. (Ensi- ja turvakotien liitto ry 2012a.)

2.1 Ensikotityön historia

Suomeen perustettiin ensimmäiset äitien ja lasten hoitokodit jo 1800-luvulla, jolloin ne toimivat hyvin pitkälti työlaitosperiaatteella. Ensimmäisiin ensikoteihin verrattuna kyseisten laitosten toimintaperiaatteet eivät olleet niin kokonaisvaltaisia ja äidin vanhemmuuden tukemiseen ei kiinnitetty suurta huomiota. Raskaaksi tuleminen avioliiton ulkopuolella oli suuri häpeä 1940-luvulla, jolloin kirkko korosti avioliiton merkitystä ja vastusti sen ulkopuolisia suhteita. Myöskään kunniallisille miehille ei kelvannut avioton äiti. Aviottomina syntyneiden lasten osuus oli vuosisadan vaihteessa noin 7 % (Heinänen 1992, 11 - 13). Vuonna 1945 perustettiin yksin odottavien äitien avuksi Naisten suojakotien liitto, jonka nimi muutettiin myöhemmin Ensi- ja turvakotien liitoksi. Suomen ensimmäinen ensikoti perustettiin vuonna 1942 sodan keskelle Helsinkiin. Ensikotien perustajana toimi talousneuvos Miina Sillanpää, jonka mukaan ”Jokainen lapsi on pelastettava elämälle”. Ensikotitoiminta laajentui vuosien varrella

myös muihin kaupunkeihin. Vuonna 1948 rakentui ensikoti Ouluun ja vuonna 1951 Turkuun ja Tampereelle. (Aunila 2007; Heinänen 2002, 33, 51)

Ensikodit ovat alusta alkaen puolustaneet lapsen oikeuksia, tukeneet äitiyttä ja toteuttaneet tasa-arvoa. Vaikka ensimmäinen ensikoti oli naisten hoitama laitos, sillä ei ollut vahvaa feminististä leimaa. Ensikotien periaatteena on ollut alusta lähtien kannustaa äitejä pitämään lapsensa ja auttaa heitä yhteisen elämän alkuun. Alkuaikoina ensikotityön keskeinen tavoite oli opettaa äitejä kodin- ja perheenhoitoon. Ensikodin henkilökunta opetti äitejä muun muassa siivoamaan, pesemään pyykkiä, hoitamaan lapsia sekä tekemään ruokaa ja muita taloustöitä. Ensikotityön alkuperäinen ajatus ja henki elää edelleen, mutta työn menetelmät ovat vuosien saatossa muuttuneet. (Haukka-Wacklin 2011; Heinänen 2002, 36, 39.)

Sodan jälkeen ensikodit alkoivat toimia vähitellen lastensuojelulaitoksina ja syynä ensikotiin menemiselle olivat useimmiten vanhempien erilaiset ongelmat, kuten mielenterveysongelmat, päihdeongelmat tai yleinen epävarmuus vauvan kanssa elämisessä. Ensikotien työtapojen, henkilökuntarakenteen ja laitosten toiminnan kannalta tämä muutos on ollut hyvin merkittävä. (Törrönen 1998, 24.)

Vielä 1970-luvullakin oli yleistä, että nuoret odottavat äidit hakeutuivat ensikotiin kotiväkensä häätäminä. Vanhemmat mielsivät usein tyttärensä aviottoman raskauden omaksi häpeäkseen ja ulkopuolisten arvostelua pelättiin. (Heinänen 1992, 26 - 27.)

2.2 Ensi- ja turvakotien liitto

Ensi- ja turvakotien liitto on valtakunnallinen lastensuojelutyötä järjestö, joka on perustettu vuonna 1945. Liiton tarkoituksena on turvata lapselle suotuisa kasvuympäristö, tukea vanhemmuutta ja perhettä sekä ehkäistä lähisuhdeväkivaltaa. Ensi- ja turvakotien liitto on vauvaperhetyön ja lähisuhdeväkivallan asiantuntija sekä lasten ja perheiden etujen valvoja. (Ensi- ja turvakotien liitto ry 2011c.)

Ensi- ja turvakotien liitto toimii 29 rekisteröidyn jäsenyhdistyksensä keskusjärjestönä ja yhdyselimenä. Jäsenyhdistykset ylläpitävät Suomessa 10 ensikotia, 7 päihdeongel-

maisille äideille suunnattua ensikotia sekä 14 turvakotia. Osa jäsenyhdistyksistä keskittyy toiminnassaan erilaisiin avopalveluihin. (Ensi- ja turvakotien liitto ry 2011c.)

Ensi- ja turvakotien liiton toiminta muodostuu useista eri työmuodoista. Liitto tukee perheitä silloin, kun joku perheessä on väkivaltainen tai uhkailee. Tällöin *turvakodit* auttavat selviämään tilanteesta ja tarjoavat väliaikaisen asuinpaikan. Liitto tekee myös *lapsityötä* silloin kun lapsi näkee tai kokee väkivaltaa. *Alvari-perhetyö* voi olla paikallaan silloin kun arki perheessä ei suju ja esimerkiksi lasten koulunkäynnissä on ongelmia. *Ensikodit* ja *perhekuntoutus* ovat tarkoitettu perheille, jotka tarvitsevat vahvaa tukea elämänhallintaansa ja vauvan kanssa elämiseen. Ensikoti, *Baby blues* tai *Äimä ry* voi olla hyvä tukimuoto silloin, kun äiti on masentunut tai uupunut esimerkiksi synnytyksen jälkeen tai mikäli vauvan unirytmii on sekaisin. (Ensi- ja turvakotien liitto ry 2011d.)

Ensi- ja turvakotien liitto tarjoaa myös *doula-toimintaa* heille, jotka tarvitsevat jonkun tuekseen odotukseen ja synnytykseen. Pidä kiinni – hoitojärjestelmä on tarkoitettu vauvaperheille ja raskaana oleville äideille, jotka tarvitsevat tukea päähteettömyydessä. *Jussi-työ* suunnattu miehille, jotka haluavat ehkäistä ja lopettaa väkivallan käytössä lähisuhteissaan ja tarvitsevat siihen tukea. *Miestyö* on tarkoitettu miehille, jotka tarvitsevat tukea löytääkseen paikkansa perheessä. Myös ensikodit tukevat tässä asiassa. Liitto tarjoaa apua myös silloin, kun perheessä tarvitaan turvallista *tapaamispaikkaa* lapsen ja vanhemman tapaamisille. *Kaapatut lapset ry:n* tarkoituksena on tukea kaappauksen, kaappausuhan tai vaikean huoltajuuskiistan kohteena olevia lapsia sekä puolustaa heidän oikeuksiaan. Ensi- ja turvakotien liitto järjestää lisäksi *Tenavatupa-toimintaa*, jossa pääasiassa yksinhuoltajavanhemmilla on mahdollisuus saada tilapäistä lastenhoitoapua pientä korvausta vastaan. (Ensi- ja turvakotien liitto ry 2011d.)

Ensi- ja turvakotien liiton rahoitus muodostuu pääasiassa Raha-automaattiyhdistyksen (68 %) sekä Lasten Päivän Säätiön (12 %) avustuksista. Kansainvälisten yhteistyöhankkeiden kustannusten rahoitus koostuu ulkoasianministeriön avustuksista. Liiton saamista avustuksista noin kaksi kolmasosaa ohjautuu suoraan liiton jäsenyhdistyksille erilaiseen kehittämis- ja kokeiluhankkeisiin. Sen sijaan jäsenyhdistysten tarjoamat ensi- ja turvakotipalvelut rahoitetaan kunnilta perittäviltä hoitopäivämaksuilla. Lisäksi liitto vastaanottaa vuosittain eri yritysten ja yksityishenkilöiden raha- ja tavaralahjoi-

tuksia, joita on käytetty esimerkiksi ensikotien viihtyisyyden lisäämiseen ja lasten lelu- ja urheiluvälinehankintoihin. (Ensi- ja turvakotien liitto ry 2011e.)

3 NUORTEN ÄITIEN ELÄMÄNHALLINTA

3.1 Elämönhallinnan rakentuminen

Elämönhallinta on ristiriitainen käsite, sillä siihen liittyy kuvitelma siitä, että elämä olisi hallittavissa. Todellisuudessa elämämme jäsentyy kuitenkin suunnitelmallisen toiminnan sekä sattumien ja satunnaisten tapahtumien kautta (Anttila ym. 2009, 9). Elämönhallinta on myös moninainen käsite, mikä vaikeuttaa sen määrittelyä. Elämönhallinnan käsitteen määrittelyyn vaikuttaa ensinnäkin se tieteenala, jonka piirissä sitä käsitellään. Elämönhallintaa on määritelty pääasiassa yhteiskunta-, sosiaali- ja terveystieteiden saralla, jolloin näkökulmana on ollut ihmisen hyvän elämän, terveyden ja hyvinvoinnin tarkastelu (Eirola 2003, 22). Lisäksi käsitteen ymmärtämiseen vaikuttavat erilaiset ihmiskäsitykset sekä kulttuuri. Esimerkiksi länsimaisessa kulttuurissa voidaan ymmärtää elämönhallinta eri tavalla kuin muissa kulttuureissa, sillä länsimaisessa kulttuurissa arvostetaan enemmän ulkoisia menestymisen merkkejä kuin esimerkiksi alkuperäiskansojen keskuudessa. (Heikkonen & Välikangas 2011, 71.)

Suomessa elämönhallinnan käsitteestä alettiin puhua ensimmäisen kerran 1980-luvulla. Jo silloin ymmärrettiin, että elämönhallinta ja hyvinvointi ovat toisilleen läheisiä käsitteitä, sillä yksilön hyvinvointia tarkasteltaessa elämönhallinta on hyvin keskeisessä osassa. Sekä elämönhallinta että hyvinvointi edellyttävät yksilöltä monenlaisia voimavaroja. Suomessa sosiaalipolitiikan keskeisenä tehtävänä onkin ihmisten elämönhallinnan parantuminen ja tukeminen. (Aaltonen ym. 2007, 186.)

Liisa Keltinkangas-Järvinen (2008, 255) tarkoittaa elämönhallinnan käsitteellä ihmisen uskoa siihen, että hän voi vaikuttaa elämäänsä ja muuttaa tarvittaessa olosuhteita itselleen suotuisimmiksi. Ihminen pyrkii omalla toiminnallaan muuttamaan niitä olosuhteita, jotka hän arvioi omat voimavaransa ylittäviksi tai liian raskaiksi. Ihminen siis pyrkii joko muuttamaan konkreettisesti olosuhteita tai hän voi pyrkiä muuttamaan omaa tapaansa tulkita asioita.

Elämönhallinnan tunteen rakentuminen on pitkä prosessi, joka saa alkunsa jo lapsuudessa. Keltinkangas-Järvinen (2008, 258 - 263) on määritellyt kolme elämönhallinnan tunteen muodostumisen kehitystapahtumaa. Onnistuneen elämönhallinnan muodostuminen edellyttää näiden kolmen kehitystapahtuman toteutumista. *Ensimmäinen* kehitysvaihe on varhaislapsuuden kaikkivoipaisuuden tunne, joka alkaa siitä vauvan kokemuksesta, että hän voi itkullaan vaikuttaa siihen, mitä hänelle tapahtuu. Vauvan ei ole mahdollista ymmärtää tapahtumien syy-seuraussuhteita, mutta havainto omasta vaikuttamisen mahdollisuudesta tuo vauvalle selvyyttä. (Keltinkangas-Järvinen 2008, 258 - 259.)

Toisessa vaiheessa lapsen kaikkivoipaisuuden tunne korvautuu realistisemmalla mahdollisuuksien arvioimisella. Lapsen elämönhallinnan tunnetta kehittävät havainnot siitä, että hän pystyy vaikuttamaan itse asioihin ja onnistumisen kokemukset oman toiminnan seurauksena. Tässä vaiheessa on syytä auttaa lasta havaitsemaan oikein syy-seuraussuhteita, vaikka lapsen ymmärryskyky onkin aluksi vähäinen. Myös rajat, kontrolli ja vastuunkantaminen kuuluvat lapsen elämönhallinnan kehittymiseen. *Kolmas elämönhallinnan* kehitysvaihe on sisäisen autonomian saavuttaminen. Se tarkoittaa oman käytöksen ja omien tunnetilojen hallitsemista sopivalla ja yhteisön hyväksymällä tavalla. Hänen reaktionsa eivät ole suoraan ulkoisten ärsykkeiden aiheuttamia, vaan hän pystyy kontrolloimaan niitä ja päättämään, miten reagoi ja missä tilanteessa näyttää tunteensa. Lopullinen elämönhallinta syntyy siis vähitellen, kehittyen koko ajan matkalla lapsuudesta aikuisuuteen. (Keltinkangas-Järvinen 2008, 260 - 263.)

Vuorovaikutussuhteet ovat merkittävä osa elämönhallintaa. Ihmisen minäkokemus säätelee olennaisesti sosiaalista käyttäytymistä ja elämönhallintaa. Minäkokemus sisältää käsityksen ympäristön odotuksista sekä omista käyttäytymismalleista näihin odotuksiin. Identiteetti ja itsearviointi muodostuvat sosiaalisessa vuorovaikutuksessa saatujen roolien mukaan. Sosiaaliset vuorovaikutussuhteet lisäävät ihmisen koettua hyvinvointia vahvistamalla identiteettiä ja myönteistä itsearviointia. Erityisesti näin tapahtuu läheisissä, toimivissa ja intensiivisissä ihmissuhteissa. Mikäli sosiaalinen tuki puuttuu läheisistä vuorovaikutussuhteista, se puolestaan heikentää itsearviointeja ja aiheuttaa merkityksettömyyden tunteita. Läheisen vuorovaikutussuhteen sisältämä kiintymys, läheisyys, turvallisuus, mielihyvä ja lohdutus ovat hyvin tärkeitä stressin

käsittelyyn vaikuttavia tekijöitä. Ihmisten väliseen vuorovaikutukseen liittyvä sosiaalinen tuki vaikuttaa siihen, miten ihminen pystyy sisäisesti hallitsemaan eteen tulevia ongelmia ja ristiriitoja. (Raitasalo 1995, 42.)

Hyvänä elämäntaloutena voidaan pitää sitä, kun ihminen uskoo voivansa vaikuttaa asioihin omilla ratkaisuillaan ja päätöksillään. Ihminen tuntee silloin myös olevansa vastuussa omasta elämästään. Hän voi asettaa päämääriä ja tavoitteita sekä tehdä töitä niiden saavuttamisen eteen. Myös asioille omistautuminen voi osoittaa vahvaa elämäntaloutta kykyä. Ihmiselle, jolla on hyvä elämäntaloutta, ei tapahdu vahinkoja, vaan hän tekee itse virheitä. (Keltinkangas-Järvinen 2008, 55; Aaltonen ym. 2007, 185.)

Anttila ym. (2009, 10) puolestaan pitävät hyvää elämäntaloutta yksilön tiettyinä ominaisuuksina. Heidän mukaansa arkielämässä hyvä elämäntaloutta näkyy erilaisten tilanteiden hallintana ja niistä selviytymisenä. Määritelmän mukaan arjen ei kuitenkaan tarvitse sujua mutkattomasti ja ongelmitta, vaan kyse on enemmänkin siitä, miten yksilö elää ongelmiansa kanssa.

Ihminen, jolla on heikko elämäntaloutta, uskoo, että hänelle vain tapahtuu asioita, ilman, että hän voi itse vaikuttaa niihin. Hän ajattelee, että tapahtumat ovat pääasiassa sattumaa, eivät seurausta siitä, mitä hän itse tekee. Onnistuminen johtuu hyvästä tuurista ja epäonnistuminen huonosta. Hänen päähänsä tulee koko ajan ajatuksia, niin että hänen voi olla vaikea keskittyä. Henkilö ikään kuin elää omaa elämäänsä ulkopuolisen silmin sivustaseuraajana. (Keltinkangas-Järvinen 2008, 256.)

3.1.1 Sisäinen ja ulkoinen elämäntaloutta

Sisäinen elämäntaloutta tarkoittaa ihmisen kykyä sopeutua ja selviytyä myös yllättävistä ja järkyttävistä elämäntapahtumista sekä ajattelemaan niiden jälkeen tai aikana positiivisesti. Sisäinen elämäntaloutta käsittää kaikki ne tavat, joilla ihminen luo elämänsä sisältöä. Sosiaaliset suhteet, harrastukset ja perhe ovat sisäisen elämäntalouttan välineitä. Siihen liittyy lisäksi esimerkiksi selkeät elämäntalouttarvot ja kyky asettaa tavoitteita ja pyrkiä niihin. Sisäiseen elämäntalouttaan vaikuttaa myös keskeisesti itsetunto, koska sen lähtökohta on, että yksilö uskoo itseensä ja mahdollisuuksiinsa

vaikuttaa elämäänsä. Elämönhallinta on siis asia, joka opitaan vähitellen jo lapsuudessa. Sisäisen elämönhallinnan menettäminen näkyy muun muassa toivottomuutena sekä siinä, että ihminen suhtautuu pessimistisesti tulevaisuuteensa ja alistuu omaan asemaansa. Sisäinen elämönhallinta on aina subjektiivinen kokemus, sillä ulkopuolisen silmin se voi olla heikkoa, mutta yksilö itse tuntee sen hyväksi. Henkilö, jolla on vahva sisäinen elämönhallinta, jaksaa kriisitilanteissakin ylläpitää ja parantaa ulkoista elämönhallintaansa eli pyrkii tavoitteitaan kohti. (Aaltonen ym. 2007, 185 - 186; Anttila ym. 2009, 10; Roos 1981, 41 - 42; Ruth 1998, 320 - 321.)

Roos (1981, 41) pitää ulkoisena elämönhallintana sitä, että ihminen on pystynyt suurin piirtein ohjaamaan elämäänsä, ilman että sen vaiheisiin ovat vaikuttaneet monet hänestä itsestä riippumattomat asiat. Yksinkertaisimmillaan ulkoinen elämönhallinta on kysymyksessä silloin kun ihminen on pystynyt torjumaan ja välttämään suunnittelemattomat sekä järkyttävät tapahtumat. Roosin mukaan ulkoiseen elämönhallintaan vaikuttavat merkittävästi sukupolvi, koulutus sekä ammatti. Ulkoisen elämönhallinnan keskeisiä ja tärkeitä tekijöitä ovat aineellisesti ja henkisesti turvattu asema, aineellinen vauraus ja hyvä taloudellinen asema. (Roos 1981, 41.) Roosin käsitys ulkoisesta elämönhallinnasta kykynä tai onnekkautena eliminoida odottamattomat asiat, ei ole sellaisenaan nuorten äitien kohdalla kovin relevantti määritelmä elämönhallinnalle. Nuoren raskaus on lähes aina suunnittelematon ja odottamaton, joten voidaan ajatella, että nuoren ulkoinen elämönhallinta on jo kokenut kolhun suunnittelemattoman raskauden myötä.

Anttila yms. (2009, 10) mukaan ulkoinen elämönhallinta liittyy elämän perusasioihin kuten työhön, asumiseen, perheeseen ja toimeentuloon. Ulkoista elämönhallintaa on mahdollista ylläpitää esimerkiksi turvaamalla toimeentulo, tukemalla arjessa selviytymistä ja ihmissuhteita sekä muita elämän ulkoisia puitteita. Ulkoinen elämönhallinta näkyy usein siinä, että ihminen pystyy ohjailemaan elämäänsä.

Aaltonen yms. (2007, 185) tarkoittavat ulkoisella elämönhallinnalla sitä, kuinka paljon ihminen tuntee voivansa vaikuttaa elämässään tapahtuviin asioihin. Ulkoinen elämönhallinta on kykyä ohjailla elämää niin, etteivät odottamattomat tai haitalliset tekijät pysty vaikuttamaan elämän eri vaiheisiin. Se, että yksilö kokee olevansa henkisesti ja aineellisesti turvatussa asemassa, on tärkeää ulkoisen elämönhallinnan kannalta. Myös

yksilön asettamat päämäärät kuten koulutus ja ammatti, liittyvät ulkoiseen elämänhallintaan. Nuorelle keskeisiä ulkoisen elämänhallinnan tavoittelun päämääriä ovat esimerkiksi ajokortti, opiskelupaikka ja oma asunto.

Sen sijaan Raitasalon (1995, 12) määritelmän mukaan ulkoinen elämänhallinta liittyy ympäristön mahdollisuuksiin tukea ihmisen omaa kykyä käsitellä koettuja ongelmia. Hänen mukaansa ulkoisesta elämänhallinnasta on kyse silloin, kun ihminen käyttää esimerkiksi sosiaaliturvaa tai muiden ihmisten tukea selviytyäkseen vaikeuksista.

3.1.2 Nuorten elämänhallinta

Kun puhutaan nuorten elämänhallinnasta, siitä käytetään usein termiä elämänhallinta-valmius, koska muutos, kehittyminen ja aikuiseksi kasvaminen kuuluvat murrosikään. Elämänhallintaa tarkastellaan sen perusteella, millaisia valmiuksia nuoret kokevat omaavansa. Nuoret kartuttavat henkilökohtaisia valmiuksia hankkimalla niitä koko ajan kokemusten kautta. Näin heille kehittyy valmiuksia kohdata erilaisia haasteita ja ottaa käyttöön vahvuuksiaan erilaisissa elämäntilanteissa. Nuorten valmiuksina voidaan pitää esimerkiksi fyysisiä ja psykokognitiivisia tekijöitä, kuten asenteita, arvoja, tietoja, taitoja, sosiaalisia suhteita, taloudellisia tekijöitä sekä minäkäsitystä. (Friis ym. 2004, 57.)

Peruskoulu on nuoren lähiyhteisö, jossa hän viettää suurimman osan päivittäisestä ajastaan. Koulussa nuoret omaksuvat elämänhallinnan kannalta keskeisiä toiminta- ja ajattelumalleja, joiden vaikutukset ylettyvät aikuisikään asti. Koulu toimii oppimisympäristön lisäksi myös nuorten sosiaalisten suhteiden ympäristönä. Nuorten tiedot omasta kehityksestään perustuvat perheessä ja koulussa hankittuihin tietoihin. Lisäksi he saavat tietoa kavereiltaan sekä mediasta. (Friis ym. 2004, 50.)

Nuoren elämänhallinnassa korostuvat lähellä olevat ihmiset, perhe ja ystäväpiiri sekä koulu. Parhaimmillaan nuori saa niistä voimavaroja, joiden avulla elämä pysyy koossa. Nuoren sisäiseen elämänhallintaan vaikuttaa keskeisesti itsetunto, sillä sisäiseen elämänhallinnan lähtökohtana on, että yksilö uskoo itseensä ja omiin vaikuttamismahdollisuuksiinsa. Nuorten elämässä vahvaa elämänhallintakykyä osoittavat esimerkiksi mielekästä elämäntulkua ylläpitävät tavoitteet, omistautuminen asioille sekä halu

ponnistella tavoitteiden eteen. Sen sijaan ulkoisen elämänhallinnan kannalta tärkeää on, että nuori kokee olevansa taloudellisesti ja henkisesti turvatussa asemassa. Koulutuksen, ajokortin ja oman asunnon hankkiminen ovat tärkeitä etappeja nuoren ulkoisen elämänhallinnan tavoittelussa. Työelämään sijoittumisella on tärkeä merkitys nuoren itsenäistymisprosessin kannalta, sillä työ mahdollistaa toimeentulon, ja työelämässä mukana oleminen on myös itsearvostuksen perusta. Myös fyysisellä hyvinvoinnilla on erityisesti nuorille suuri merkitys, vaikka se ei välttämättä vaikutakaan heidän arkielämän ratkaisuihinsa. Hyvinvoinnin kannalta nuorten keskeisiä huolenaiheita ovat yleensä murrosiän mukanaan tuomat muutokset kehossa, seksuaalisuuden kypsyminen sekä yleisesti selviytyminen elämässä. (Aaltonen ym. 2007, 185 - 187.)

Nuoruutta pidetään usein hyvin syrjäytymisherkkänä elämänvaiheena. Elämänvaiheen tekee erityisen riskialttiiksi se, että useat elämänmuutokset kasautuvat monilla nuorilla suhteellisen lyhyeen ajanjaksoon. Nuoruusiän normaalina pidettävään kehitykseen kuuluu siirtyminen peruskoulusta jatkokoulutukseen ja edelleen työelämään sekä siirtyminen itsenäiseen elämään. Näitä muutoksia voidaan pitää yleisellä tasolla universaaleina, lapsuudesta aikuisuuteen siirtymiseen liittyvinä muutoksina. Nuoren elämässä voi tapahtua iäntuomien muutosten lisäksi myös monia yksilöllisiä muutoksia, kuten vanhempien avioero tai muutokset kaverisuhteissa. (Lämsä 2009, 36.)

Myös yhteiskunnassa on tapahtunut viime vuosikymmeninä sellaisia muutoksia, jotka lisäävät nuorten syrjäytymisen riskiä. Tällaisia riskejä ovat muun muassa nuoruusiän pidentyminen sekä koulutuksen, sosiaalisen tuen ja kontrollin eriytyminen. Tapahtuneiden muutosten vuoksi esimerkiksi kilpailu koulutus- ja työpaikoista on koventunut, mikä on lisännyt monen nuoren kohdalla tilanteen riskialttiutta. (Lämsä 2009, 36.)

3.2 Nuorena äidiksi

Sanalle teiniäiti ei suomen kielestä löydy virallista määritelmää, mutta useimmiten silloin tarkoitetaan naista, joka on saanut ensimmäisen lapsensa ollessaan 19-vuotias tai sitä nuorempi. Suomessa 1990-luvun laman seurauksena teiniraskaudet yleistyivät, sillä ehkäisevästä työstä säästettiin huomattavasti, esimerkiksi kouluterveydenhuoltoa supistamalla. Teiniraskauksien määrä on kuitenkin viime vuosina kääntynyt laskuun. Muutaman viime vuoden aikana 15–19-vuotiaiden naisten synnytysten määrä on ollut

vuodessa noin 9, tuhatta vastaavanikäistä kohden. Määrällisesti se tarkoittaa hieman yli kahtasataa lasta vuodessa. Esimerkiksi vuonna 2008 Suomessa syntyi alle 18-vuotiaille yhteensä 235 lasta ja keskeytyksiä tehtiin 872. (Halonen & Apter 2010, 881 - 885.) Vuonna 2010 Suomessa oli 1443 15–19 – vuotiasta äitiä, mikä vastaa 0,9 prosentin osuutta koko ikäluokasta (Tilastokeskus 2010).

Suomessa noin puolet alaikäisten raskauksista päättyy keskeytykseen. Myös raskaudenkeskeytyksen määrä on pikkuhiljaa vähenemässä nuorimpien naisten ikäryhmässä. Vuonna 2002 raskaudenkeskeytyksiä tehtiin 16,3 ja vuonna 2011 12,4 keskeytystä tuhatta alle 20-vuotiasta naista kohti. Tällaisen positiivisen kehityksen taustalla ovat mahdollisesti jälkiehkäisyreseptipakon poistuminen yli 15-vuotiailta sekä seksuaalikasvatuksen lisääminen osaksi opetussuunnitelmaa. (Terveystieteiden tutkimuskeskus 2012.)

On olemassa monia tekijöitä siihen, miksi raskaaksi tullaan nuorella iällä: seksielämän aikainen aloittaminen, ehkäisyn laiminlyönti, heikko sosioekonominen asema, riittämättömät terveydenhuoltopalvelut sekä monet yksilölliset tekijät. Fullertron ym. (1997) on todennut, että erityisen riskialttiita nuoria ovat itsekin teiniäitien lapseksi syntyneet, sosiaalihuollon asiakkaat, suurista kouluvaikeuksista kärsivät sekä yksin tai kimppekämpässä kavereidensa kanssa asuvat. Nebotin ym. (1997) mukaan koulutukseen ja työelämään välinpitämättömästi suhtautuminen lisää todennäköisyyttä aloittaa seksielämä nuorena, käyttää ehkäisyä epäsäännöllisesti ja erityisesti jatkaa ei-suunniteltua raskautta. Ekstrandin ym. (2007) mukaan ehkäisyn käyttämättömyyden taustalta voi löytyä esimerkiksi tiedon puutteet, epäsäännölliset yhdynnät, kondomin käytön epämielilyttävyys sekä päihtyneenä seksin harrastaminen. (Halonen & Apter 2010, 883.)

Jo usean vuosikymmenen ajan on tiedostettu, että varhaiseen äitiyteen liittyy negatiivisia lyhyt- ja pitkäaikaisvaikutuksia. Äidin ja lapsen ongelmat miellettiin pitkään johtuvaksi ainoastaan äidin nuoresta iästä. Viimeisen kymmenen vuoden aika on kuitenkin havaittu, että mahdolliset ongelmat voivatkin johtua ennemmin erilaisista sosioekonomisista taustatekijöistä (Hoffman 1998). Syyt, jotka useimmiten johtavat teinivanhemmuuteen, vaikuttavat äidin ja lapsen hyvinvointiin myöhemminkin. Tällaisia syytä ovat muun muassa äidin heikko sosioekonominen tilanne, päihteiden käyttö ja

riittämätön sosiaalisen tuen verkosto. Kokonaisuudessaan nuoret äidit ovat 20 - 35-vuotiaisiin naisiin verrattuna huomattavan suuressa vaarassa kohdata niin terveydellisiä kuin sosiaalisiakin ongelmia sekä erityisiä haasteita opiskeluissa ja työelämään siirtymisessä. (Halonen & Apter 2010.)

Nuoria äitejä on tutkittu hyvin laajalti eri puolella maailmaa, erityisesti Yhdysvalloissa ja Britanniassa. Suurin osa tehdyistä tutkimuksista on lähestynyt ilmiötä ongelmalähtöisesti. Teiniäitiys on nähty ilmiönä, joka vaarantaa monin tavoin äidin sekä lapsen kehitystä ja tulevaisuutta. Varhaista äitiyttä on pidetty ei-toivottuna ja onnettomanä tapahtumana, joka johtaa pysyvään köyhyyteen, yksinhuoltajuuteen, riippuvuuteen sosiaalihuollon palveluista, erilaisiin psyykkisiin ongelmiin sekä heikkoon asemaan työmarkkinoilla. (Niemelä 2005, 169 - 170.) Varhainen yhdyntöjen aloittaminen ja avioliiton ulkopuoliset raskaudet ovatkin näissä ulkomaisissa tutkimuksissa yleisempiä rikkinäisen perhetaustan omaavien ja heikosti koulussa menestyvien sekä taloudellisesti heikossa asemassa olevien nuorten keskuudessa. Sitä vastoin sukupuolitauteja ja suunnittelemattomia raskauksia sekä abortteja esiintyy kaikissa sosiaaliryhmissä. (Hirvonen 2000, 32 - 33.)

Australialaisessa pitkittäistutkimuksessa (Saw ym. 2006) havaittiin yhteys varhaisen äitiyden ja hänen teini-ikäisen lapsensa ongelmien välillä. Tulokset osoittavat, että 14-vuotiaille nuorilla, joiden äiti oli synnyttänyt heidät 18-vuotiaana tai sitä nuorempana, oli todennäköisemmin (verrattuna vanhempiin äiteihin) häiriintynyttä psykologista käyttäytymistä sekä huonompi koulumenestys ja lukutaito. Lisäksi he olivat todennäköisemmin olleet yhteydessä rikosoikeudelliseen järjestelmään, polttivat säännöllisesti tupakkaa ja käyttivät alkoholia. Äidin ikä ei kuitenkaan vaikuttanut suoraan 14-vuotiaiden terveydentilaan.

Parantuneen ehkäisyneuvonnan ja ehkäisyvälineiden helpon saatavuuden vuoksi vastuu raskaudesta on entistä selvemmin yksilöllä. Etenkin nuoret käyttävät ehkäisyvälineitä usein sattumanvaraisesti, koska useat eivät ajattele tai pysty kuvittelemaan seurauksia tai uskovat vakaavasti, etteivät voi tulla raskaaksi. Murrosikäisen minän kontrolli on usein vielä kehittymätön ja heikko tai sitten nuori ei yksinkertaisesti uskalla mennä riittävän ajoissa lääkäriin, koska ympäristön paineet ovat suuria. Nuoret ovat-

kin oma erityisryhmänsä äitiyshuollossa, koska raskaudenkeskeytyksistä neljäsosa tehdään alle 20-vuotiaille. (Nieminen & Nummenmaa 1985, 71.)

Usein ajatellaan, ettei nuori äiti ole kyennyt noudattamaan sitä normatiivista kronologiseen ikään perustuvaa elämäntapaa, jota pidetään toivottavana yhteiskunnassamme. Sen sijaan, että nuori äiti kouluttautuisi ja hankkisi ammatin, hän perustaakin perheen ja joutuu usein turvautumaan yhteiskunnan eri tukimuotoihin, jotta selviytyisi taloudellisesti. Jo nuoren raskautta pidetään usein suunnittelemattomana vahinkona, joka jo itsessään on osoitus kykenemättömyydestä sellaiseen huolenpitoon ja moraaliseen toimintaan, jollaista äitiyteen liitetään. (Hirvonen 2000, 37.)

Kun puhutaan nuorten raskaudesta, synnytyksestä ja vanhemmuudesta, kronologisesti varhaista ikää pidetään sekä lääketieteen että yhteiskunnan näkökulmasta riskitekijänä. Monissa tutkimuksissa on nostettu esille raskauden aiheuttamia ongelmia sekä raskauden fyysisiä, psyykkisiä ja sosiaalisia seurauksia, joita koituu nuoren itsensä lisäksi myös hänen sosiaaliselle verkostolleen. Lääketiede pitää nuorten raskauksien yhtenä riskitekijänä juuri ikää, sillä nuoren kehittymätön elimistö ei välttämättä kestä aina raskauden ja synnytyksen aiheuttamaa rasitusta. Tällöin riskeinä ovat ennenaikainen synnytys, vastasyntyneen alhainen syntymäpaino sekä muut lisääntyneet synnytyskomplikaatiot. Nuorten raskauksiin liitetään myös synnyttäjän ja vastasyntyneen suurempi kuolleisuus. (Hirvonen 2000, 33 - 34; Haglund 2006, 3.) Lisäksi erityisesti alle 15-vuotiaille äideillä on todettu muita äitejä yleisemmin anemiaa, kouristustautia sekä raskauteen liittyvää kohonnutta verenpainetta (Haglund 2006, 3).

Nuoren naisen raskaus on riski myös psyykkiselle kehitykselle, sillä nuori altistuu herkemmin raskauden aikana erilaisille psyykkisille kriiseille, joista nuoren voi olla vaikea selviytyä keskeneräisistä kehitystehtävistä johtuen. Monissa tutkimuksissa onkin korostettu, että nuoret äidit ovat alttiimpia psykososiaalisille ongelmille verrattuna vanhempiin äiteihin. Tämä johtuu nuoren vähäisistä valmiuksista ja taidoista käsitellä muuttunutta elämäntilannetta, jota usein vielä vaikeuttaa työttömyys ja siitä aiheutuva taloudellinen köyhyys, koulutuksen keskeytyminen, yksinhuoltajuus, ongelmat lapsen isän kanssa, lisääntynyt riski henkiseen stressiin sekä erilaiset ongelmat oman perheen kanssa. (Hirvonen 2000, 34.)

Nuoruusikä on yksi vaativimmista psyykkisen kehityksen vaiheista. Raskaaksi tuleminen kyseisen vaiheen aikana voi asettaa nuoren tytön keskelle suuria haasteita. Nuori joutuu tekemään vaikean ratkaisun siitä, keskeyttääkö hän raskauden vai aloittaako hän uuden elämänsä äitinä. Nuorella ei ole vielä elämäkokemuksen tuomaa kypsyyttä, eikä välttämättä kykyä tehdä kannattelevia, pitkäkantoisia suunnitelmia elämälleen. Kun nuori tyttö päättää jatkaa raskauttaan ja ryhtyä äidiksi, hän joutuu samanaikaisesti ratkomaan oman kehitysvaiheensa kehitystehtäviä sekä valmistautumaan raskausajan ja tulevan vanhemmuuden psykologisiin, emotionaalisiin ja fyysisiin haasteisiin. (Halonen & Apter 2010, 881.)

Varhainen raskaus ei ole uhka pelkästään fyysiselle ja psyykkiselle kehitykselle, vaan sitä pidetään myös sosiaalisena riskinä. Tutkimusten mukaan varhaisella raskaudella on toisinaan merkittävän negatiivisia vaikutuksia myös nuoren lähiympäristöön. Nuoren raskauden vaikutuksen ulottuvat usein myös useampaan sukupolveen, varsinkin, mikäli nuoren omat vanhemmat ovat jakamassa nuoren kanssa vastuuta lapsen kasvatuksesta. Nuoren äidin muita heikompaa sosiaalista asemaa ja riippuvuutta vanhempiin, pidetään yhtenä keskeisenä riskitekijänä. Täten hyvin merkittäviä riskitekijöinä voidaan pitää nuoren sosiaaliseen asemaan liittyviä tekijöitä kuten köyhyyttä, heikkoa koulutusta ja naimattomuutta, jotka vaikuttavat nuorten valmiuksiin selvitä ja jaksaa myös vanhempina. (Hirvonen 2000, 34 - 35.)

Nuoria äitejä pidetään myös yhtenä syrjäytymisen riskiryhmänä, sillä nuoret elävät vaihetta, jossa heiltä puuttuu ammatillinen koulutus, kiinteä toimeentulo sekä usein myös kiinteä parisuhde. Mikäli vielä nuoren äidin sosiaalinen verkosto ja malli vanhemmuudesta ovat heikkoja, on hän vaarassa syrjäytyä. Myös äidin väsymys ja uupumus lisäävät syrjäytymisriskiä. (Hirvonen 2000, 169.) Nuori äiti kokee usein hyvin lyhyessä ajassa suuria elämänmuutoksia, kuten vanhemmuuden, itsenäiseen elämään siirtymisen sekä muutokset kaverisuhteissa. Nämä kaikki ovat tekijöitä, jotka lyhyen ajanjakson sisällä koettuina voivat heikentää nuoren elämäntilannetta ja samalla lisätä syrjäytymisriskiä.

Viime vuosikymmeninä teiniäitiyttä on kuitenkin alettu tutkia myös ongelmalähtöisyyteen kriittisesti suhtautuen, sillä on huomattu, että nuoret äidit itse eivät yleensä suhtaudu asiaan ongelmalähtöisesti. Nuoret äidit eivät yleensä kuvaa varhaista per-

heen perustamista koko elämän tai edes nuoruuden pilaavaksi asiaksi, vaikka he joutuvatkin usein perustelemaan ja selittämään tilannettaan ulkopuolisille. Nuoret äidit korostavat usein ajatusta siitä, että äitiys ei ole ikäsidonainen asia. Heidän mielestään sopivuutta ja valmiutta äitiyteen ei voida sitoa ikään, vaan jokaisen yksilöllistä kehitystä ja omaa kokemusta tulisi painottaa enemmän. Nuoret äidit pitävät nuoruutta voimavarana, jonka avulla lapsen kanssa jaksaa paremmin ja ehtii enemmän. He ajattelevat, että nuoren iän myötä suhde lapseen muodostuu luontevaksi ja esimerkiksi murrosiässä lasta on helppo ymmärtää tämän vuoksi. (Niemelä 2005, 170 - 177.) Myös Kelhän (2010, 72 - 73) tutkimuksessa nuoret äidit nostivat esille lukuisia myönteisiä asioita liittyen varhaiseen äitiyteen. Haastatellut äidit mainitsivat varhaisen äitiyden eduksi muun muassa sen, että nuori äiti osaa suhtautua äitiyteen tarpeeksi spontaanisti ja ilman kirjoista opittuja ohjeita – maalaisjärjellä ja oman äidille opeilla ja neuvoilla. Haastatellut korostivat myös ajatusta siitä, etteivät korkea koulutus ja elintaso takaa hyvää vanhemmuutta, vaan se syntyy viime kädessä vasta käytännön kokemuksen ja vastuun ottamisen myötä.

Nykyään yhä useammat lykkäävät perheen perustamista myöhempään ajankohtaan opintojen, työteon ja toimeentulon kartoittamisen tieltä. Elintason noustessa myös vanhemmuuden vaatimustaso on kasvanut ja vaadittavan tason saavuttamisesta on tullut epävarmaa. Sen sijaan Niemelän (2005, 179 - 180.) haastatteleminen nuorten äitien mielestä korkean koulutuksen ja elintason tavoittelu ennen perheen perustamista on itsekästä. He olivat sitä mieltä, että hyvä taloudellinen tilanne ja muiden olosuhteiden turvaaminen ei ainakaan suoranaisesti ole lapsen parhaaksi.

Pidentyneen nuoruuden kulttuurissa nähdään tärkeänä, että ennen perheen perustamista tulee kokea ja kokeilla tarpeeksi, etsiä elämyksiä ja toteuttaa itseään. Hyvän vanhemmuuden edellytyksenä nähdään tarpeeksi pitkä vapaan nuoruuden vaihe, jonka tulisi kestää lähelle 30 ikävuotta. Tämän näkemyksen mukaan vapaus ja itseensä panostaminen uhkaavat lapsen parasta, joten niistä tulee saada nauttia tarpeeksi ennen perheen perustamista. (Niemelä 2005, 178.)

Pidentyneen nuoruuden tehtävänä on minimoida riskit, jotka liittyvät perheen perustamiseen. Nuoret äidit rakentavat tällaiseen ajatusmaailmaan omanlaistaan suhdetta. Heidän mielestään ennen perheen perustamista tulee jokaisen ehtiä "elää nuoruutta",

joka tarkoittaa usein jonkinlaista "menovaihetta" heidän elämässään, mutta he korostavat sitä, että siitä on hyvä kasvaa ulos jo varhain. Usein puhuessaan omasta menneisyydestään, nuoret äidit kertovat, etteivät kaipaa enää menovaihetta, vaan saivat kokea sitä tarpeeksi jo ennen raskautta. Nuoret äidit arvottavat nykyisen elämänsä tärkeämmäksi kuin vapaan nuoruuden, joka tarkoittaa nuorten äitien puheissa usein juhlimista ja runsasta alkoholinkäyttöä sekä epäsäännöllistä elämää. Tällaisen nuoruuden jatkaminen 30-vuotiaaksi ei näyttäyty mielekkäänä perheen perustamisen näkökulmasta, koska sen ei katsota tuovan henkistä kypsyyttä ja valmiutta äitiyteen. (Aapola & Ketokivi 2005, 178 - 179.)

4 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Opinnäytetyöni on luonteeltaan laadullinen eli kvalitatiivinen tutkimus. Laadullisessa tutkimuksessa on keskeistä osallistujien näkökulman korostaminen sekä tutkijan vuorovaikutus yksittäisen havainnon kanssa (Puusa & Juuti 2011, 47). Laadulliselle tutkimukselle on tyypillistä, että keskitytään varsin pieneen määrään tapauksia ja pyritään analysoimaan niitä mahdollisimman tarkasti. Näin ollen aineiston tieteellisyyden kriteeri ei ole määrä vaan sen laatu. Tutkija pyrkii kuvailemaan ilmiötä mahdollisimman tarkasti ja sijoittamaan sen yhteiskunnallisiin yhteyksiinsä. (Eskola & Suoranta 2005, 18.) Laadullisen tutkimuksen etenemisen eri vaiheet eivät ole välttämättä jäsennettävissä selkeisiin vaiheisiin etukäteen, vaan esimerkiksi tutkimusongelmaan tai aineiston keräämiseen liittyvät ratkaisut voivat muotoutua vähitellen tutkimuksen edetessä (Kiviniemi 2007, 70).

Laadullisessa tutkimuksessa ihmisen merkitys on suuri sekä tutkittavana että tutkijana, sillä tutkimuksessa keskeistä on pyrkimys tavoittaa tutkittavien näkökulma, mikä edellyttää läheistä suhdetta tutkittaviin. Laadullisessa tutkimuksessa keskitytäänkin yleensä tutkimaan ihmisten ajatuksia, tuntemuksia, käsityksiä ja tulkintoja erilaisista asioista. Useimmiten edellä mainitut asiat ovat muodostuneet tutkittavan omien kokemusten kautta. Erilaiset haastattelu- ja havainnointimenetelmät ovatkin tyypillisiä aineistonkeruumenetelmiä, sillä niiden avulla tutkittavien omat näkökulmat ja ääni pääsevät hy-

vin esille. On myös tavallista käyttää erilaisia tutkijasta riippumattomia aineistoja, kuten lehtiartikkeleita ja elämäkertoja. (Puusa & Juuti 2011, 52; 55 - 56.)

4.1 Tutkimusongelma

Tutkimukseni kohteena ovat nuorten äitien kokemukset ensikodissa asumisen merkityksestä elämänhallintaansa. Tutkimukseni kohdejoukkona ovat alle 20-vuotiaana ensimmäisen lapsensa saaneet äidit, jotka ovat olleet ensikodin asiakkaita. Kysymysmuodossa tutkimusongelma sekä siihen liittyvät alatutkimusongelmat ovat:

1. Miten nuoret äidit kokevat ensikodin merkityksen elämänhallintansa näkökulmasta?
 - a. Miten ensikotiin päätyminen tapahtui?
 - b. Miten elämä ensikodissa jäsenyi?
 - c. Millaisia merkityksiä ensikodille annetaan jälkeenpäin?

Tässä opinnäytetyössäni tarkoitan nuorella äidillä 20-vuotiaana tai sitä nuorempana ensimmäisen lapsensa saaneita äitejä. En käytä termiä teiniäiti, koska sillä tarkoitetaan useimmiten teini-ikäisenä eli 13–19 – vuotiaana äidiksi tulleita. Opinnäytetyössäni tarkoitan elämänhallinnalla sitä, että ihminen pystyy selviytymään arjestaan ja elämästään sekä kokee hallitsevansa elämäänsä. Hyvä elämänhallinta ei kuitenkaan tarkoita ongelmatonta elämää, vaan se näkyy siinä, miten ihminen toimii ongelmatilanteissa (kts. Aaltonen 2007). Ulkoiseen elämänhallintaan liitän Anttilan ym. (2009, 10) tapaan asumisen, työn, koulutuksen ja toimeentulon. Ulkoinen elämänhallinta näkyy muun muassa siinä, että ihminen pystyy itse ohjailemaan elämäänsä ja tekemään päätöksiä. Tässä tutkimuksessa ymmärrän sisäisellä elämänhallinnan Anttilan ym. (2009, 10) tapaan kuvatuilla määritelmällä. Sisäinen elämänhallinta tarkoittaa ihmisen omaa ja yksilöllistä kokemusta siitä, että hän voi hallita elämäänsä. Siihen liittyvät esimerkiksi kyky sopeutua muutoksiin, kyky asettaa tavoitteita ja edetä niitä kohti, hyvä itsetunto sekä selkeät elämänarvot. Sisäiseen elämänhallintaan liitän myös sosiaaliset suhteet, harrastukset ja perheen.

4.2 Teemahaastattelu aineistonkeruumenetelmänä

Laadullisessa tutkimuksessa erilaiset haastattelut ovat eniten käytettyjä aineistonkeruumenetelmiä (Puusa 2011, 73). Tutkimushaastattelun tarkoituksena on kerätä tietoa, jota voidaan käyttää jonkin ongelman ratkaisemiseksi. Tieto on kuitenkin ensin tiivistettävä ja varmennettava tieteellisin keinoin. Yksinkertaisin tapa määritellä haastattelu, on nimetä se keskusteluksi, jonka tarkoitus on ennalta määrätty. Sekä haastatteluun että keskusteluun sisältyy kielellinen ja ei-kielellinen kommunikaatio, joiden välillä ajatukset, asenteet, mielipiteet, tiedot ja tunteet välittyvät. Haastattelun ja keskustelun välillä on kuitenkin yksi olennainen ero: haastattelun tarkoitus on kerätä informaatiota ja se on ennalta suunniteltua toimintaa, jolla on päämäärä, kun taas keskustelu voi pohjautua myös pelkästään yhdessäoloon. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 42.) Haastattelu tapahtuu aina haastattelijan ehdoilla tai ainakin hänen johdolla (Eskola & Vastamäki 2001, 24).

Riippumatta strukturointiasteesta ja suunnitelmallisuudesta, haastattelut ovat aina vuorovaikutustilanteita, joissa haastateltava ja haastattelijat toimivat suhteessa toisiinsa, ja kaikki haastatteluaineisto on vuorovaikutuksessa tuotettua sanallista materiaalia (Ruusuvoori & Tiittula 2005, 29). Haastattelu on ennalta suunniteltu, ja haastattelijat on yleensä tutustunut tutkimuksen kohteeseen etukäteen käytännössä ja teoriassa. Hyvässä tutkimuksessa käytetäänkin haastattelun pohjalla sekä luovaa ideointia että aiheeseen liittyviä aikaisempia tutkimuksia ja teorioita. (Eskola & Vastamäki 2001, 33 - 34.) Haastattelun aikana tutkija joutuu usein motivoimaan haastateltavaa sekä ylläpitämään hänen motivaatiotaan. Haastateltavan on pystyttävä luottamaan siihen, että annettu tieto käsitellään luottamuksellisesti. Haastateltavalle tutkimushaastattelu tarjoaa kanavan tuoda esiin omia mielipiteitään ja tulla kuulluksi. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 43.)

Tutkimushaastattelu perustuu yleensä kysymyksiin ja vastauksiin, mutta se voi muistuttaa myös tavallista arkikeskustelua. Perusrakenne kysymys-vastaus kertoo haastattelijan asemasta keskustelun ohjaajana. Haastattelijan esittämä kysymys toimii velvoitteena vastaajalle. Mikäli haastateltava ei pysty vastaamaan kysymykseen, hän ikään kuin rikkoo tätä yhteistä sääntöä ja siten hän joutuu selitysvelvolliseksi. (Ruusuvoori & Tiittula 2005, 27; 29.)

Haastattelun etu on sen joustavuus. Haastattelussa haastattelijalla on mahdollisuus toistaa kysymys tai tarkentaa sitä, oikaista ilmenneitä väärinkäsityksiä, selventää ilmausten sanamuotoja sekä keskustella haastateltavan kanssa. Tällaista mahdollisuutta ei ole esimerkiksi silloin, kun tutkimusmenetelmänä on postikysely, jolloin jokainen haastateltava saa samanlaisen lomakkeen. Haastattelussa joustavaa on myös se että, haastattelijalla voi tilanteen mukaan päättää, missä järjestyksessä kysymykset esitetään. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 73.)

Tutkimushaastattelut eroavat toisistaan lähinnä strukturointiasteen perusteella eli sen mukaan kuinka tarkasti kysymykset on muotoiltu ja kuinka paljon haastattelijalla jäsenittää tilannetta. Tutkimushaastattelut voidaan jakaa karkeasti kolmeen ryhmään: lomakehaastatteluun, avoimeen haastatteluun ja teemahaastatteluun. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 43 - 44.)

Teemahaastattelu on puolistrukturoitu tutkimusmenetelmä, joka muistuttaa keskustelua. Haastattelun aihepiirit ja teema-alueet ovat kaikille haastateltaville samat, mutta kysymysten tarkka muoto, määrä ja järjestys vaihtelevat haastatteluiden välillä. Suomessa teemahaastattelu on yleisin tapa kerätä laadullista tietoa (Eskola & Vastamäki 2001, 24). Ennen teemahaastattelua tutkija valitsee haastattelun teemat ja aihepiirit, jotka perustuvat tutkimuksen viitekehukseen, ja ovat kaikille tutkittaville samoja. Kysymysten tarkkaa muotoa ja järjestystä ei yleensä päätetä etukäteen ja uusia teemoja voi nostaa mukaan haastatteluiden aikana. Tällöin kysymysten järjestys ja laajuus vaihtelevat haastatteluiden välillä. Teemahaastattelu lähtee siitä oletuksesta, että kaikkia ihmisen ajatuksia, kokemuksia, uskomuksia ja tunteita voidaan tutkia kyseisellä menetelmällä. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 75; Eskola & Vastamäki 2001, 24 - 27)

Tässä tutkimuksessa käytän aineistonkeruumenetelmänä teemahaastattelua, koska haluan antaa haastateltaville mahdollisuuden kertoa kokemuksistaan ja ajatuksistaan omin sanoin. Tämän lisäksi tutkimukseni aihepiiriä olisi mielestäni vaikeaa lähestyä esimerkiksi lomakehaastattelulla, koska on hyvin vaikeaa ennustaa millaisia asioita haastateltavat nostavat esille haastatteluissa. Puusan (2011, 76) mukaan haastattelu sopii hyvin erilaisten abstraktien ilmiöiden tutkimiseen, kun tutkija aiemman teorian avulla pystyy muotoilemaan tutkimuksen edellyttämät abstraktit käsitteet konkreetti-

siksi kysymyksiksi. Näin ollen haastateltavat osaavat vastata kysymyksiin ilman, että hänellä täytyy olla kokonaisvaltainen ymmärrys tutkimuksen teoreettisesta kohteesta. Itse miellän elämänhallinnan käsitteen nimenomaan abstraktiksi, minkä vuoksi olen aiempien teorioiden avulla purkanut käsitteen arkikieliseksi kysymyksiksi, joihin haastateltavien on helppo vastata kokemustensa perusteella.

Teemahaastattelun on tarkoitus olla keskustelunomainen tilanne, jossa kysymysten muotoa ja järjestystä ei ole päätetty etukäteen, jolloin pääpaino on haastateltavan omilla sanoilla ja ajatuksilla. Tällöin haastattelutilanne on oletettavasti rennompia ja haastattelijan ja haastateltavan välille syntyy helpommin molemminpuolinen luottamus. Eskola & Vastamäki (2001, 34) ovat todenneet, että keskustelu ei voi olla kovin luontevaa, mikäli haastattelija vain tuijottaa pitkää kysymyslistaansa ja esittää kysymykset lukemalla ne suoraan papereistaan. Valitsin menetelmäksi haastattelun myös siitä syystä, että se on joustava ja siinä kysymysten tarkentaminen sekä toistaminen on mahdollista. Lisäksi haastattelulla on mahdollista saada kuvaavia esimerkkejä, joita voi hyödyntää aineiston analyysissä. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 36.)

Teemahaastattelua varten pohdin etukäteen haastattelujen mahdollisia aiheita ja teemoja, joiden pohjalta kokosin teemahaastattelurungon ja mietin muutamia kysymyksiä. Teemoja, joista haastattelurunko koostui, olivat muun muassa elämä ennen raskautta, raskaus, ensikotiin hakeutuminen, elämä ensikodissa sekä elämä ensikodin jälkeen. Teemoja pohtiessa on olennaista muistaa tutkimusongelma, johon haetaan vastausta, sillä juuri tutkimusongelma on se, joka sitoo kokonaisuuden yhteen ja oikeuttaa erilaisten kysymysten esittämisen (Eskola & Vastamäki 2001, 34). Etukäteen ajateltu haastattelurunko auttaa tutkijaa varmistamaan, että tutkija saa tutkimuksen tarkoituksen ja tutkimusongelman kannalta merkityksellistä tietoa. Valittujen teemojen tehtävänä on tuottaa mahdollisimman paljon sellaista aineistoa, jota tutkijan on mahdollista tulkita teorian avulla. (Puusa 2011, 83.)

Hyvä teemahaastattelurunko sisältää kolmentasoisia teemoja. Ylimmällä tasolla ovat laajat teemat, jotka ovat lähinnä aihepiirejä, joista on tarkoitus keskustella. Toisella tasolla on aihepiiriä tarkentavia apukysymyksiä, joiden avulla teemaa voi pilkkua helpommin vastattaviksi kysymyksiksi. Kolmannella tasolla ovat hyvin yksityiskohtaiset

kysymykset, joita käytetään yleensä vasta silloin, kun aiemmat kysymykset eivät ole tuottaneet vastausta. (Eskola & Vastamäki 2001, 37.)

4.3 Aineistonkeruuprosessi

Aloitin mahdollisten haastateltavien kartoittamisen hyvissä ajoin marraskuussa 2011 ottamalla sähköpostitse yhteyttä yhteen Suomen ensikotiin. Kyseisessä ensikodissa oltiin opinnäytetyöni aiheesta kiinnostuneita, mutta joulun jälkeen sain tiedon, ettei heillä ole aikaa, eikä resursseja ryhtyä yhteistyökumppaniksi. Kieltävän vastauksen sain kevään aikana myös kolmesta muusta ensikodista. Ensimmäinen haastatteluni varmistui kuitenkin huhtikuun lopulla, kun päädyin Internetissä blogiin, jota piti nuori ensikodissa asunut äiti. Lähetin hänelle blogissa näkyvään sähköpostiosoitteeseen viestin, jossa esittelin lyhyesti tutkimukseni ja kysyin hänen halukkuuttaan osallistua siihen. Hän oli kiinnostunut, joten saimme sovittua haastatteluajan toukokuun alkuun. Haastattelu toteutettiin haastateltavan kotona. Tullessani paikalle, haastateltavalla oli vielä lastenhoitopuuhat meneillään, joten ennen haastattelua juttelimme niitä näitä, mikä loi haastattelulle rennon pohjan. Haastattelu sujui kaikin puolin oikein hyvin, ja rennoissa tunnelmissa. Aineisto, jota haastattelulla sain, oli asiallista ja luotettavaa.

Loppukeväällä opinnäytetyöni yhteistyökumppaniksi varmistui Keski-Suomen ensi- ja turvakoti ry, jonka kautta lähetin alkukesällä kirjeen seitsemälle nuorelle äidille, jotka ovat tai olivat olleet kyseisen ensikodin asiakkaita. En kuitenkaan saanut yhtäkään yhteydenottoa kirjeen avulla. Kesäkuussa 2012 kirjoitin Kaksplus - keskustelufoorumille viestin, jossa etsin jälleen haastatteluuni sopivia äitejä, ja pyysin heitä ottamaan minuun yhteyttä sähköpostitse. Myöskään tätä kautta en saanut yhtään haastattelua sovittua. Kesän aikana olin vielä yhteydessä kahteen Suomen ensikotiin, joista molemmista pyydettiin ottamaan yhteyttä vasta syksyllä. Päätin käyttää jälleen jo hyväksi havaitsemaani menetelmää eli olemaan mahdollisiin haastateltaviin itse suoraan yhteydessä. Löysin jälleen Internetistä kaksi blogia, joiden kirjoittajat olivat nuoria ensikodin asiakkaita. Otin heihin yhteyttä ja kyselin halukkuudesta osallistua tutkimukseeni.

Molemmat äidit olivat kiinnostuneita, joten aloimme sopia haastattelun ajankohtia. Toinen näistä äideistä katkaisi kuitenkin yhteydenpitomme ennen kuin ehdimme sopia

haastattelulle tarkempaa aikaa ja paikkaa. En ole saanut häneen minkäänlaista yhteyttä näin jälkikäteenkään. Toisen äidin kanssa sain sovittua haastatteluajan heinäkuun lopulle. Yhteydenpitomme lomassa kysyin häneltä, tietääkö hän muita mahdollisia haastateltavia, ja hän lupasi vinkata haastattelusta eteenpäin. Lopulta haastattelinkin kyseisessä kaupungissa kaksi äitiä yhtä aikaa. Haastattelupaikaksi sovimme erään rauhallisen kahvilan. Molemmilla haastateltavilla oli lapset mukanaan, joten käytännössä haastattelu kulki niin, että haastattelin äitejä vuorotellen ja samalla toinen äideistä katsoi lasten perään. Kahdesta yhtäaikaisesta haastattelusta, haastattelupaikan julkisuudesta ja lapsista huolimatta molemmat haastattelut sujuivat hyvin, ja olin saamaani materiaaliin todella tyytyväinen.

4.4 Aineisto

Tutkimuksen aineisto on tutkimuksen kohdejoukon kuvaus tutkimuskohteena olevasta ilmiöstä. Laadullisen tutkimuksen aineisto on yleensä runsas, ja siitä löytyy aina monia kiinnostavia seikkoja, usein sellaisiakin, joita tutkija ei osannut odottaa löytävänsä. Osin juuri tästä syystä tutkijan on kyettävä valitsemaan tutkimuksensa kohteeksi jokin rajattu ilmiö, jotta siitä olisi mahdollista kertoa perusteellisesti. (Puusa 2011, 114.)

Tätä opinnäytetyötä varten haastattelin kolmea (n=3) nuorta äitiä kahdesta Suomen ensikodista. Kolmesta haastattelusta minulle kertyi nauhoitettua materiaalia noin 2 tuntia ja litteroituja sivuja 29 kappaletta.

4.5 Aineiston analyysi

Laadullisessa tutkimuksessa aineiston analyysin tarkoitus on luoda aineistoon selkeyttä ja tuottaa siten uutta tietoa tutkittavasta ilmiöstä. Analyysissa aineisto pyritään tiivistämään mahdollisimman informatiiviseksi luomalla hajanaisesta aineistosta selkeää. (Eskola & Suoranta 2005, 137.) Kaikissa laadullisen tutkimuksen perinteissä voidaan käyttää analyysimenetelmänä sisällönanalyysia. Sitä voidaan pitää sekä yksittäisenä metodina että teoreettisena kehyksenä, joka voidaan liittää moniin analyysikokonaisuuksiin. Useimmat eri nimillä kulkevat laadullisen tutkimuksen analyysimenetelmät perustuvat tavalla tai toisella sisällönanalyysiin (Tuomi & Sarajärvi 2009, 91.)

Aineistolähtöinen sisällönanalyysi etenee vaiheittain. Ensimmäinen vaihe on haastattelujen kuunteleminen ja niiden aukikirjoitus sana sanalta eli litterointi. Tämän jälkeen haastatteluista luetaan ja perehdytään sisältöön huolellisesti sekä erikseen että kokonaisuutena. Sitten aineistosta etsitään pelkistettyjä ilmauksia ja alleviivataan ne. Tätä vaihetta seuraa useimmiten pelkistettyjen ilmausten listaaminen sekä yhtäläisyyksien ja eroavaisuuksien etsiminen aineistosta. Tämän vaiheen jälkeen pelkistettyjä ilmauksia yhdistetään ja muodostetaan erilaisia alaluokkia, minkä jälkeen puolestaan yhdistetään alaluokkia ja muodostetaan niistä yläluokkia. Tyypillisesti viimeisenä vaiheena on yläluokkien yhdistäminen ja kokoavan käsitteen muodostaminen. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 109.)

Teemaahaastattelun aineistoa analysoidaan useimmiten teemoittelemalla ja tyypittelemällä. Teemoittelu tarkoittaa aineiston jäsentämistä teemojen mukaisesti ja sitten pelkistämistä. Tyypittelyssä on kyse erilaisten tyypikuvausten tiivistämisestä aineistosta. Teemaahaastattelun analysointi on siinä mielessä yksinkertaista, että aineiston voi järjestää litteroinnin jälkeen uudelleen teemoittain. Tämän jälkeen aineistoa on helppo analysoida teemoittain. (Eskola & Vastamäki 2007. 42.)

Tässä opinnäytetyössäni analysoin haastatteluni nimenomaan aineiston teema-analyysin avulla. Aluksi litteroin nauhoittamani haastattelut. Erittelin aineiston tutkimuskysymysten mukaisesti eri teemoihin. Loin jokaiselle teemalle oman tiedoston, jonne keräsin kaikki teeman kannalta merkittävät osiot aineistosta. Koska aineistoni koostuu vain kolmesta haastattelusta, en kokenut mielekkääksi korostaa haastateltavien yhteneväisyyksiä ja eroavaisuuksia, vaan päädyin analysoimaan monipuolisesti lähes koko aineistoni. Näin otin suhteellisen pienestä aineistostani kaiken mahdollisen hyödyn irti.

Tutkimuksessani haluan kertoa kolmen nuoren äidin tarinan. Olen nimennyt haastateltavat sekä heidän lähipiirinsä uudelleen, jotta heidän kaikkien anonymiteetti säilyy. Kaikki nimet, jotka tutkimustulokset – osiossa esiintyvät, ovat muutettuja. Edellä mainitusta syystä en mainitse myöskään äitien kotipaikkakuntia, ensikoteja ja ensikodin päiväryhmän nimeä.

5 TUTKIMUSTULOKSET

5.1 Kuvaus äideistä

5.1.1 Sonja

Sonja on 16-vuotias äiti, joka asuu kerrostalokolmiossa kihlattunsa Juhon sekä heidän seitsemän kuukauden ikäisen tyttärensä Sofian kanssa. Sonja on suorittanut peruskoulun. Sonjan lapsuutta varjosti päihtyneenä aggressiivinen isä, joka uhkaili, haukkui ja käytti väkivaltaa sekä Sonjaa, että hänen äitiään kohtaan. Peruskoulun kahdeksannella luokalla Sonjan mielenkiinto koulunkäyntiä kohtaan loppui, mitä seurasi runsaasti poissaoloja. Myös Sonjan alkoholinkäyttö lisääntyi merkittävästi, mikä aiheutti riitoja kotona. Sonjalla ei ollut säännöllisiä harrastuksia, eikä juuri minkäänlaisia rutiineja arjessaan. Lähes kaiken aikansa hän vietti kavereiden kanssa, joita oli useita satoja.

Sonja: ”Joo oli, jopa vähän liikaakin kavereita... Useita satoja kavereita. Oli ihan sama minne mä menin, niin mä näin tuttuja.”

Lopulta Sonjaa ei näkynyt kotona enää juuri koskaan, jolloin lastensuojelu puuttui asiaan, ja Sonja sijoitettiin lastensuojelulaitokseen. Muutaman kuukauden mittaisen laitospäivän jälkeen Sonja tapasi Juhon, ja siitä parin kuukauden kuluttua hän oli raskaana. Ennen raskauttaan Sonja suunnitteli opiskelevansa peruskoulun jälkeen kondiittoriksi tai baarimikoksi, tai käyvänsä neljä kuukautta kestävän kotitalouskoulun. Ennen raskautta Sonjan sisäinen elämänhallinta oli hänen omasta mielestään kunnossa, sillä hän päätti omista asioistaan ja määräili muitakin.

Sonja: ”Mä vähän niinku määräilin enemmän kaikkia muita, eikä kukaan mua... Siis mä oli just semmonen kunnan uhmaikänen silloin.”

5.1.2 Tuuli

19-vuotiaan Tuulin perheeseen kuuluvat lapset Peppi 8 kk ja Sampo 1v 10 kk sekä avopuoliso Aleks. Perhe asuu kerrostalokolmiossa. Tuuli on suorittanut peruskoulun. Tuuli ja hänen veljensä huostaanotettiin, kun Tuuli oli alle kouluikäinen. Syynä tähän

olivat vanhempien päihdeongelmat ja keskinäinen väkivalta. Tuuli asui lapsuusaikansa sijaisperheessä, kunnes sairastui 12-vuotiaana vaikeaan masennukseen. Sairauden vuoksi Tuuli päätyi asumaan psykiatriseen sairaalaan, minkä jälkeen hän siirtyi asumaan lastenkotiin 15-vuotiaana. Lastenkodissa asuessaan Tuulin arkeen kuuluivat koulu ja kaverit. Vapaa-aika kului monien kavereiden sekä Aleksi-poikaystävänsä kanssa. Myös alkoholinkäyttö kuului olennaisena osana hänen silloiseen elämäänsä.

Tuuli: ”Kävin koulua, ja sillo oli aika railakasta elämää... sillai, et join aika paljon”

Lastenkoti saneli Tuulin elämään arkirutiinit, mutta säännöllisiä harrastuksia hänellä ei ollut. Lastenkodissa oman elämän kaikkiin osa-alueisiin ei ollut mahdollisuutta itse vaikuttaa, mikä sai Tuulin ajoittain kapinoimaan sääntöjä vastaan. Säännöistä ja yhteenoista huolimatta Tuuli viihtyi lastenkodissa ajoittain hyvinkin. Ennen raskaaksi tulemistaan, Tuulilla ei ollut myöskään minkäänlaisia tulevaisuuden suunnitelmia tai odotuksia.

Tuuli: ”Kyllähän siellä lastenkodissa on omat rutiinit, jotain keittiövuoroja, ja torstaisin ja maanantaisin siivouspäivä”

Tuuli: ”Kyllähän siellä viihtyi... aina välillä. Että tietenki oisin ollu jos-saki muualla mieluummin, mutta silloin piti olla siellä”

Haastattelija: Määräytykö se jotenkin sen lastenkodin arjen mukaan, et miten sä elit?

Tuuli: Aikalaila sen lastenkodin arjen mukaan... että kyllä mää aika paljon kapinoin niitä sääntöjä vastaan ja... pakkohan se oli totella.

Tuuli: ”Ei ollu (suunnitelmia tai odotuksia). Sitä vaan eli sitä hetkeä silloin ja ei sitä aatellu silloin eikä suunnitellu mitään... et nyt oikeestaan vasta kun on saanu lapsia niin on alkanu suunnittelemaan elämään eteenpäin.”

5.1.3 Aino

18-vuotias Aino asuu kerrostalokaksiossa avopuolisonsa Joelin sekä heidän yhden vuoden ja neljän kuukauden ikäisen tyttärensä Siirin kanssa. Aino on suorittanut peruskoulun, ja keskeyttänyt opintonsa ammattikoulussa tultuaan raskaaksi. Elämänsä aikana Aino on asunut viidessä eri perhekodissa. Pääosin Aino ei viihtynyt perheko-deissa, jossa asui, minkä vuoksi hän lähti niistä usein karkuteille. Hän vietti paljon aikaa lukuisten kavereidensa kanssa, eikä heidänkään illanvietoistaan alkoholia puut-tunut.

Aino: ”Mulla oli kans silloin paljon kavereita ja olin paljon niitten kave-reitten kanssa ja join kans tai olin semmonen aika menevä.”

Ainolla ei ollut nuoruusvuosina säännöllisiä omia harrastuksia perhekodissa järjeste-tyn toiminnan ohella. Hänen oma sisäinen elämänhallintansa kärsi perhekodissa asu-misesta, sillä perhekodin työntekijät päättivät suurimman osan Ainon elämään liitty-vistä asioista. Murrosikäinen Aino ei osannut asettaa elämälleen minkäänlaisia suunni-telmia.

Aino: ”Ei mulla ollu (suunnitelmia), mää elin ihan vaan niinkö hetkessä, mä en ajatellu yhtään oikeestaan niinkö seurauksia mistään.”

Kaikilla haastattelemillani nuorilla äideillä on lastensuojelutausta. Lasten saaminen varhaisessa vaiheessa onkin jokseenkin tyypillistä sijoituksessa olleille lapsille. Hei-non ja Johnsonin (2010, 279) tutkimuksen mukaan huostassa olleet solmivat parisuh-teen ja saavat lapsia muita ikätovereita nuorempina. Huostassa olleista 24-vuotiaista 25 % asuu lapsensa kanssa, kun kaikkien 24-vuotiaiden lapsensa kanssa asuvien osuus on 15 %. Erityisen selvästi tämä näkyy huostassa olleiden naisten luvuissa, sillä jopa 42 % huostassa olleista 24-vuotiaista naisista asuu lapsensa kanssa, kun koko ikäryh-mässä luku on 20 %.

Kaikkien kolmen haastattelemani nuoren kohdalla heidän elämänhallintansa oli kokonaisuudessa melko heikkoa ennen raskauden alkamista. Yleisesti elämänhallintaa voidaan pitää hyvänä, kun henkilö kokee voivansa vaikuttaa elämäänsä ja selviytyy arjestaan. Usein siihen liitetään myös kyky asettaa tavoitteita ja pyrkiä niitä kohti sekä asioille omistautuminen. Tuuli ja Aino asuivat ennen raskauttaan lastensuojelulaitoksessa. Heidän elämänsä määräytyi pääasiassa laitoksen arvojen ja sääntöjen mukaan, eikä heillä ollut mahdollisuutta vaikuttaa kaikkiin heitä koskeviin asioihin. Tuuli ja Aino korostivat haastatteluissa sitä, kuinka he elivät silloin hetkessä, eivätkä miettineet ollenkaan tekojensa seurauksia. He eivät myöskään tehneet tulevaisuudelleen minkäänlaisia suunnitelmia, mikä viittaa elämänhallinnan puutteisiin. Haastattelemani nuoret kyllä selviytyivät arjestaan ja heistä kahdella oli elämässään myös lastensuojelulaitoksen tuomia rutiineja. Heidän silloinen elämäntyylinsä oli kuitenkin hyvin kapinoivaa, rauhatonta ja rajoja rikkovaa, mikä myös itsessään viesti heikosta ulkoisesta elämänhallinnasta.

Kolmesta haastatellusta äidistä Sonja oli ainoa, jolla oli suunnitelmia tulevaisuudelleen jo ennen tietoa raskaudesta. Sonjan oma kokemus silloisesta elämänhallinnastaan oli hyvä, sillä hän koki, etteivät muut määräile häntä, vaan hän enemmän muita. Sonjan sisäisen elämänhallinnan tunteen kannalta hänelle oli luultavasti tärkeää tunne siitä, että langat ovat hänen käsissään. Elämänhallinta onkin asia, joka voi eri ihmisillä tarkoittaa hyvin erilaisia mahdollisuuksia, erilaisia vaihtoehtoja sekä erilaisia keinoja selviytyä arkielämän tilanteista. Elämänhallintaan liittyy aina ajatus arvoista, mahdollisuuksista ja valinnoista, jotka ohjailevat ja muokkaavat yksilön elämää. (Anttila ym. 2009, 10). Sonjan kohdalla tunne elämänhallinnasta muodostui siitä, että hän määräili ja ohjaili muita. Ennen raskautta Sonja vietti kaiken aikansa kavereidensa kanssa, ei juurikaan käynyt koulua, käytti päihteitä, riiteli vanhempiensa kanssa, oli pitkiä aikoja pois kotoa ja lopulta päätyi lastensuojelulaitokseen, josta hän karkasi useaan otteeseen. Siihen aikaan Sonjalla ei ollut minkäänlaisia arkirutiineja tai säännöllisiä harrastuksia. Sonjan mielestä hänen sisäinen elämänhallintansa oli hyvää, mutta ulkopuolisen silmin se on ollut luultavasti heikkoa. Sisäinen elämänhallinta onkin aina subjektiivinen kokemus.

Kaksi tutkimukseni nuorista oli kokenut lapsuudessaan perheväkivaltaa. Sonja oli sekä väkivallan uhrina että vanhempien välisen väkivallan todistajana. Tuuli ei itse kokenut

väkivaltaa, mutta joutui jatkuvasti kokemaan vanhempien välistä väkivaltaa todistajan asemassa. Ensi- ja turvakotien liiton (2012b) mukaan perheväkivalta vaikuttaa lapsiin aina jollakin tavalla. Esimerkiksi lapsen kehitystaso, väkivallan laatu ja kesto sekä lapsen tunneside tekijään ja uhriin ovat tekijöitä, jotka liittyvät siihen, millaisia vaikutukset ovat. Jo väkivallan todistajaksi joutuminen on lapselle haitallista. Lapset eivät aina ymmärrä tiedollisella tasolla, mistä vanhempien riidat johtuvat, mutta he ymmärtävät tunnetasolla, että jotain paha tapahtuu. Lapset usein pelkäävät, että joku, yleensä äiti, saattaa kuolla. Tämän vuoksi lapset saattavat kokea esimerkiksi äitiin kohdistuvan väkivallan jopa pelottavammaksi kuin itseensä kohdistuvan.

Väkivaltaa kokenut nuori, jolla on huono itsetunto, hakee arvostusta ja huomiota usein negatiivisella käyttäytymisellä. Elämä voi muuttua nuoruusvuosina rajuksi ja rajoja rikkovaksi. Nuori saattaa hakea kaveriporukoista ja jengeistä itselleen kodin korvaavaa yhteisöä. Nuori voi olla porukasta yliriippuvainen, ja valmis tekemään mitä tahansa, jotta säilyttää suosionsa. Tätä kautta monet nuoret päätyvät alkoholin, huumeiden, rikosten ja väkivallan tielle. Myös itsemurhariski on suurempi niillä nuorilla, jotka ovat kokeneet väkivaltaa. (Kriisikeskus Mobile 2012.)

Kaikki haastattelemani nuoret äidit kertoivat, että murrosikäisenä heillä oli hyvin paljon kavereita, joiden kanssa vapaa-aika suureksi osaksi kului. Kaikkien raskautta edeltäneeseen elämään kuului myös päihteiden käyttöä ja kapinointia sääntöjä vastaan. On mahdollista, että haastateltujen kokema ja näkemä väkivalta lapsuudessa ja osittain nuoruudessakin, oli osasyynä siihen, minkälaista elämää he nuoruudessaan elivät. Kaverisuhteet kuitenkin yleensä lisäävät ihmisen koettua hyvinvointia ja sitä kautta myös sisäistä elämänhallintaa. Erityisesti näin tapahtuu hyvin intensiivisissä, turvallisissa ja läheisissä ihmissuhteissa. Haastatteluissa emme keskustelleet tarkemmin kaverisuhteiden laadusta, mutta voisin olettaa, että haastattelemillani nuorilla ei välttämättä ollut kovin intensiivisiä ja läheisiä kaverisuhteita, vaikka määrällisesti kavereita olikin paljon.

5.2 Ensikotiin hakeutuminen

Peruskoulua oli jäljellä vielä muutaman kuukauden verran, kun 16-vuotias **Sonja** teki positiivisen raskaustestin. Testin tulos oli toisaalta helpotus, sillä Sonja oli ehtinyt jo

luulla olevansa sairas outojen tuntemusten ja oireiden vuoksi. Toisaalta hän mietti itseksensä, miten tulisi pärjäämään. Sitä hän ei kuitenkaan kertonut kenellekään, vaan sanoi lähipiirilleen pärjäävänsä hyvin.

Sonja: ”Olin vaan kaikille et ’kyllä mää pärjään, kyllä mää pärjään’ ja sit itekseni mietin niitä kaikkee ja sellasta, mutta siis ei mulla oikeestaan muuta ku, et olin helpottunut ja vähän ehkä stressantunut siitä, et miten mää pärjään sun muuta”

Sonjan sosiaalityöntekijä ehdotti hänelle ensikotiin muuttamista. Eräs Sonjan ystävä oli muuttamassa toisen kaupungin ensikotiin samoihin aikoihin, ja hän kertoi Sonjalle, että oli saanut siitä hyvän vaikutelman. Sonjan oma äiti oli aluksi ensikotiin muuttamista vastaan, mutta Sonja sai vakuuteltua hänelle, että ensikoti olisi hänelle hyvä juttu. Sonjan ennakkokäsitykset ja odotukset ensikotia kohtaan olivat hyvin positiiviset, sillä hän oli kuullut kaveriltaan ensikodin hyvistä puolista.

Sonja: ”Sitte tota mun sosiaalihenkilö ehdotti sitä ja mun äiti oli aluks vastaan ja sitku mää sanoin, et se on kuulemma ihan hyvä paikka, niin sillä mää voin sinne mennä, niin äiti alko oleen vähän liianki innokas siitä.”

Sonja: ”Mun kaveri sano, et se on menossa ensikotiin ja seki oli saanu siitä aluksi ihan hyvä vaikutelman ja mä sain silloin kans. (...) Se sano, et sieltä saa kato kaikki vaipat ja ruuat, sun muuta, ku sillä oli tiekkö silleen, et sen ei tarvinnu ostaa mitään sinne, ei yhtään mitään.”

Myös **Tuuli** oli 16-vuotias, kun raskaustesti näytti positiivista. Hän oli kertonut raskausepäilyistään lastenkodin ohjaajille, jotka veivät hänet terveyskeskukseen varmistamaan asian. Poikaystävä Aleks ei tiennyt mitä olisi raskaudesta ajatellut, mutta Tuuli itse suhtautui asiaan myönteisesti, eikä edes epäillyt missään vaiheessa omaa jaksamistaan tai pärjäämistään. Tuulille päätös lapsen pitämisestä oli alusta lähtien itsestään selvä.

Haastattelija: Olikse kuitenkin sulle sitten niinku positiivinen asia?

Tuuli: Oli ehottomasti! Et en mää tietäis että missä mää oisin jos en ois silloin tullu raskaaksi... Se oli semmosta se elämä silloin.

Haastattelija: Epäilyttikö sua millonkaan se, miten sä tuut pärjäämään tai muuta?

Tuuli: Ei oikestaan, ku mä olin aika semmonen... mä oon ollu oikeesti tosi pihalla silloin kaikesta. En mä tajunnu kuinka paljon lapsen rahhaa mennee, kuinka rankkaa se on ja en mää silloin tajunnu mittään...

Aluksi Tuulin lähipiiri ei suhtautunut raskauteen yhtä positiivisesti kuin hän itse. Monet epäilivät Tuulin jaksamista ja pärjäämistä, ja ihmettelivät sitä, miksi hän halusi jo niin nuorena äidiksi. Myös Tuulin poikaystäväällä Aleksilla oli uutisten kanssa sulateltavaa, eikä hän aluksi oikein edes tiennyt, mitä ajattelisi koko asiasta. Aleksille heidän lapsensa konkretisoitui vasta syntymän jälkeen.

Tuuli: ”Tietenki moni aatteli, et mitenkä tullee pärjäämään... ja miksi piti näin nuorena ja eikö ois voinu oottaa muutaman vuoden... ja niinku tosiaan mitä pidemmälle se eteni, niin alko sitte muutki olemaan ilosia.”

Tuuli: ”Aleksi ei oikeen tienny, mitä se aattelee koko asiasta. (...) Et vasta sittenkö Sampo syntyi, niin se tajus, että nyt se lapsi sitten on.”

Tuuli oli 17-vuotias, kun Sampo-vauva syntyi. Tuulin kohdalla ensikotiin muuttaminen tapahtui vasta muutama kuukausi lapsen syntymän jälkeen. Hän synnytyksen jälkeen aluksi muutaman kuukauden lastenkodin tukiasunnolla yhdessä Sampo-vauvan sekä Aleksin kanssa, josta he muuttivat omaan asuntoon. Tuuli oli jo vuosia sairastanut vaikea-asteista masennusta. Omaan kotiin muuttaessa hänen vointinsa romahti nopeasti ja hän yritti itsemurhaa. Aluksi Tuuli kertoi pahasta olostaan vai Aleksille, mutta myöhemmin hän otti asian esille terapiassaan sekä lastensuojeluviranomaisten kanssa käydyssä palaverissa. Sosiaalityöntekijät ehdottivat Tuulin perheelle muuttoa ensikotiin, ja pian Tuuli muuttikin sinne perheensä kanssa.

Tuuli: Sitten tuota ne (sosiaalityöntekijät) ehotti niinku sitä ensikotia....
Ja mietin, et voishan siellä käyä.”

Ensikodin suhteen Tuulilla ei ollut juurikaan odotuksia tai ennakkokäsityksiä. Muutamalta tutultaan hän oli kuullut, että siellä tulee ruoka valmiina pöytään, kaikilla on omat huoneet ja että siellä autetaan lastenhoidossa.

Sonja ja Tuulin tapaan myös **Aino** oli 16-vuotias tehdessään positiivisen raskaustestin. Aino ihmetteli aluksi kuukautisten poisjäämistä, muttei osannut epäillä raskautta. Kun kuukautisia ei kuulunut kolmen viikon jälkeenkään, hän päätti tehdä raskaustestin. Samana päivänä alkoivat hänen opintonsa ammattikoulussa. Vaikka Ainolle oli juuri selvinnyt, että hän odottaa lasta, hän pystyi keskittymään ensimmäiseen koulupäiväänsä hyvin. Vasta myöhemmin hän todella alkoi ajatella asiaa.

Aino: ”Mää tein sen (raskaustestin) aamulla ja silloin oli niinkö ensimmäinen päivä, kun mun piti lähteä sinne uuteen ammattikouluun ja kun mää tein sen aamulla niin mää en oikeestaan... ajatellu sitä yhtään, et mää vaan menin kouluun normaalisti ja sitte vasta myöhemmin alkoin ajattelleen... Ja Joel oli kans et se ei sanonu mittään...”

Raskaus oli Ainolle ja Joelille melkoinen järkytys, eikä lapsen pitäminen ollut heille aluksi itsestäänselvyys. Hyvin pian Aino oli kuitenkin vakuuttunut siitä, että haluaa pitää lapsen. Ja mitä pidemmälle raskaus eteni, sitä iloisempi hän oli päätöksestään.

Aino: ”Mää mietin aluksi myös toisia vaihtoehtoja, mut en mää kauaa miettiny, mää halusin pitää sen. ”

Aino: ”...mää kumminki olin aatellu että mää piän lapsen ja sitte mitä pidemmälle raskautta meni, niin enemmän sitä alko olemaan tosi ilonen.”

Myös Ainon lähipiiri ja etenkin omat vanhemmat olivat aluksi Ainon päätöstä vastaan. Kuitenkin raskauden edetessä ja Ainon vatsan kasvaessa myös vanhemmat olivat asiasta iloisia.

Aino: ”Mun äiti ja isä niin ne oli vastaan aluks, ku mä olin kuustoista ja näin... kyllä mä sen ymmärrän nyt kans jälkeen päin, että miks ne oli, mutta silloin oli aika melkeinpä kaikki, että ei ymmärrä sitä... että miksi tein päätökseni. mutta sitten taas ku oli... ku alko maha näkyä ja näin, niin oli kaikki ilosia ja alko osteleen tavaroita ja näin, et se meni sitte loppussa hyvin.”

Myös Ainon ensikotiin muuttaminen tapahtui sosiaalityöntekijöiden ehdotuksesta. Aino muutti ensikotiin viikkoa ennen laskettua aikaansa.

Aino: ”Sossujen kanssa yhdessä puhuttiin, että voiaan kokeilla tällstä... et parempi että mä meen sinne aluksi.”

Ainolla ei ollut ensikodista ennakkokäsityksiä. Sen hän kuitenkin tiesi, että siellä häntä autetaan ja neuvotaan lastenhoidossa. Aino itse oli iloinen päästessään ensikotiin, sillä hän itsekin tiedosti sen, ettei hän osaa hoitaa lapsia.

Aino: ”Mä olin aika ilonen vaan siitä, että mä pääsin sinne... ku mä itekki tiesin, etten mä osaa lapsia hoitaa... ja just sen menin, ku tiesin et ne auttaa ja opettaa ja tämmöstä...”

Kaikki haastattelemani äidit olivat raskaaksi tullessaan 16-vuotiaita. Jokaisen kohdalla raskaus oli yllätys ja niin sanottu vahinko, niin kuin nuorten raskaudet useimmiten ovat. Kaikki äidit tekivät ratkaisun lapsen pitämisestä jo hyvin pian raskauden varmistuttua, vaikka heidän lähipiirinsä olivatkin lapsen pitämistä vastaan. On tyypillistä, että nuoren lähipiiri on aluksi kauhuissaan raskaudesta, sillä nuoren elämäntilanne ja elämäntyylä voi olla sellainen, ettei lapsi yksinkertaisesti sovi kuvioon. Raskauden edetessä vanhemmat kuitenkin usein huomaavat raskauden rauhoittavan nuorta ja saavan hänet käyttäytymään vastuullisemmin. Raskaus ja lapsen saanti voidaan nähdä jopa nuoren elämän ”pelastajaksi”, jos aikaisempi elämä on ollut railakasta. Myös

nuoret itse voivat nähdä raskauden pelastavaksi tekijäksi, ja keinoksi jättää villi elämä taakseen. Haastattelussa Tuuli itsekkin pohti: ”*En mä tietäis, että missä mä oisin, jos en ois silloin tullu raskaaksi... Se oli semmosta se elämä silloin.*”

Raskaus on ollut nuorten kohdalla suuri yllättävä tapahtuma, joka on voinut myös itsessään heikentää nuorten elämänhallintaa. Tieto raskaudesta ja tulevasta synnytyksestä sekä vanhemmuudesta on varmasti tuonut nuorten elämään stressiä ja ylimääräistä kuormitusta. Erilaiset muutokset, sekä positiiviset että negatiiviset, vaikuttavat väliaikaisesti ihmisen elämänhallintaan (Österman 2008, 10).

Kaikkien haastattemieni äitien ensikotiin hakeutumisessa on joitakin yhteisiä piirteitä. Koska heillä kaikilla on lastensuojelutaustaa, jokaisen kohdalla ehdotus ensikotiin muuttamisesta tuli sosiaalityöntekijöiltä. Ensi- ja turvakotien liiton (2011a) mukaan ensikotiin hakeutuminen tapahtuukin aina oman kotikunnan sosiaalitoimen maksusitoumuksella. Ajatus ensikotiin hakeutumisesta voi kuitenkin olla myös perheen oma tai esimerkiksi neuvolan, mutta useimmiten myös ehdotuksen takana sosiaalitoimi.

5.3 Elämä ensikodissa

Sonja muutti ensikotiin reilua kahta kuukautta ennen laskettua aikaansa. Raskausaikana Sonja viihtyi ensikodissa pääosin hyvin. Hän koki hyvänä asiana sen, ettei hänen tarvinnut olla jatkuvasti oman äitinsä kanssa, ja sai keskustella muiden samassa tilanteessa olevien ensikodin asiakkaiden kanssa. Sonja sai tulla, mennä ja elää elämäänsä ensikodissa melko vapaasti ennen lapsen syntymää. Ensikodissa, jossa Sonja asui, oli tapana, että asiakkaat tekevät päivän ruuat yhdessä kaikille, mikä toi jokaiseen päivään hieman rutiinia ja yhdessäoloa.

Sonja: ”Mullekki oltiin tiekkö tosi mukavia, ihania ja niinku joustavia tiekkö kaikessa kun mä olin raskaana, ja annettiin mennä yöks ja annettiin kävellä kauppaan vaikka yhdeltätoista illalla vaikka kaheksalta ois pitäny olla sielä.”

Synnytyksen jälkeisestä ajasta ensikodissa Sonja ei löydä juurikaan positiivisia asioita. Hän koki joutuneensa nuoren ikänsä vuoksi ohjaajien silmätikuksi, ja hänen mielestään ohjaajat olivat asiakkaita kohtaan epätasa-arvoisia. Sonja koki, ettei saanut enää tehdä mitään tai mennä minnekään, kun lapsi oli syntynyt. Sonjaa uhkailtiin laitokseen sijoittamisella, ja hänelle luvattiin asioita, jotka eivät koskaan toteutuneet. Sonja koki myös, että hänen tekemisistään yritettiin etsiä koko ajan virheitä ja hänen puheitaan käytettiin häntä vastaan. Kaiken kaikkiaan elämä ensikodissa vauvan kanssa oli Sonjalle vaikeaa, ja hän otti jatkuvasti yhteen ohjaajien kanssa.

Sonja: ”Mä en nyt kauheesti muista, et mitä hyvää ois ollu sen jälkeen, ku mää synnytin. Ei niinku tuu yhtään mieleen.”

Sonja: ”Sitte ku Sofia synty, niin ei saanu tehdä yhtään mitään, ei yhtään mitään. Ne vaan sano, et ’tällästä on aina vauvan kanssa’. Sitku mä muuttin kotiin, niin ihme, kun mulla ei ollu sellasta.”

Sonja: ”Mä oon enemmän just semmonen oman tien kulkija, ku semmonen joka menee niinku joka ikisen ehdon mukaan mitä annetaan. Niin ne siellä ensikodissa ei voinu yhtään ymmärtää sitä, ja esim ne alko vaan selittää kaikkee: ’kai meidän pitää sut laitokseen pistää, ku et sää täälläkään voi olla’.”

Sonja: ”Ne sano mulle aina et ne voi kattoo Sofiaa, jos mun pitää käydä kaupassa tai jotain, mut sit ne ei ikinä oikeestaan voinu kattoo.”

Sonja: ”Ne yritti koko ajan etti kaikkii virheitä ... Et jos sä pistit sen (lapsen) hoitoon, niin sä et kykene niinku hoitaan sitä ja oleen sen kanssa. Ja jos hoidat, niin sä et osaa pyytää apua.”

Sonja: ”Siel sanottiin aina, et joo annetaan tukee ja keskusteluapua, mutku ei niiden kanssa voinu puhua mistään, koska jos sä sanot niille vaikka, et väsyttää kauheesti, niin ne vetäsee sen sellaseks, et sä et jaksa huolehtia lapsestas, niin ei siä voinu puhua oikeen mitään. Siellä ei voinu tehdä oikeen mitään, että sit se oli sitte oikeestaan päivästä toiseen sitä,

et mää istuin mun huoneessa, olin tietokoneella, hoidin Sofiaa, söin välillä. Se oli kyllä ihan erilaista kuin mitä mulle annettiin niinku olettaa.”

Sonjan oli vaikea ymmärtää, miksi hänen ylipäättään piti asua ensikodissa. Hänelle kun kaikki vauvanhoitoon liittyvät asiat olivat jo ennestään tuttuja tai viimeistään neuvolassa kerrottuja.

Sonja: ”Mää tiesin kaikki syöttämiset, vaipanvaihdot, nukkumiset, ihan kaiken mahdollisen... miten hoitaa koliikkilasta niinku toi yks ja ihan kaiken tollasen. Niin siis ku mä tiesin ihan kaiken, mut sit mun äiti vaan ei luottanu siihen et mää niinku pärjään ja tälleen niin siks mää jouduin sinne. Ja sit sielläki mää osasin ihan kaiken kylvettämisen ja kaiken ja sitte ne ei niinku periaatteessa tiekkö tienny et mitä ne voi auttaa mua”

Ensikodin henkilökunta yritti järjestää äidille ja lapsille yhteistä tekemistä, kuten erilaisia ryhmätoimintoja sekä retkiä. Silloiset ensikodin äidit eivät kuitenkaan olleet aktiviteeteista kiinnostuneita.

Sonja: ”Kyllähän ne koitti meille kaikkee ryhmätoimintaa siä kehittää, mut ketään ei yksinkertaisesti kiinnostanu lähtee vaunuilla käveleen jonnekki kattoon jotain patsasta tai sitte mennä jonnekki vauvakylpyyn tai mitä lie... Kaikki halus tehdä omatoimisesti kaikkee. (...) Niin ne ei oikeen onnistunut niiden kohdalla, jotka siellä oli sillä hetkellä.”

Sonja koki myös osittain, että ensikodin ohjaajat yrittivät hallita hänen elämäänsä, mikä sai hänet toimimaan välillä vastoin ohjaajien kehotuksia ja neuvoja. Sonja vihaa sääntöjä, ja haluaa ehdottomasti sellaiset säännöt, jotka sopivat myös hänelle, eikä pelkästään niiden laatijalle. Jos säännöt eivät ole Sonjalle sopivia tai hänen kanssaan laadittuja, saattaa hän kapinoida niitä vastaan rajustikin.

Sonja: ”Tuntu vähän siltä et ne koittaa sitä elämää hallita... mutta sitten taas vähän siltä, että mä koitan katkoo niiden lankoja... et mä pääsen ite meneen... eli se oli vähän sellasta ristiriitasta, et välillä ne koitti vähän niinku opastaa mua meneen tiettyyn paikkaan. (...) Mää saatan sanoo,

et' joo mää meen', ja sit meenki ihan eri paikkaan. Että niinku vähän just semmonen niinku et, vaikka mä haluaisin sinne, niin jos joku pyytää tai niinku käskee mua sinne, niin mää en mee sinne. Että mä oon vähän semmonen kapinallinen.”

Synnytyksen jälkeen Sonja ja Sofia asuivat ensikodissa noin kuukauden, jonka jälkeen ensikodilla pidettiin Sonjan pyynnöstä palaveri, jossa sovittiin Sonjan perheen jatkosta. Palaveriin osallistuivat Sonjan lisäksi Sonjan vanhemmat, Juho, Juhon äiti, ensikodin ohjaaja ja kaksi sosiaalityöntekijää. Sonja koki, että sosiaalityöntekijät ja ensikodin ohjaajat ikään kuin liittoutuivat häntä vastaan, jotta hän ei voisi kotiutua. Sonja koki myös, että sosiaalityöntekijät yrittivät keksiä erilaisia tekosyitä siihen, ettei kotiutuminen olisi vielä onnistunut, mistä Sonja menetti hermonsa lopullisesti.

Sonja: ”Se sossu alko päteen mulle et mä en pärjää sen (lapsen) kaa kotona . Mä olin silleen et 'minkä takia mää en nyt pärjää sen kanssa kotona?’ Se sano: 'Et sä oo pärjänny täälläkään.’ Mä kysyin et 'onko sulla nyt jotain moitittavaa tästä... ku ei ne ensikodin ohjaajatkaan oo ollenkaan mua auttanu ja tää lapsi on vieläki hengissä niin ehkä mä nyt selviän.’ Sit se koitti tiekkö keksiä kauheesti jotain tekosyitä et mun pitäis jäädä sinne.”

Sonja: ”Mää huusin niille ihan suoraan et: 'Se on kuule semmonen homma nytte, että niinku mun puolesta te voitte jäädä istuskeleen, mutta mä oon pakannu kaikki kamat, mulla ei ole täällä enää mitään! (...) Et sanotte mitä sanotte. Mää lähen sit vaikka niinku karkuteille täältä, et mää en niinku jaks kattoo tätä touhua enää ollenkaan!’ ”

Sonja: ”Se meni niinku siihen, et ensikodin ohjaajat ja sossut oli vähän niinku liittoutunu meidän perheitä vastaan. Ne oli vakavasti sitä mieltä, että mä en pärjää, koska ei ole tarpeeksi näyttöä. Mutta mää pärjäsin kuitenkin paljon paremmin kotona kuin siellä... Koska siellä mä olin yksinkertaisesti niin hermoraunio, et mä olisin oikeesti varmaan hakannu joka ikisen joka olis tullu mun kaa jotain vääntään. Ja sit kotona mä olin kuitenkin vähän rennompi jos mun äitee ei lasketa mukaan.”

Lopulta Sonja pääsi yksimielisyyteen sosiaalityöntekijöiden ja ensikodin ohjaajien kanssa siitä, että hän voisi kotiutua. Toisaalta Sonja oli jo itse päättänyt, ettei aikoisi ensikotiin jäädä ja hänen mieltänsä ei olisi voinut saada muuttumaan. Yhteensä Sonja asui ensikodissa noin kolme kuukautta.

Sonja: ”Kyllä ne sit myönty siihen et mää lähen pois mutta sen pienen välikohtauksen jälkeen ja annoin niille vähän tulla, et mä en niinku jää sinne, et sano ne niinku mitä tahansa, et tää palaveri oli sitä varten, et mä kerron teille vaan mun mielipiteen, et mä oon lähössä, morjens. Ne hetken aikaa siinä keskusteli ja sit myönty... se oli vähän silleen... kyllä ne lähetti mulle jonku pikkujoulukutsun joskus joskus joulukuussa, ja mä olin sillee, et en varmana ole tulossa.”

Tuuli muutti ensikotiin Sampon ollessa parin kuukauden ikäinen. Aluksi elämä ensikodissa tuntui Tuulista tylsältä ja pitkäveteiseltä, sillä enää ei tarvinnutkaan pitää omaa asuntoa siistinä ja laittaa ruokaa. Pian hän tutustui siellä kuitenkin muihin äiteihin, mikä tuotti paljon sisältöä hänen elämäänsä.

Tuuli: ”Siellä kävi aika pitkäksi, ja sitten ku kotona niinku joutu teemmään kaiken ite, ja siellä ei tarvinnu siivota tai tehdä ruokaa, että olihan se aika tylsää, mutta sitte ku tutustu siellä muihin äiteihin, niin sitte niinku alako tullee siihen niinkö päiviin jotaki sisältöäki.”

Tuuli: ”Se alku oli hankalaa, mutta sitte oli ihanaa, ku sai yhdessä hoitaa lapsia siellä... käytiin aina kaupungilla muitten äitien kanssa.”

Ensikodissa Tuulin ja Sampo-vauvan elämään muodostui tietyt päivittäiset rutiinit. Ruoka-ajat ja siivouspäivä olivat aina samoja, joista erityisesti ensimmäisen Tuuli koki hyvänä.

Haastattelija: ”Koitko sä, että se oli hyvä, että siellä oli niinku ne tarkat ajat koska syödään?”

Tuuli: ”No oli se niiden lasten rytmin kannalta. Ku meillä ei silloin ollu oikeen vielä minkäänlaista rytmiä Sampon kanssa, kun me sinne mentiin, kun Sampo oli vielä niin pieni silloin. Mutta kuitenkin siellä sitten Sampollekin tuli semmonen tietty rytmi. (...) Se toi sellasta tietynlaista turvaa.”

Ensikodissa asuessa Tuulin omaa jaksamista piti yllä Sampo-vauva sekä uusi raskaus, joka sai alkunsa sinä aikana, kun hän asui ensikodissa. Uudesta raskaudesta huolimatta Tuulille oli itsestään selvää, että hän muuttaa ensikodista omaan kotiin ennen toisen lapsen syntymää. Ensikodin työntekijät huomioivat Tuulin jaksamista omalta osaltaan tarjoamalla Tuulille mahdollisuuden tuoda Sampon silloin tällöin yöhoitoon, jotta Tuuli saa nukkua välillä rauhassa kokonaisia öitä.

Ensikodissa asumisen alkuaikoina Tuuli koki, ettei voinut juurikaan vaikuttaa omaan elämäntapaansa, sillä ensikoti ja lastensuojelu määrittivät siitä niin suuren osan. Aluksi he eivät esimerkiksi päässeet ensikodista kotilomille ollenkaan, sillä ensikodilla on sääntö, jonka mukaan asiakkaan tulee asua ensikodissa ensin tietyn aikaa, ennen kuin kotilomia voidaan kokeilla. Tuulin kohdalla tunne oman elämän hallitsemattomuudesta väheni huomattavasti, kun he pääsivät kotilomille ja saivat muutenkin kulkea vapaammin.

Haastattelija: ”Silloin ku sä asuit vielä siellä ensikodilla, niin koitko sä silloin, että sä pystyt vaikuttamaan siihen omaan elämään vai menikö se enemmän sen ensikodin rytmien mukaan?”

Tuuli: No kyllä se aluksi meni ensikodin ja lastensuojelun... Että meitähän ei niinku aluksi päästetty sieltä kotilomille, ku siellä piti olla se tietty aika et pääsee kotilomille, niin se alku oli sillai... sitten ku oli ollu jonkun aikaa, niin sai alakaa käymään kaupungilla ja... et ei se mikään suljettu paikka oo, vaikka siellä ovet onki lukossa.”

Kun Tuuli perheineen oli kotiutunut ensikodista, alkoi Tuuli käydä Sampon kanssa ensikodin päiväryhmässä. Päiväryhmä on tarkoitettu äideille ja perheen vauvaikäisille lapsille, jotka tarvitsevat erityistä tukea jaksamiseen ja varhaisen vuorovaikutuksen vahvistamiseen. Päiväryhmä kokoontuu kolme kertaa viikossa kello kymmenestä kah-

teen omissa tiloissaan lähellä varsinaista ensikotia. Päiväryhmän ohjelmaan kuuluu esimerkiksi leikkimistä, laulamista, lounas sekä vauvojen päiväunet, jonka aikana äidit juttelevat, askartelevat, lukevat lehtiä ja nauttivat hetken hiljaisuudesta. Silloin tällöin ryhmäläiset tekevät myös retkiä, ja toimintaan sisältyy myös viikon mittainen jakso lomakodissa.

Tuulin aikana ryhmässä on ollut 4-5 vauvaa äiteineen. Tuuli ja Sampo kävivät ryhmässä siihen asti, kunnes Sampo oli noin vuoden ikäinen. Tällä hetkellä Tuuli käy päiväryhmässä Pepin kanssa. Tuuli on kokenut päiväryhmän erittäin hyvänä asiana ja tärkeäksi arjen tueksi. Hänen mielestään päiväryhmän tilat ovat kivat ja kotoiset, eikä hän haluaisi lähteä sieltä kotiin päivän päätteeksi. Vaikka päiväryhmän äidit ovat erikäisiä, tulevat kaikki toimeen keskenään erinomaisen hyvin.

Tuuli: ”Sekin (päiväryhmä) nyt pyörii aikalailla sillai lasten ehdoilla, mutta siellä on tiivis porukka, et siellä on koko ajan samat äidit ja lapset. Sinne ei tuu ketä tahansa.”

Tuuli: ”Ei haluais lähteä sieltä pois päivän loputtua... Et monesti me niinku äitien kanssa ollaan siellä ja vitkutellaan.”

Tuuli: ”Kaikilla (päiväryhmän äideillä) on vähän niinku semmosta... omat ongelmansa... siellä ei oo kettään semmosia superäitejä.”

Ainon kohdalla muutto ensikotiin tapahtui viikkoa ennen hänen laskettua aikaansa. Myös Aino koki alkujat ensikodissa vaikeiksi, sillä hän ei tuntenut sieltä muita äitejä. Pian hän kuitenkin tutustui siellä muihin äiteihin, mikä nosti hänen mielialaansa. Yhdessä muiden äitien kanssa puuhastelu oli Ainon mielestä mukavaa. Kokonaisuudessaan Ainolle jäi positiiviset ajatukset ensikodissa asumisesta.

Aino: ”Mulla oli se alku vähän... ku ei tuntenu kettään, mutta sitte mää just Tuuliin ja muihin äiteihin tutustuin siellä, niin se oli ihan mukavaa... se, että siellä oli niitä muita ympärillä ja pysty sammoihin aikoihi niinku syömään ja muuta... Se oli ihan mukavaa.”

Ainolla ei ollut ennestään kokemusta lastenhoidosta, joten hän koki ensikodin siinä mielessä erittäin hyväksi paikaksi itselleen. Ensikodin työntekijät neuvoivat häntä aluksi kädestä pitäen vauvan hoitamisessa, ja kun hommat alkoivat Ainolta sujua, hän sai hoitaa Siiri-vauvaansa itsenäisesti. Tarvittaessa ensikodin ohjaajat kuitenkin auttoivat ja neuvoivat.

Ainon mielestä ensikodissa asuminen ei rajoittanut hänen omaa elämänhallintaansa, koska hän sai kuitenkin melko vapaasti liikkua ja poistua ensikodilta. Ensikodissa, jossa Aino ja Tuuli asuivat, henkilökunta valmisti päivän ruuat, joten asiakkaiden ai-noaksi kotityöksi jäi oman huoneen siivouksesta huolehtiminen.

Aino: ”Siivouspäivä oli niinkö torstaina muistaakseni... Mut ei siellä hirveesti siihen siivoukseen puututtu, ne vaan katto suunnilleen et kaikki siivoo... ja ne laitto ruuat siellä. Ei siellä ollu oikeen mittään semmosia kotihommia tai mittään, mitä pittää kotona tehdä.”

Parin kuukauden ensikodissa asumisen jälkeen, Ainon aika alkoi käydä pitkäksi ja hän alkoi toivoa kotiutumista. Ainon, hänen perheensä, ensikodin ohjaajien sekä sosiaalityöntekijöiden yhteisellä päätöksellä Aino päätettiin kotiuttaa kolmen kuukauden mittaisen ensikotijakson jälkeen. Aluksi Aino, Joel ja Siiri-vauva muuttivat pariaksi kuukaudeksi Ainon vanhempien luokse. Heti kun sopiva vuokra-asunto löytyi, muuttivat he siihen. Ainon sosiaalityöntekijät auttoivat heitä oman asunnon etsinnässä.

Haastattelemieni nuorten äitien kohdalla ensikoti pyrki tukemaan heidän ulkoista elämänhallintaansa säännöllisellä päivärytmillä ja rutiineilla. Mikäli asiakkaat ovat yhteistyökykyisiä ja –haluisia ohjaajat pyrkivät järjestämään myös monipuolista ryhmätoimintaa ja muita aktiviteetteja. Kaikki haastattelemani nuoret äidit eivät kokeneet ulkoisen elämänhallinnan tukemista mielekkääksi, vaan kokivat sen jopa estävän heidän itsemääräämisoikeuttaan. Erityisesti Sonjalla oli koko ajan tunne, että hänen elämänsä määrätään, eikä hän voi vapaasti vaikuttaa omiaan asioihinsa. Myös muilla haastatelluilla oli aluksi samankaltaisia ajatuksia, kun ensikodin työntekijät ja sosiaalityöntekijät tekivät kaikki heitä koskevat suuret päätökset.

On hyvin todennäköistä, että ensikodin asiakkaan oma persoona vaikuttaa siihen, miten häntä ensikodissa kohdellaan ja millaisia rajoja hänelle asetetaan. Tietenkin ohjaajat tarkkailevat enemmän asiakasta, jolla on tapana rikko yhteisiä sääntöjä ja tehdä asiat oman mielen mukaan. Mikäli asiakas on yhteistyöhaluinen ja noudattaa yhteisiä sääntöjä, annetaan hänelle luultavasti enemmän vapauksia. Uskoisin, että haastateltavieni kohdalla nimenomaan Sonjan kohdalla oli kyse tästä. Sonja kertoi haastatteluisaan, kuinka hänen on vaikea noudattaa muiden laatimia sääntöjä. Haastatteluissa kävi myös ilmi, että hän on luonteeltaan hyvin temperamenttinen ja välillä muita määräilevä. Lisäksi hän oli karkaillut useasti lastensuojelulaitoksesta, johon hänet oli aikaisemmin sijoitettu. Kaikki edellä mainitut tekijät vaikuttivat varmasti osaltaan siihen, miksi Sonja koki joutuneensa ”silmätikuksi” jatkuvan tarkkailun alle.

Äideistä Tuuli oli ainoa, joka on käynyt ensikodin ylläpitämässä päiväryhmässä. Hän koki päiväryhmän kaikin puolin hyväksi ja tärkeäksi itselleen. Sekä ensikodin että päiväryhmän tavoitteena on tukea perheen voimavaroja ja elämänhallintaan. Päiväryhmän etu verrattuna ensikodissa asumiseen on varmasti sen vapaamuotoisuus ja sen tiivis ryhmä. Päiväryhmä kokoontuu muutamana päivänä viikossa, ja tapaamisiin osallistuu aina samat äidit lapsineen. Ensikodissa ympärillä on aina enemmän ihmisiä ja ohjaajia, mikä aiheuttaa helposti levottomuutta ja rauhattomuutta.

5.4 Ensikodin merkitys nuorille äideille

5.4.1 Elämä tällä hetkellä

Nykyään **Sonja**, hänen kihlattunsa Juho sekä heidän seitsemän kuukauden ikäinen tyttärensä Sofia asuvat kerrostalokolmiossa. Juho opiskelee ammattikoulussa ja Sonja on päivät Sofian kanssa kotona. Sonjan arki jäsentyy Sofian ruoka- ja päiväuniaikojen mukaan. Niiden väleissä Sonja ja Sofia esimerkiksi leikkivät, katsovat televisiota, käyvät kaupassa ja ulkoilevat.

Sonja: ”Ei kai siinä oikee mitään muuta ku syödään, leikitään ja jotain riehutaan tossa lattialla ja saatetaan lähteä käymään pihalla, syödään uudelleen, se (Sofia) menee nukkuun, mää saatan vaikka kattoo telkkaria tai syödä tai tehdä jotain sillä aikaa, se herää, me syödään, leikitään, ja to-

siaan vaipanvaihdot on melkein joka välissä. (...) välillä saatetaan käydä jossain kaupassa tai pihalla ylipäätään.”

Sonjan sosiaaliset suhteet kärsivät raskauden tuoman elämänmuutoksen myötä rajusti, sillä nykyään hän tapaa ystäviään korkeintaan kerran viikossa, vaikka ennen raskautta hän vietti ystäviensä kanssa aikaa päivittäin. Ennen raskautta Sonjalla oli monta sataa kaveria, mutta tällä hetkellä niitä on korkeintaan kymmenen. Sonja kokee, että kaverisuhteiden vähentyminen johtuu nimenomaan raskaudesta ja Sonjan uudesta elämäntilanteesta.

Sonja: ”Kerran viikossa tai kerran kahessa viikossa saatan nähdä yhen tai kaks kaveria... ja silloin ennen ku mä tulin raskaaks, niin mä näin vähintään päivittäin, vähintään kolme ihmistä... niinku mun vanhempien ja Juhon lisäksi. Että on ne pikkasen vähentynyt.”

Sonja: ”Todella monet mun kaverit ei oikeen tykkään tiekkö siitä, et mulla on lapsi, ja ne hylkäs mut silloin, kun mä tulin raskaaks eli niiden mielestä mä oon lapsellinen sen takia että mä pidän lapsen. (...) Ja sitten, että mä oon niin kauheen lapsellinen, kun mä en mee niiden kanssa samalla tapaa, eli juo joka viikonloppu, käytä aineita ja sun muuta... Niin mä olen lapsellinen ja erakoitunut.”

Osa Sonja kaverisuhteista oli kuitenkin sellaisia, ettei niiden hiipuminen Sonjaa juurikaan hetkauta, sillä hän huomasi jo raskausaikana elävänsä nyt aivan erilaista elämää kuin kaverinsa. Kavereiden ongelmat tuntuivat pieniltä omien rinnalla, eikä hän jaksanut kuunnella kavereiden turhanpäiväisiä valituksia. Raskauden ja vauvan myötä Sonjan kaverisuhteista hiipui kuitenkin myös sellaisia, jotka olivat hänelle tärkeitä. Siitä Sonja on hieman harmissaan ja katkerakin, sillä välillä elämä tuntuu yksinäiseltä.

Sonja: ”No siis joidenkin ihmisten kohalla mä oon vähän semmonen katkera, koska ne oli mun kanssa tekemisissä vielä, kun mä olin raskaana, ja ne aina puhu, kuinka ne haluaa niin tiekkö olla mun kans sen jälkeenki, ku mä oon vaikka synnyttänyt... ku silloin mä en tiekkö päässy oikee mihkään.”

Sonja: ”Sitte oikeestaan mä en oikeestaan kuule kun muutamasta ihmisestä enää, ja mulla oli tosiaan muutama sataa kaveria, ja nyt mulla on joku maksimissaan kymmenen. Niin tota on se nyt ehkä vähäsen silleen, et on vähän yksinäistä olla kotona, kattoo ku tää yks (Juho) pelaa, kuunnella ku tää yks (Sofia) raivoo ku se kääntyy mahalteen lattialle, eikä se viihdy siinä... Et kyl se ois ehkä aika kiva, et ois jotain sosiaalistakin elämää välillä.”

Sonjan välit hänen vanhempinsa ovat tällä hetkellä ihan hyvät. Isäänsä hän näkee harvoin, sillä hän on muuttanut toiselle paikkakunnalle, ja äitiään hän näkee satunnaisesti. Sonja ja hänen äitinsä soittelevat toisilleen pääasiassa silloin kun jommallakummalla on asiaa, mutta välillä myös kuulumisia vaihdellen.

Sonjan ja Juhon on vaikeaa saada Sofialle hoitajaa lähipiiristä, koska heistä suurin osa on työssä tai koulussa käyviä ihmisiä. Silloin kun Sofialle kuitenkin löytyy hoitaja, viettävät Sonja ja Juho usein päivää ihan tavallisia asioita tehden. Silloin he esimerkiksi saattavat tavata lähipiiriään, käydä kaupassa ja illalla istua sohvalla televisiota katsellen. Sonjan elämässä ”luksusta” ovatkin nimenomaan sellaiset päivät, jolloin hän voi hetken elää kuin kuka tahansa 16-vuotias nuori nainen.

Sonja: ”Sellasta mitä nuoret, tai ei nyt joka nuori, mut tekee niinkö ihan normiarkipäivänä, se on mun vapaa-aikaa. Se on sitä luksusta.”

Taloudellisesti Sonjan perhe tulee nykyisin toimeen jotenkuten. Perhe joutuu jonkin verran tarkkailemaan rahankäyttöään ja varsinkin kuukauden lopussa rahat ovat vähissä. Myös erilaiset epäselvyydet sosiaalitoimen ja kansaneläkelaitoksen kanssa ovat vieneet perheen talouden välillä tiukalle, kun rahaa ei tullutkaan tilille silloin kun on ollut tarkoitus.

Haastattelija: ”Mitä sä ajattelet, et miten te tuutte nyt tällä hetkellä taloudellisesti toimeen?”

Sonja: ”Kyllä me nyt jotenki... et kyl se vähän pitää tarkkailla sitä rahankäyttöä, vähän silleen, et mihin menee ja paljonko.”

Sonja kokee, että hänen elämässään jaksamista ja motivaatiota ylläpitäviä tekijöitä ovat Juho, kaverit ja se kun Sofia on iloisella tuulella. Tällä hetkellä Sonjan sisäinen elämänhallinta on siinä mielessä heikkoa, että hän kokee elävänsä täysin Sofian ehdoilla.

Haastattelija: ”Miten sä tällä hetkellä koet sun oman elämänhallinnan... että ootko sä tällä hetkellä oman elämäsi herra?”

Sonja: ”En, Sofia on. Se määrää mua niin totaalisesti.”

Äitiyden ja vanhemmuuden Sonja tuntee tällä hetkellä ristiriitaiseksi. Välillä se on todella väsyttävää, mutta muuten mukavaa. Omat ajatukset äitiydestä saattavat myös vaihdella todella usein; välillä koko touhu ottaa päähän, kun taas seuraavassa hetkessä kaikki tuntuukin aivan hyvältä ja luonnolliselta.

Sonja: ”Väsyttää. Muuten kyllä joo ihan mukavaa, välillä ottaa hermoon ja välillä taas on taas vähän parempia kausia. Että sitä siis ei oikeen voi sanoa, ku se on niin ristiriitasta, ku se saattaa sekunnissa vaihtua toiselle puolelle.”

Tulevaisuuden suhteen Sonjalla on melko selkeät suunnitelmat, vaikkei hänellä omasta unelma-ammattista olekaan vielä varmuutta. Sonja haluaisi opiskella oppisopimuksella tai niin, että voisi suorittaa osan opinnoista kotoa käsin. Opinnoista häntä kiinnostaa sekä catering-ala että sairaanhoitajan opinnot. Sonja itse olisi valmis aloittamaan opinnot vaikka heti, mutta hän on kuullut, että lasta ei kannata laittaa hoitoon ennen puolentoista vuoden ikää. Sonjan mielestä hänelle paras ratkaisu olisikin sellainen, että hän olisi kotona Sofian kanssa, mutta opiskelisi samalla, ja kävisi tekemässä vain tentit koulussa. Sonja tiedostaa kuitenkin sen, että tällainen järjestely olisi hyvin vaikeaa toteuttaa, joten hän on valmistautunut olemaan Sofian kanssa kotona siihen asti, kunnes Sofia on puolentoista vuoden ikäinen. Opintojen jälkeen hän haluaisi mahdollisimman pian töihin, jotta saisi enemmän rahaa. Sonja on sitä mieltä, että voisi myöhemmin kouluttautua korkeammallekin, mutta ensin olisi hyvä kerätä rahaa töitä tehden.

Sonja: ”Mä haluisin mennä oppisopimuksella tai sit just silleen, et voi kotona opiskella... ja sitte mä haluun mahdollisimman nopeesti töihin, et mä voin myöhemmin kouluttautua vaikka vähän korkeemmalle, mut et sais vähän enemmän rahaa tähän mitä saa nytte.”

Sonja: ”Kai mää tässä vielä puoltoista vuotta oon kotona ja koitan sen aikaa miettiä että mihin mää haen sitte.”

Sonjan kihlattu Juho suorittaa ammattikoulua vielä noin kahden vuoden ajan, jonka jälkeen hän menee armeijaan ja Sonja jää Sofian kanssa kotiin. Sonja haaveilee myös rauhallisesta omakotitalosta, jossa ei tarvitsisi kuunnella naapureiden metelöintiä.

Sonja: ”Ja sitte tota Juhollahan on nyt vielä pari vuotta koulua jäljellä ja sitten se menee armeijaan siitä suoraan. Mä jään sit tähän Sofian kans, ei täs varmaan mitään... Ja sit joskus mä haluan oman kämpän! Mulla on niin kauhee ’oma kämppä’ – vimma, et mä haluan omakotitalon, missä mun ei tarvii kuunnella, ku jonku toisen lapset huutaa ja känniläiset riehuu... Mää niin haluun jonku omakotitalon jostain kaukaa.”

Kaiken kaikkiaan Sonjan elämänhallinta on tutkimukseni perusteella tällä hetkellä melko hyvää. Vaikka taloudelliset asiat aiheuttavat perheelle jatkuvasti huolta, tulee perhe kuitenkin toimeen jotenkuten. Sonjan kohdalla elämänhallintaa voi pitää vahvana taloudellisista vaikeuksista huolimatta, sillä tilanne on heidän kohdallaan väliaikainen ja luonnollinen, ja perheellä on jo suunnitelmia tilanteen parantamiseksi. Hyvästä ulkoisesta elämänhallinnasta kertoo myös se, että Sonjan perheellä on asunto, jossa he asuvat vuokralla. Suomessa harva ala-ikäinen elää omassa taloudessa, joten Sonjan päätös muuttaa perheensä kanssa omilleen, viestii halusta itsenäistyä ja kantaa vastuu omasta elämästä.

Sen sijaan Sonjan sisäisessä elämänhallinnassa on joitakin puutteita, sillä hän kokee, että Sofia-tytär määrää hänen elämäänsä. Vaikka asia ei todellisuudessa niin olisi, on sisäisen elämänhallinnan kannalta oleellista nimenomaan yksilön tunne elämän hallittavuudesta. Sonjan kohdalla vahvasta sisäisestä elämänhallinnasta kertoo kuitenkin se,

että Sonja elää hyvinkin itsenäistä elämää, eikä ole enää riippuvainen muista ihmisistä. Hyvästä sisäisestä elämänhallinnasta kertoo myös se, että Sonjalla on selkeitä tavoitteita tulevaisuudelleen, ja hän on valmis tekemään tavoitteidensa eteen paljon töitä. Sonjalla on kavereita, melko hyvät suhteet lähipiiriinsä sekä oma perhe, jotka kaikki liittyvät hyvään sisäiseen elämänhallintaan. Sonjan perheen elämä ei ole suinkaan ongelmatonta, mutta Sonjan kohdalla esimerkiksi tietynlainen näyttämisen halu saa heidät selviämään monesta tilanteesta. Monet ulkopuoliset varmasti odottavat, että hyvin nuorena äitinä Sonja ei pystyisi kasvattamaan lastaan ja pyörittämään arkea, mikä saa Sonjan ”taistelutahdon” heräämään.

Tuuli perheineen asuu tällä hetkellä kerrostalokolmiossa. Tuulin avopuoliso Aleksi opiskelee arkipäivisin. Sampo käy perhepäivähoidossa niinä päivinä, kun Tuuli ja Peppi ovat ensikodin päiväryhmässä, eli noin kolmena päivänä viikossa. Myös Tuulin perheen elämä jäsentyy pääsääntöisesti lasten ruoka- ja päiväuniaikojen mukaan.

Myös Tuulin kaverisuhteet kärsivät raskauden ja lasten saamisen myötä. Nykyisin hänellä on vain muutama sellainen kavერი, jotka tulevat silloin tällöin kyläilemään Tuulin luokse. Tuuli tapaa kavereitaan useimmiten silloin, kun lapsille on saatu hoitaja, eli noin kerran kuukaudessa.

Tuulin isä on kuollut, ja äitiinkin hän on yhteydessä todella harvoin. Sen sijaan hänelle kuuluu lastensuojelun puolesta laajennettu jälkihuolto, mikä tarkoittaa hänen kohdallaan sitä, että kahden viikon välein hänen omaohjaajansa sekä toinen lastenkodin ohjaaja käyvät heillä kotona. Ohjaajat kyselevät kuulumisia, leikkivät lasten kanssa ja auttavat Tuulin perhettä kaikenlaisissa asioissa. Tuulilla ja hänen omaohjaajallaan on erittäin lämpimät välit.

Tuuli: ”Se ohjaaja, joka käy meillä, niin sehän on Sampolla niinku toinen mummo. Se oli Sampon synnytyksessä mukana. (...) et emmä niinku ees aattele sitä mitenkään ohjaajana, et se on ihan niinku sukua. Se käy siellä Sampon ja Pepin kanssa touhuamassa, ja yks toinen miesohjaaja on asentanu meille lamput kattoon.”

Tuuli ja Alekski saavat lapset hoitoon noin kerran tai kaksi kuukaudessa. Silloin he viettävät usein aikaansa kavereidensa kanssa. Siitäkin huolimatta Tuulin elämässä omaa ”laatu-aikaa” ovat tavalliset illat, kun lapset ovat jo nukkumassa. Silloin voi rauhassa syödä, käydä suihkussa, katsoa televisiota ja olla vain ihan rauhassa.

Tuuli: ”Musta on laatu-aikaa se kun saa vaan olla et just niinku iltasin. Kyllä kai mulla olis vaikka joka viikonloppu mahdollisuus lähteä jonneki kavereiden kanssa et niinku Joku vois olla lasten kanssa, mutta emmää halua. Tuntuu kuitenkin jotenkin pahalta itestä.”

Tuulin perheen taloudellinen tilanne on hyvä, eikä se ole aiheuttanut hänelle ollenkaan ylimääräistä päänvaivaa. Tuuli saa äitiyspäivärahan, toimeentulotuen ja vammaistuen, joiden lisäksi Alekski saa opintotuen sekä opintolainaa. Tuulia itseäkin ihmetyttää, kuinka hyvin he taloudellisesti tulevat toimeen, sillä useat hänen tuntemansa nuoret perheet ovat jatkuvasti huolissaan taloudellisesta pärjäämisestään.

Tuuli: ”Tosi hyvin riittää rahat. Että mitä oon niinku kuullu muilta, jotka on samassa tilanteessa, niin ne valittaa koko ajan, ku ei oo rahhaa. (...) Moni niinku, joka on samassa tilanteessa, on sanonu, kuinka saa miettiä sentilleen. Ja multa on kyselty aina, että miten mulla on varraa shoppaila... En mä tiiä, mulla vaan on.”

Tällä hetkellä Tuulin motivaatiota arkeen ja ylipäättään elämään ylläpitää se, ettei hänellä oikeastaan ole vaihtoehtoja. Lisäksi hän tykkää siivota, tehdä ruokaa ja huolehtia perheestä. Arki sujuu ikään kuin automaattisesti, mikä edistää Tuulin jaksamista. Aikaisemmin Tuulin jaksamiseen ja motivaatioon on vaikuttanut ratkaisevasti hänelle diagnosoitu vaikea-asteinen masennus. Tällä hetkellä Tuuli kokee kuitenkin voivansa hyvin. Hän on lopettanut itse lääkityksen, mutta käy edelleen tapaamassa terapeuttia kahden viikon välein. Nykyisin hänen elämänsä sujuu sairauden varjosta huolimatta tasapainoisesti, vaikka välillä eteen tulee vieläkin takapakkeja.

Haastattelija: Mitkä sä koet, että tällä hetkellä ylläpitää sun tavallaan motivaatiota elämään ja sitä, et sä jaksat pyörittää sitä arkee?

Tuuli: ”Ööö no kaikki vaan tulee jotenkin niin vaan... no ei luonnostaan, mutta niinku... ei oo vaihtoehtoja. Ei oo vaihtoehtoja. Mää tykkään siivota ja tehdä ruokaa ja näin, niin se vaan menee niinku automaattisesti.”

Tuuli: ”Kyllä mä niinku sillai koen, että oon aika hyvässä voinnissa tällä hetkellä. Tietenkin niitä takapakkejaki aina välillä tulee, mutta ei oo nyt tullu niin suuria, mitä tuli joskus muutama vuosi sitten ... On oppinu sillai käsittelemään omia tunteita.”

Nykyisin Tuulin sisäinen elämänhallinta on vahvaa. Hän tuntee, että voi vaikuttaa itseään koskeviin asioihin, mikä on tuonut vapaudentunnetta hänen elämäänsä. Välillä Tuulin on tosin vaikea ymmärtää sitä, että nykyään vain hän itse on vastuussa elämästään, eikä enää tarvitse kysyä lastensuojelun, lastenkodin tai ensikodin ohjaajien mielipidettä häntä koskevissa asioissa.

Tuuli: ”Välillä niinku mä en sillai niinku vieläkään usko, että mä oon täysikänen ja saan päättää omista asioistani. Välillä just aattelee sillai, että mitäköhän niinku ohjaajat on mieltä, ja sit aina et ’ainii ei mun tarvii miettiä’ (...) Mä saan päättää ihan ite. Jotenki on semmonen ihana vapaus ja semmonen... ku saa päättää ite.”

Vanhemmuus on Tuulin mielestä ennen kaikkea rankkaa. Välillä hän ajattelee sitä, kuinka elämä voisi olla paljon helpompaa ilman lapsia, mutta toisaalta on vaikeaa kuvitella mitään ihanampaa kuin omat lapset. Vaikka vanhemmuus on Tuulista välillä todella rankkaa sekä aivan liian vastuullista ja väsyttävää, on hänen elämässään kuitenkin enemmän hyviä hetkiä kuin huonoja. Nykyisin Tuulin elämän parhaat hetket koetaan ehdottomasti lasten kanssa.

Tuuli: ”Onhan se rankkaa, tosi rankkaa välillä. Iltasin on ihanaa, ku saa istahtaa sohvalle, ja Sampo ja Peppi nukkuu. Ihana rentoutua ja olla vaan. (...) Ja sitte taas välillä tuntuu, että kuinka p*****ä se (van-

hemmuus) on... Mutta sitte on ihana kattoo, ku Sampo ja Peppi leikkii yhdessä ja nauraa... enemmän niitä hyviä hetkiä on entä huonoja.”

Tuulin tulevaisuuden suunnitelmiin ja toiveisiin kuuluu kättilön opinnot, lisää lapsia ja työntekoa. Tuuli on jo kyllästynyt olemaan lasten kanssa kotona, ja hän toivookin pääsevänsä mahdollisimman pian opiskelemaan.

Tuuli: ”No mä haluan opiskella kättilöksi. Ootan vaan, että vuodet menis mahdollisimman äkkiä, että pääsis opiskelemaan ja lissää lapsia ja töihin mä haluan ehtottomasti ja kouluun. Mä en jaksa enää olla kotona. Aleksiksi taas sitte valittaa, et kuinka hän olis mielummin kotona ku koulussa.”

Myös Tuulin kohdalla hänen nykyinen elämänsä on tutkimukseni perusteella melko hyvää. Hän tekee itse elämänsä ja perheeseensä liittyvät päätökset ja pystyy jollakin tasolla ohjailemaan arkielämäänsä. Tuuli perheineen tulee taloudellisesti hyvin toimeen, vaikka Tuuli itse on kotiäiti ja hänen avopuolisonsa opiskelija. Nuoresta iästään huolimatta Tuuli on asunut itsenäisesti jo useamman vuoden. Nuorten ulkoisen elämänsä hallinnan tavoittelussa kotoa pois muuttaminen onkin tärkeä etappi (Aaltonen ym. 2007, 185).

Tuulin sisäinen elämänsä hallinta on nykyisin vahvaa. Tuulin elämässä oma perhe on kaikista tärkein, mikä viittaa hyviin elämänarvoihin, ja sitä kautta myös hyvää sisäiseen elämänsä hallintaan. Tuuli elää tällä hetkellä kaikin puolin tasapainoista elämää ja arkea, ilman suurempia huolia. Hänellä on monipuolisia sosiaalisia suhteita, vaikka omat vanhemmat eivät niihin kuulukaan. Tuulin lähipiiri ja tukiverkosto koostuvat lähinnä ystävästä, sukulaisista, avopuolison sukulaisista sekä entisten lastenkodin ohjaajista. Tuuli suunnittelee tulevaisuuttaan ja on asettanut siihen liittyen selkeitä tavoitteita. Tuuli tietää mitä tulevaisuudeltaan haluaa, ja on valmis tekemään töitä niiden toteutumisen eteen. On tärkeää, että nuorella äidillä vahva halu kouluttautua, sillä juuri ammatillisen koulutuksen puuttumisen vuoksi nuoret äidit ovat helposti vaarassa syrjäytyä (Hirvonen 2000, 169). Opintojen suorittaminen kahden pienen lapsen äitinä on varmasti erittäin haastavaa ja rankkaa, mutta ei mahdotonta. Tuulilla täytyy olla opintojaan kohtaan vahva sisäinen motivaatio ja halu, jotta mielenkiinto opintoja koh-

taan pysyy yllä kiireenkin keskellä. Toisaalta opinnot toisivat Tuulille hänen kaipaamaansa vastapainoa lastenhoidolle ja arjen pyörittämiselle.

Aino, hänen avopuolisonsa Joel sekä heidän vuoden ja neljän kuukauden ikäinen tyttärensä Siiri asuvat nyt vuokralla kerrostalokaksiossa. Aino on päivät Siirin kanssa kotona, Joelin käydessä töissä. Myös Ainon perheessä lapsi määrittelee melko pitkälti päivien kulkua, sillä ruoka- ja päiväuniajoista on syntynyt omat rutiininsa. Kun Siiri nukkuu päiväunia, Aino useimmiten siivoaa tai saattaa itsekin nukkuu hetken aikaa. Myös Ainon kaverit ovat vähentyneet merkittävästi lapsen tulon myötä, mutta onneksi osa hänenkin kaverisuhteistaan on säilynyt. Siiri on yleensä noin kaksi kertaa kuukaudessa yön yli hoidossa, jolloin Aino viettää aikaansa kavereiden seurassa.

Aino: ”No kaverit on vähentynyt, mutta kyllä niitä vieläki kumminki on... Siiri on kaks kertaa kuukaudessa hoidossa, niin lähetään yleensä käymään kavereiden kanssa jossaki.”

Omiin biologisiin vanhempiinsa Ainolla on nykyisin hyvät välit. Ainon ja Joelin vanhemmat ovatkin olleet nuorelle perheelle suuri apu sekä taloudellisesti että lastenhoidon suhteen. Entisiin perhekoteihinsa Aino ei ole pitänyt enää yhteyttä.

Ainon perheessä raha-asiat eivät ole niin hyvällä tolalla kuin Tuulilla. Aino ja Joel joutuvat jatkuvasti stressaamaan siitä miten rahat riittävät. Aino itsekin myöntää, että raha-asioissa hänellä on vielä paljon opittavaa. Tarvittaessa Aino ja Joel saavat Ainon vanhemmilta sekä Joelin äidiltä rahallista avustusta.

Aino: ”Meillä on aika huonosti nuo raha-asiat aina... Että määki oon ihmetelly ku tolla Tuulilla riittää aina rahhaa mutta ei meillä riitä. Mä oon huonompi käyttämään rahhaa. Siinä on vielä opittavaa.”

Ainon kohdalla oma perhe, on tekijä, joka auttaa häntä jaksamaan arjessa ja pitää motivaatiota yllä. Myös Ainon mielestä vanhemmuus on rankkaa, jopa niin rankkaa, että hän on välillä ajatellut, että jos saisi nyt päättää, hän olisi odottanut muutaman vuoden ennen kuin olisi hankkinut lapsen. Hän kokee, että kouluttamattomana ja työttömänä lapsen elättäminen on hyvin vaikeaa. Siiriä hän ei kuitenkaan missään nimessä kadu.

Aino ja Joel ovat puhuneet, että jos Aino nyt tulisi vahingossa raskaaksi, abortti olisi ainoa oikea vaihtoehto. Toinen lapsi on perheeseen tervetullut aikaisintaan sitten, kun Siiri aloittaa koulun. Nykyiseen tilanteeseen toinen pieni lapsi ei kerta kaikkiaan sopisi.

Aino: ”Kyllä mä tykkään tästä hommasta niinkö, mutta et tää on kyllä sen verran rankkaa, että jos mä nyt... Mä en niinkö kadu Siiriä. Mä rakastan sitä enemmän ku mittään muuta, mutta jos nyt sais jälkeenpäin päättää, niin mä oisin oottanu muutaman vuoden ennenku mä oisin lasta hankkinu. Tää on kumminki... ku ei oo kouluja käyny ja sossun rahat on ainoo mitä saa, ku ei oo töitä eikä mittää, niin mä oisin oottanu siihen asti... Mutta en siis kadu kuitenkaan.”

Aino: ”Me ollaan niinkö puhuttu siitä, että me ootetaan nyt ainaki, että Siiri on joku kouluikänen. (...) Jos tulisin raskaaksi vielä, niin mä tekisin abortin, mä en tähän tilanteeseen vois ottaa toista lasta.”

Välillä Ainin eteen tulee myös niin väsyttäviä hetkiä, että tekisi mieli jättää perhe ja lähteä pois. Onneksi niissä tilanteissa avopuoliso auttaa, ja hoitaa hetken Siiriä, että väsynyt äiti saa hetken levätä. Aino on avomiehestään kiitollinen, eikä ymmärrä niitä äitejä, jotka jaksavat hoitaa pientä lasta yksin. Kaikesta huolimatta äitiys on Ainin mielestä ihanaa, ja hän tykkää olla äiti. Nykyelämän parhaat hetket hän kokee lapsensa kanssa, ja kokee onnistumisen tunteita nähdessään pienen tyttärensä kehittyvän ja kasvavan normaalisti.

Aino: ”Se (vanhemmuus) on välillä oikeesti tosi rankkaa... välillä tuntuu, että ei jaksas millään, että haluais vaan niinkö lähteä menemään. Mutta kyllä se sitte lopulta on niinkö parempaa mitä... emmää ossaa siis... Ihanaa. Mää tykkään olla äiti. Mää tykkään tästä, vaikka välillä... kyllästyttää olla vaan kotona.”

Aino: ”No Joel auttaa tosi paljon, että ku se tietää, että mulla menee hermo, niin se on vaikka et ’mee tupakalle, mä katon Siiriä’. (...) Mä tiiän semmosiaki, jotka on niinkö, ettei oo miestä ollenkaan ja on yksin

lapsen kanssa... En kyllä tiä miten pärjäisin yksin... että onneksi on niinkö mieskin.”

Aino: ”Ku näkkee, että toinen on oikeesti hyvin kehittynyt ja nauraa paljon ja näin. Kyllä tulee semmonen onnistumisen fiilis että on niinku osannu hoitaa lasta.”

Aino on ollut nyt kotiäitinä yli vuoden ja olisi jo omasta puolestaan täysin valmis aloittamaan opinnot tai menemään töihin. Hän haki viime kevään yhteishaussa ammattikouluun hotelli- ja ravintola-alalle, muttei päässyt sisään. Hän aikoo kuitenkin hakea seuraavassa yhteishaussa uudelleen, ja sitä ennen hän aikoo katsella avoimia työpaikkojakin. Haaveissa olisi työ pienessä vaatekaupassa. Jos opiskelu- tai työpaikka löytyy, Siiri menee hoitoon.

Tutkimukseni mukaan Ainon ulkoinen elämänhallinta on nykyisin pääosin hyvää. Aino päättää itse elämäänsä liittyvistä asioista ja kokee olevansa ”oman elämänsä herä”. Ainon kohdalla vahvaa elämänhallintakykyä osoittaa myös halu ja kyky asua itsenäisesti perheensä kanssa omassa asunnossa, huolimatta hänen nuoresta iästään. Perheen rutiinit, säännöllinen päivärytmi ja arjen askareista selviytyminen ovat myös merkki hyvästä elämänhallinnasta. Ongelmatonta ei Ainonkaan perhe-elämä ole, sillä perheen taloudelliset vaikeudet aiheuttavat heille jatkuvasti huolta ja stressiä. Perhe selviytyy kuitenkin rahaongelmista jotenkuten ja saavat tiukoissa tilanteissa heidän vanhemmiltaan avustusta.

Myös Ainon sisäinen elämänhallinta on nykypäivänä vahvaa, sillä hänellä on selkeitä ja realistisia tavoitteita tulevaisuudelleen, ja hän on halukas pyrkimään niitä kohti. Lisäksi Ainolla on hyvät tukijoukot elämässään, sillä omat vanhemmat sekä Joelin äiti auttavat aina tarvittaessa. Ainolla on myös ystäviä, joita hän näkee melko säännöllisesti. Ainon elämässä hyvää elämänhallintaa ja hyvinvointia edistää osaltaan myös se, että Aino kokee viihtyvänsä äitinä ja nauttivansa perhe-elämästä sen rankkuudesta huolimatta.

5.4.2 Ajatukset ensikodista jälkeinpäin

Sonjan kohdalla ensikodissa asuminen ei juuri vaikuttanut hänen taloudelliseen tilanteeseensa. Sonjan ystävä asui erään toisen kaupungin ensikodissa ennen Sonjan ensikotijaksoa, ja hän oli kertonut Sonjalle, kuinka hänelle jäi paljon rahaa kuukausittain käteen, koska ensikodilta hän sai vauvalle esimerkiksi vaipat ja muita tarvikkeita sekä itselleen ja vauvalle kaikki ruuat. Sonja oli ajatellut, että ensikodissa asuminen voisi olla hänelle hyvä keino kerätä rahaa säästöön ennen omaan asuntoon muuttamista. Kuitenkin ensikodissa, jossa Sonja asui, hän sai itselleen ja lapselle ainoastaan ruuat ilmaiseksi, minkä vuoksi Sonja koki, ettei ensikodista ollut hänelle taloudellista hyötyä.

Sonja: ”Mä ajattelin silloin silleen, että mä olisin saanu samalla säästettyä rahaa niinku siihen, ku mä muutan omaan kämppään, mut eihän mulle jääny sieltäkään paljo ollenkaan käteen. Jäi mulle nyt pikkasen enemmän ku tässä.”

Sonjan mielestä ensikodissa asuminen ei erityisemmin tukenut hänen raskauttaan tai äitiyyttään, sillä hänelle lastenhoito oli jo ennestään tuttua ja hän oli saanut vierestä seurata useamman raskaudenkin. Viimeistään neuvolassa Sonja oli oppinut nekin asiat, joista hänellä ei ollut kovin paljon tietoa.

Sonja: ”Mä oon tiekkö nähny niin paljon, mää tiedän niistä kaikesta, et minkälaisia supistukset on sun muuta ja miten niihin kannattaa reagoida ja mitä kannattaa tehdä, että ne lievittyy sun muuta. Niin sit ne neuvo mulle niitä täysin samoja ja sitten kun mää sanoin että mää tiedän nää, niin ne sano et kertaa nyt vielä. Mää ajattelin vaan, et hei nää asiat kertaantuu mun päässä joka päivä, jos mää saan supistuksen tai jotain, niin ehkä mä nyt pärjään.”

Ensikotiin muuttaessaan myös kodinhoidolliset asiat, kuten ruuanlaitto ja siivous olivat Sonjalla jo halussa, joten niidenkään osalta hän ei erityistä opastusta tarvinnut. Ainoastaan pyykinpesu oli hänelle hieman vieraampaa, mutta senkin hän oppi hyvin nopeasti ohjaajien opastuksessa.

Sonja: ”No kyllä siis pyykinpesun mää opin niinku silleen kunnolla siellä, mut kyl mää osasin senkin. Tiskit mä oon osannu laittaa jostain 7-8 -vuotiaasta asti, ja ruokaa mä oon tehny kans ihan pienestä asti... Mä olin ainut, joka osas siellä tehdä ruokaa, ja siis siellä oli 36 – vuotias nainen, niin mä olin siellä ainut, joka osas tehdä ruokaa, mä opetin niitä muita.”

Sonjan sosiaalisiin suhteisiin ensikodissa asuminen vaikutti sekä positiivisesti että negatiivisesti. Osa vanhoista kaverisuhteista hiipui Sonjan ensikodissa asumisen aikana, sillä ensikodissa oli tietyt vierailuajat. Sonjan kavereilla oli koulua ja omia harrastus- ja muita menoja, joiden yhteensovittaminen vierailuaikojen kanssa oli miltei mahdotonta. Ensikodin asiakkaista Sonja sai kuitenkin muutaman uuden kaverin. Ensikodissa asumisen myötä Sonja näki harvemmin äitiään, mikä oli Sonjasta hyvä asia, sillä kotona asuessaan he ottivat jatkuvasti yhteen.

Sonja: ”Ei kukaan kauheesti niinku voinu tulla ensikotiin, ku siellä oli kauheet rajotukset ja kaikilla oli koulua sun muuta”

Sonja: ”Kyllä mä sieltä jotain pari kaveria sain.”

Ensikodin hyväksi puoleksi Sonja kertoo raskausajan, jolloin ohjaajat olivat hänelle mukavia ja kannustavia. Ensikodissa asuminen sai hänet myös hieman rauhoittumaan ja rentoutumaan.

Sonja: ”No siellä oli yksinkertaisesti mukavaa silloin ku oli raskaana... just sellasta rentoo ja sai... no okei mun ei tarvinnu olla äitin kans silloin niin sekin saatto olla pieni plussa siihen, ja sitte ku pysty niinku jutteleen niin muiden äitien kans, se oli hyvä puoli. Ja sitte aina välillä ne ohjaajat oli kuitenkin mukavia ja niitten kans pysty jutteleen jotain ja vaihtaan kuulumusia niinku jostain asioista.”

Sonja: ”Ne opetti mua ehkä vähän enemmän rentoutuun, ku mä olin semmonen, et mää menin kauheesti kaikkialle... (...) se sai mut silleen

rauhottuun vähän enemmän niinku yhteen paikkaan, etten mä ollu semmonen, et mää meen.”

Sonja olisi toivonut, että ensikodissa oltaisiin oltu häntä kohtaan positiivisempia ja kannustavampia. Hän olisi toivonut myös, että olisi saanut kulkea hieman vapaammin. Myös tasavertaisuudessa asiakkaiden välillä, hän näkee kehittämistarpeita, sillä hän itse kokee joutuneensa nuoren ikänsä vuoksi ohjaajien silmätikuksi. Sonjan mielestä ensikodin ohjaajien olisi hyvä käyttää työssään enemmän myös maalaisjärkeä, eikä keskittyä vain kirjoista opittuun tietoon.

Sonja: ”No olis voinu vähän ehkä positiivisemmin niinkun tiekkö koittaa tsempata ja niinkun antaa mennä vähän vapaammin niinku kotona. (...) Ja että ne (ensikodin ohjaajat) vähän niinku heittäis sen kirjan roskeen ja alkais käyttää niinku maalaisjärkeä siinä touhussa.”

Sonja: ”Siellä ei oikeen ollu tiekkö sellasta tasa-arvoa niinku meitä kohtaan. Ja sitku mä olin kaikkein nuorin, niin totta kai mä jouduin kauheeks silmätikuks siellä.”

Sonja kokee, että ensikodin ohjaajien ja sosiaalityöntekijöiden tarkkailu ja huomauttelu sai hänet motivoitumaan lastenhoitoon ja ylipäättään elämään entistä kovemmin. Hänelle tuli ilkeistä kommentteista ja muiden epäilystä vahva näyttämisen halu. Hän oli koko ensikotijaksonsa ajan hokenut työntekijöille kuinka hän pärjää, joten sanat oli lunastettava teoiksi.

Sonja: ”Kyllä se ehkä pikkasen motivoi mua ku ne koitti latistaa mua ihan lyttyyn siinä loppuvaiheessa, niin sit mulle tuli tunne et mun pitää näyttää niille, että kyllä mää pärjään.”

Jälkeenpäin Sonja löytää ensikodissa asumisesta hyviä ja huonoja puolia melko tasapuolisesti. Siellä syntyneistä erimielisyyksistä ja yhteydenotoista huolimatta hän ei muistele ensikotia pelkästään negatiivisessa valossa. Uudestaan hän ei kuitenkaan sinne enää muuttaisi.

Sonja: ”Se nyt on periaatteessa aika neutraali kokemus mulle, mut jos mää sinne nyt joutuisin, niin se olis negatiivinen. Mut kyllä mää sen ymmärrän, jos jotkut sinne menee, koska joillain on paljon parempi tarve sille kuin esimerkkinä mulla.”

Tuulin perheen taloudelliseen tilanteeseen ensikodissa asuminen vaikutti positiivisesti, koska perhe sai kaikki ruuat ensikodin puolesta. Tuulin kohdalla rahaa kului kuukausittain kuitenkin saman verran kuin ennenkin, sillä se mitä perhe säästi ruokakuluissa, kului esimerkiksi vaateostoksiin. Koko ensikotijakson ajan Tuulin perhe maksoi myös oman asuntonsa vuokraa.

Tuuli: ”Totta kai sitä rahaa jäi niinkö enemmän käytettäväks, ja silloin mää aattelin, että täähän on sillai hyvä juttu, että jää enemmän rahaa käytettäväksi, ku ei tarte ruokaa tehdä ite ja näin, mutta sitten tuota... Sitten, ku tajus sen, että sitä rahaa on enemmän, niin sittehän sitä halus aina shoppailla kaikkee... et se ei silleen... Vuokra piti maksaa samalla tavalla... Ainoo, että lasten ja oma ruoka tuli talon puolesta.”

Vaikka Tuulilla oli paljon kavereita ennen hänen raskaaksi tulemistaan, on heistä vain muutama säilynyt nykypäivään asti. Ensikodissa asuessaan Tuuli sai kuitenkin uusia ystäviä, joihin hän on edelleen yhteydessä.

Tuuli: ”Pari kaveria on sieltä (ennen raskautta) asti. Mut sitte siellä ensikodilla niinku esim. Ainoon tutustuin ja pariin muuhunkin äitiin, joihin pidän edelleen yhteyttä.”

Tuuli koki ensikodin huonoksi puoleksi sen, ettei siellä ollut omaa rauhaa omista huoneista huolimatta. Ensikodissa, jossa Tuuli asui, oli ensikodin yhteydessä turvakoti, mikä Tuulin mukaan aiheutti levottomuutta ja rauhattomuutta myös ensikodin puolel-le. Tuuli olisi myös toivonut, että ensikodin ohjaajat olisivat kohdelleet kaikkia asiakkaita tasapuolisesti. Tuulista tuntui, että hänen ensikotijaksonsa aikana yksi asiakas vei ohjaajien huomion jatkuvasti. Silloiset asiakkaat puhuivat asiasta suoraan ohjaajille. Myös he olivat sitä mieltä, että tilanne oli todella ikävä muiden asiakkaiden kannalta, mutta heillä ei ollut muitakaan vaihtoehtoja sillä hetkellä.

Tuuli: ”No lähinnä se, et oli koko ajan semmonen häslinki... Ku oli turvakodin ihmiset ja ensikodin puoli, ne oli silleen, et vaikka ne oli eri- seen, niin niillä oli yhteiset tilat ja näin. Niin oli koko ajan vähän semmonen häslinki, ettei ollu semmosta ommaa rauhaa ollenkaan.”

Tuuli: ”Silloin me siitä valitettiin niille ohjaajille. Ne sano, että he kyllä ymmärtää, että nitteki mielestä se tilanne oli p*****stä, mutta jos oma äiti ei lastansa hoida, niin pakkohan niiden on... Ja kyllä sen silleen ymmärsi, että eihän sitä lasta voi yksin jättää, mutta kyllä se otti päähän, ku ite olis kuitenkin kans kaivannu sitä apua.”

Ensikodissa asumisen hyväksi puoliksi Tuuli koki sen, ettei tarvinnut itse tehdä ruokaa, eikä siivota. Myös muiden äitien seura oli Tuulin mielestä ensikodin myönteisiä asioita.

Tuuli: ”Musta oli ihanaa, kun ei tarvinnu laittaa ruokaa... Ja se kun oli muita äitejä siellä, ja kun ei tarvinnu siivota, vaikka välillä tuntu siltä, että mää haluan siivota.”

Tuuli olisi toivonut, että olisi saanut ensikodissa enemmän apua omaan jaksamiseensa, mutta on itse sitä mieltä, ettei ensikoti olisi ehkä pystynytkään siinä asiassa häntä auttamaan. Tuulin mielestä ensikotiin muutto ei ollut ehkä hänen tilanteessaan ylipäättään oikea ratkaisu, mutta silloin ei muitakaan vaihtoehtoja ollut tarjolla. Tuuli koki, ettei ensikoti tukenut hänen äitiyttään tai vanhemmuuttaan mitenkään, mikä johtui varmasti osaltaan siitä, että Tuulin kohdalla lastenhoito sujui ongelmitta.

Tuuli: ”No tietenkin siihen omaan jaksamiseen, mutta sitte voi olla, ettei se ensikoti olis pystyny siihen millään tavallaan vaikuttamaan... Ei se niistä ollu riippuvainen. En sitte tiiä, että oliko se ensikoti siinä tilanteessa oikea... et oisko sitte auttanu joku muu. Mut vaihtoehdot oli aika vähissä silloin.”

Tuuli: ”Vaikka mää kyllä tykkäsinkin siellä olla... se apu mitä mä sieltä sain, niin ei ollu kuitenkaan niin paljon... ku mä kuitenkin hoidin Sampoon, mutta oma jaksaminen oli niinku sillo tiukilla niin en mä sieltä saanu oikeestaan siihen minkäänlaista apua.”

Tuuli viihtyi ensikodissa hyvin, vaikkakin hänen odotuksensa ensikotitoimintaa kohtaan olivat suuremmat. Sosiaalityöntekijät olivat luvanneet Tuulille, että ensikodissa hän saisi apua omaan jaksamiseensa ja lastenhoitoon, mutta Tuuli koki, että nämä lupaukset eivät hänen kohdallaan oikeestaan toteutuneet.

Tuuli: ”Mä ehkä odotin siltä enemmän. Sillä tavalla, että... miten se nyt sanois? Odotin saavani ehkä vähän enemmän apua, mutta loppupelleissä se oli sitä, että siellä vaan oltiin.”

Tuuli: ”Ei ehkä ohjeistusta lastenhoidosta, ku se kuitenkin suju sillai, mutta Sampo on ollu aina tosi huono nukkumaan, niin mä olin silloin niinku tosi väsyny, ku ei Sampo nukkunu, niin olisin ehkä toivonu että enemmän oltais öisin otettu hoitoon... (...) Mulle niinku hirveenä lastensuojelu lupaili, että siellä saa apua ja siellä kyllä autetaan ja hoidetaan.”

Tuuli kokee, ettei ensikodista asumisesta ollut hänelle kovin paljon apua. Sen sijaan ensikodin päiväryhmä on ollut hänelle todella tärkeä arjen tuki. Päiväryhmästä Tuuli on rytmiiä päiviinsä, ja siellä hän oppinut tekemään itse soseita Pepille. Tuuli on ollut päiväryhmän toimintaan kaikin puolin tyytyväinen, eikä keksi sen suhteen mitään kehitettävää.

Tuuli: ”Ei oo mittään moittittavaa (mainitsee päiväryhmän nimen), sen toiminnasta tai mistään.”

Ensikotiin muuttamista Tuuli suosittelee erityisesti sellaisille äideille, joilla on ongelmia vauvanhoidon suhteen tai jos vuorovaikutus vauvan kanssa ei ole kunnossa. Sen sijaan jos äidille on ongelmia oman jaksamisen kanssa, Tuuli ei ensisijaisesti suosittelisi ensikotiin muuttoa. Tuuli suosittelee ensikotia myös todella nuorille äideille, koska hyvin nuorena omaan asuntoon muuttaminen ei Tuulin mielestä ole usein hyvä idea.

Tuuli: ”Ehkä enemmän semmosille, joilla on niinku jotenkin enemmän ongelmia lapsen hoidon suhteen tai ei oo vuorovaikutus kunnossa lapsen kanssa. (...) Ja varmaanki sitte tuota nuoret äidit, siis tosi semmoset joku 15-16 kesäset. Et musta niinkö tuntuu, että ei sen ikäsen kannata lapsen kanssa heti muuttaa omilleen... siis se on ihanaa asua omassa asunnossa ja näin, mutta se tuo niin paljon vastuuta, että määki silloin aattelin, et ihanaa muuttaa omaan asuntoon... mut siel on niin paljon sitä hommaa! Että kyllä mää niinku sitä nuorille äideille suosittelisin. Hyvä alku niinku niille.”

Ainon kohdalla ensikotiin muutto oli oikea ratkaisu hänen itsensä mielestään. Hän kokee, että sai ensikodista juuri sitä mitä lähti sieltä hakemaankin: tukea lastenhoitoon. Ainon mielestä ensikodin hyviä puolia olikin nimenomaan se kaikki apu, mitä hän sai. Aino oli motivoitunut oppimaan ja saamaan apua, joten hän kotiutui nopeammin kuin oli suunniteltu, sillä hänellä ei ollut enää mitään uutta opittavaa.

Aino: ”Mun mielestä siitä oli aika paljon (apua), koska mää en tosiaan tienny yhtään mittään vauvoista.”

Aino: ”Mää pääsinkin sieltä aikasemmin pois, ku mitä mun ois pitäny, ku mää sanoin, ettei mulla oo enää mittään opittavaa ja näin...”

Aino ei osaa arvioida ensikodin hyötyä hänen silloiseen taloudelliseen tilanteeseensa, sillä hän muutti ensikotiin suoraan perhekodista, eikä hän näin ollen ollut joutunut vielä huolehtimaan esimerkiksi vuokranmaksuista tai muista suurista menoista. Vasta ensikodista omaan kotiin muutettuaan, hän alkoi pyörittää heidän perheen talouttaan.

Aino: ”No mää menin sieltä niinkö... siis perhekodista suoraan sinne (ensikotiin), niin mulla ei tavallaan ollu niinku sitä ennen ollu mittään vuokranmaksuja tai mittään omia niinku mitä pitäis tehdä... maksaa tai tämmöstä, niin emmää oikeen ossaa sanoo, ku sitte vasta alko pyöriin kaikki noi tuet ja kaikki...”

Myös Ainon mielestä ensikodin huonoja puolia oli se, että ohjaajat olivat epätasavertaisia asiakkaita kohtaan. Ainon mukaan ohjaajat eivät osanneet huomioida kaikkia tasavertaisesti, vaan jotkut saivat huomattavasti enemmän apua, kuin toiset. Tämä oli ainoa asia, josta Aino huomautettavaa keksi, sillä hän viihtyi ensikodissa hyvin ja kuvailee ensikodissa asumista kokemuksena mukavaksi.

Aino: ”Ne ei osannu niinku kaikkia huomioida... että joitaki tosi paljon ja joitaki ei niinkö ollenkaan.”

Aino: ”No mun mielestä se (ensikoti) oli ihan mukava (kokemus), mutta kyllä siinä oli vähän sitä, että saatto joiltaki paljon enemmän niinkö otettiin lasta yöhoitoon ja joiltaki sit taas ei ollenkaan... että se oli vähän... tai siellä oli muutama semmonen äiti, jotka koko ajan vei lasta sinne yöhoitoon ja sit muut ei saanu. Ja ne ei oikeen ne ohjaajat tienny tai huomannu niin paljon... Mutta se oli muuten kyllä mukava.”

Aino ei osaa arvioida ensikodissa asumisen vaikutuksia hänen sosiaalisiin suhteisiinsa, sillä silloin kun Siiri syntyi, monet hänen kaverisuhteensa päättyivät. Aino ei osaa arvioida, vaikuttiko nimenomaan ensikodissa asuminen siihen. Aino, kuten muutkin haastattelemani äidit, sai kuitenkin ensikodista uusia ystäviä.

Ensikodissa asuminen jäsenyksi jokaiselle haastattelemalleni äidille hyvin eri tavoilla. Jokaisen ajatukset ensikodista olivat erilaisia ja jokainen koki saamansa avun erilailla. Äideistä Sonja viihtyi ensikodissa pääosin huonosti ja koki ensikodin elämänsä rajoittavana tekijänä. Sonja ei kokenut ensikotia hänelle tarpeelliseksi, koska oikeastaan kaikki lastenhoitoon sekä kodinhoitoon liittyvät asiat olivat hänelle jo ennestään tuttuja. Sonja viihtyi ensikodissa hyvin vain raskausaikana, jolloin häntä ei kontrolloitu niin voimakkaasti. Tuuli puolestaan viihtyi ensikodissa suurilta osin oikein hyvin, vaikka ei kokenutkaan saavansa sieltä toivomaansa apua. Tuulin kohdalla kaikki lasten- ja kodinhoitoon liittyvät asiat sujuivat häneltä ongelmitta, mutta hän olisi tarvinnut apua omaan jaksamiseensa. Tähän ensikoti ei pystynyt Tuulin mielestä vastaamaan. Äideistä Aino oli ainoa, joka viihtyi ensikodissa pääosin hyvin, ja koki saamansa avun todella tarpeelliseksi. Ainolla ei ollut ennestään lastenhoitokokemusta, joten

ensikoti oli hänelle hyvä paikka harjoitella. Aino ei kokenut, että ensikodissa asuminen olisi rajoittanut hänen elämäänsä juuri millään tavalla.

Kenenkään haastateltavan kohdalla ensikodissa asuminen ei vaikuttanut merkittävästi perheen taloudelliseen tilanteeseen. Jos nuorille jäikin rahaa hiukan enemmän käytettäväksi, he käyttivät rahat johonkin ”ylimääräiseen” kuten vaateostoksiin. Kenellekään ei ensikodissa asumisen myötä jäänyt rahaa säästöön, joten taloudellisesta näkökulmasta ensikodissa asuminen oli haastattelemilleni nuorille äideille merkityksetöntä.

Jokainen haastatteleman äiti menetti raskauden ja lapsen saamisen myötä monia ystäviä, mutta ensikodin merkitystä siihen, on vaikea arvioida. Joissakin tapauksissa nimenomaan ensikodissa asuminen saattoi olla siihen syynä, sillä ensikodeilla on yleensä tarkat vierailuajat. On mahdollista, että esimerkiksi ystävien oli vaikea päästä ensikodille juuri vierailuaikoina esimerkiksi koulun tai harrastusmenojen vuoksi. Sonja mainitsikin juuri edellä mainitun syyn sille, miksi monet hänen kaverisuhteistaan loppuivat. Lisäksi asiakkaiden poistumista ensikodilta voidaan ensikotijakson alussa rajoittaa, mikä osaltaan rajoittaa myös sosiaalisten suhteiden ylläpitämistä. Kaikki haastateltavat saivat ensikodilta kuitenkin uusia, samassa tilanteessa olevia ystäviä. Ensikodin kaltaisissa pienissä yhteisöissä ystävyysuhteiden syntyminen onkin luonnollista, kun asiakkaat tapaavat muita samassa tilanteessa olevia ihmisiä. Kaikki haastatellut äidit korostivatkin ensikodin hyväksi puoliksi muiden seuraa ja yhdessä tekemistä.

Kaikissa haastatteluissa nousi esille nuorten kokema epätasa-arvoinen kohtelu ensikodissa. Kaikki kertoivat siitä, kuinka ensikodin ohjaajat tukivat ja auttoivat ajoittain enemmän toisia asiakkaita. Monet ensikodeista sijaitsevat samassa yhteydessä kaupungin turvakodin kanssa, ja usein molemmilla yksiköillä on osittain sama henkilökunta. Jos ensikodissa on asiakas, joka ei hoida kehoituksista huolimatta omaa lastaan, täytyy ohjaajien tietenkin puuttua asiaan. Tällöin yksi asiakas vie huomattavan suuren osan ohjaajien resursseista, mikä on tietenkin pois muilta asiakkailta. Tilanne on kuitenkin puolin ikävä, mutta myös siinä mielessä ymmärrettävä, että ensikodin tehtävänä on taata vauvalle turvallinen kasvuympäristö ja huolenpito. Useimmiten se tapahtuu opastamalla, neuvomalla ja auttamalla perhettä sekä ottamalla vauva yöksi hoitoon silloin tällöin, jotta perhe saa nukuttua kunnolla. Jos tilanne on kuitenkin se, ettei asia-

kas hoida omaa lastaan, on ensikodin ohjaajien se tehtävä. Epätasa-arvoinen kohtelu näky haastateltavien kohdalla myös ”silmätikuksi” joutumisena, ja ylipäättään siinä, että asiakkaista osaa huomioita enemmän kuin toisia.

Ensikodin huonoksi puoleksi koettiin myös sen rauhattomuus ja levottomuus, jota ensikodin yhteydessä ollut turvakoti aiheutti. Vaikka asiakkailla on omat huoneet, voi oman rauhan saaminen voi olla silti hankalaa, kun ulkopuolelta kuuluu jatkuvasti ääniä, ja monet askareet ovat silti yhteisiä.

Jokainen haastattelemani äiti mainitsi ensikodin parhaaksi puoleksi sen, että siellä tapaa muita samassa tilanteessa olevia äitejä. Uudessa tilanteessa tällainen vapaamuotoinen vertaistuki on ollutkin varmasti tärkeää kokemusten ja ajatusten vaihtamiseen. Varsinaisesta vertaistuesta ei tässä yhteydessä kuitenkaan ole kyse, sillä vertaistuki määritellään järjestelmälliseksi ja säännölliseksi toiminnaksi (Latva-Huopa & Mansikkamäki 2011, 20). Jokainen nuori sai ensikodin asiakkaista uusia ystäviä, joiden kanssa yhteydenpito on säilynyt kotiutumisen jälkeenkin. Monipuoliset sosiaaliset suhteet ovatkin olennaisia tekijöitä hyvän elämänhallinnan tavoittelussa.

Nuorten kokemukset ensikodissa asumisen vaikutuksista heidän ulkoiseen elämänhallintaansa olivat erilaiset. Sonja koki ensikodin rajoittavan hänen tekemisiään huomattavasti, kun taas Ainon mielestä ensikoti ei rajoittanut hänen elämäänsä millään tavalla. Tuuli puolestaan koki elävänsä ensikodissa aluksi pitkälti ensikodin ohjaajien sekä lastensuojelun ehtojen ja määräysten mukaisesti. Nuorten oma asenne ja motivaatio vaikuttivat suuresti kokemukseen ensikodin rajoituksista ja säännöistä. Keltinkangas-Järvinen (2008, 255) tarkoittaa elämänhallinnan käsitteellä sitä, että ihminen pystyy vaikuttamaan itse elämäänsä tarvittaessa muuttamaan olosuhteita itselleen suotuisimmaksi. Tämän määrittelyn mukaan voidaan olettaa, että nuorten elämänhallinta saattoi todella olla rajoittunutta ensikodissa asumisen aikana, sillä kaikkiin asioihin nuoret eivät voineet itse vaikuttaa.

Ensikodissa asuminen vaikutti jokaisen haastattelemani nuoren äidin jaksamiseen positiivisesti, sillä tarvittaessa vauvaa sai viedä yöksi hoitoon ja hoitoon sai muutenkin apua. Myös se, ettei äitien tarvinnut juurikaan huolehtia kodinhoidollisista tehtävistä, säästi voimia nimenomaan lapsen hoitamiseen ja omasta jaksamisesta huolehtimiseen.

Vaikka Tuuli kokee, ettei ensikodissa asuminen tukenut hänen omaa jaksamistaan, uskoisin, että kotona asuessa hänen voimat olisivat olleet vielä vähäisempiä. Uskon, että jo se, että Tuuli viihtyi ensikodissa ja sai viettää siellä aikaa yhdessä muiden äitien kanssa, lisäsi hänen henkistä jaksamista ja piti olla motivaatiota elämään.

Äideistä Aino sai ensikodista selkeästi suurimman avun vanhemmuuteen ja lastenhoitoon, sillä nimenomaan näitä asioita hän lähti oppimaan. Useimmat äidit ovat lapsen synnyttyä aluksi hyvin epävarmoja itsestään ja kyvyistään olla äiti. Ensikodissa vanhemmuutta opetellaan yhdessä ohjaajien kanssa, mikä luo turvallisen pohjan vanhemmuuden syntymiselle ja lastenhoidolle. Tuulin kohdalla ensikotiin muuttamisen syynä ei olleet ongelmat lastenhoidossa tai epävarmassa vanhemmuudessa, hän oli vain hyvin väsynyt ja uupunut. Sonjalla oli omien sanojensa mukaan melko paljon kokemusta lasten hoitamisesta, sillä hän on lapsesta asti hoitanut lapsia ja seurannut vierestä muun muassa sisarustensa raskauksia ja lastenhoitoa. Sonja kokee, ettei tarvinnut ensikodin tukea vanhemmuuteensa ja lapsensa hoitoon, mikä laski hänen motivaatiotaan koko toimintaa kohtaan.

Tutkimukseni nuoret äidit olisivat toivoneet, että ensikodissa oltaisiin oltu kaikki asiakkaita kohtaan tasavertaisia, ja että kaikkia olisi huomioitu yhtä paljon. Tutkimuksesta nousi myös esille, että nuoret olisivat toivoneet ohjaajilta enemmän vapautta, kannustusta ja maalaisjärjen käyttöä. Yhtenä toiveena oli myös, että ensikoti pystyisi paremmin vastaamaan uupuneiden ja väsyneiden äitien tarpeisiin.

Nuoret äidit suosittelivat ensikotiin muuttamista perheille, joilla on selkeitä ongelmia lapsen hoidossa tai turvallisen vuorovaikutussuhteen muodostamisessa. Osa heistä piti ensikotia erityisen hyvänä alkuna myös hyvin nuorille äideille, kun lastenhoidossa on paljon opeteltavaa.

6 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Tutkimustehtäväni oli tutkia nuorten äitien kokemuksia ensikodissa asumisen merkityksestä heidän elämänhallintaansa. Tutkimuksessani selvitin, millainen nuorten elämäntilanne oli ennen raskautta, miten ensikotiin muuttaminen tapahtui, kuinka arki ensikodissa jäsenyi, minkälaista elämää nuoret äidit elävät tällä hetkellä ja millaisia merkityksiä he antavat ensikodille näin jälkeenpäin. Mielestäni onnistuin tutkimustehtävässä hyvin haastateltavien vähäisestä määrästä huolimatta. Sain kerättyä aineistooni keskenään jokseenkin erilaisia kokemuksia ja näkemyksiä, mutta toisaalta myös yhtäläisyydet nousivat aineistosta hyvin esille.

Tutkimukseni tuloksista käy ilmi, että ensikodilla on nuorten äitien elämänhallintaan niin positiivisia kuin negatiivisiakin vaikutuksia ja merkityksiä. Vaikutukset ovat pääosin positiivisia silloin, kun nuori on itse motivoitunut toimintaan ja tarve vahvalle tuelle on todellinen. Kun nuori ei ole sisäisesti motivoitunut ottamaan vastaan apua, hän kokee ensikodin valvovan ja huolehtivan ilmapiirin sekä säännölliset päivärytmit helposti elämänhallintaa rajoittaviksi tekijöiksi.

Ensikodissa tuetaan ulkoista elämänhallintaa lähinnä luomalla päivittäisiä rutiineja ja rytmejä. Siellä keskitytään enimmäkseen tukemaan perhettä lastenhoidossa, arjen sujumisessa sekä äidin ja vauvan turvallisen vuorovaikutussuhteen muodostumisessa. Ensikoti puuttuu harvemmin asiakkaan taloudellisiin asioihin, työasioihin, sosiaalisiin suhteisiin, opintoihin, asumiseen tai tulevaisuuden suunnitelmiin. Tässä mielessä ensikodin elämänhallinnalle tarjoama tuki on melko yksipuolista. Toki jokaisen perheen asiakassuunnitelma on yksilöllinen ja tarvittaessa ensikodista saa apua myös edellä lueteltuihin asioihin.

Yksi mielenkiintoisimmista asioista, joita haastatteluissa nousi esille, oli ristiriita nuorten ensikodille määrittämien odotusten ja ensikodin todellisen toiminnan välillä. Nuoret odottivat ensikodilta osittain erilaisia asioita, kuin mihin ensikoti pystyi vastaamaan. Esimerkiksi yksi tutkimukseni äideistä toivoi ensikodilta tukea omaan jaksamiseensa, mutta koki, ettei saanut siihen juuri ollenkaan apua. Ensikotien tarkoituksena on auttaa perheitä silloin, kun arjen pyörittäminen ei syystä tai toisesta suju. Mielensterveyspotilaat ja – kuntoutujat sekä väsyneet ja uupuneet äidit kuuluvat yhteen

keskeisimmistä ensikotien kohderyhmistä (Ensi- ja turvakotien liitto 2012c). On selvää, että haastatteleman äidin olisi kuulunut saada ensikodissa apua jaksamiseensa. Tällainen rakenteen ja toimijan välinen ristiriita herättää paljon kysymyksiä. Odottivatko nuoret ensikodilta vääriä asioita vai tarjosiko ensikoti vääränlaista tukea? Missä määrin ensikodit ylipäättään palvelevat asiakaskuntaansa? Onko muillakin asiakkailla samansuuntaisia kokemuksia? Miksi odotukset ja todellisuus eivät kohdanneet? Pitäisikö ensikodin järjestääkin enemmän päiväryhmätoimintaa?

Nuorten elämänhallintaa tukevat instituutiot voidaan jakaa karkeasti yleisen ja korjauksen tehtävän mukaan. Ensisijaista elämänhallinnan ohjausta antavat esimerkiksi koulut, kirkot ja nuorisjärjestöt. Toissijaisissa kasvatustituutioissa nuorten elämänhallintaa tuetaan voimakkaammin ja samalla nuori määrätty erityistä tukea tarvitseväksi ”erityisnuoreksi”. (Raitakari 2004, 56). Ensikodin tarkoituksena on tukea perheen arkista selviytymistä ja lapsenhoitoa. Asumisesta on pyritty tekemään mahdollisimman paljon tavallista elämää ja arkea muistuttavaa, vaikka perheen elämää ohjataan ja valvotaan tarvittaessa hyvinkin intensiivisesti. Ensikodissa asuessaan asiakkaan täytyy noudattaa ensikodin sääntöjä ja hyväksyä rajoitukset. Ensikoti on lastensuojeluintituutio, joten siellä vallitsevaan elämänhallintapuheeseen vaikuttaa erityisesti se, että sosiaalityöllä on yhteiskunnallinen tehtävä taata lasten ja nuorten elinoloja ja tervettä kehitystä. Ensikodin kaltaisessa auttamisintituutiosta suhde asiakkaaseen rakentuu helposti epäluottamuksen pohjalta, ja ammattilaiset lähestyvät asiakasta oletuksenaan, että hän on osaamaton ja passiivinen. Tästäkin huolimatta häneltä odotetaan selviytymistä, oma-aloitteisuutta ja jaksamista. (Kts. esim. Raitakari 2004, 57 – 58.)

Lastensuojelunuori on ikänsä, sosiaalihuollon asiakkuuden ja osoitetun heikon elämänhallinnan vuoksi kulttuurisesti marginaalisessa asemassa. Nimenomaan nuoren marginaaliasema, tuo esille ammattilaisten huolenpidon, mutta samalla myös kontrollin. Nuori, tässä tapauksessa ensikodin asiakas, voi helposti kokea, että hänelle suunnatut palvelut rajoittavat enemmän kuin antavat. Nuorten elämänhallintaa tukevien instituutioiden suurimpana haasteena onkin antaa tilaa nuoren omalle tarinalle ja elämäntyylille, vaikkei se olisikaan elämänhallinnan ”mallitarina”. Esimerkiksi ”oikealla” vuorokausirytmillä on tärkeä yhteiskunnallinen itseisarvo, sillä eri instituutiot toimivat pääsääntöisesti tietyn rytmien mukaan. Ensikodissa asiakkaiden odotetaan sisäistävän tietyn vuorokausirytmien, johon sisältyy esimerkiksi herääminen, syöminen ja

nukkumaan meneminen tiettyinä aikoina. Aikaisin heräämällä nuori osoittaa olevansa elämänsä hallitseva ja vanhemmuuteen kykenevä kansalainen. Rytmien vastaisesti toimivat voidaan nähdä laiskoina ja osaamattomina, jotka täytyy opettaa parempaan kontrolliin. Olisiko nuoren äidin ja vauvan elämä täysin pilalla tai jotenkin huonompaa, jos heräisivät myöhään, söisivät lounaan vasta reilusti iltapäivän puolella, ulkoilisivat vasta illalla tai menisivät nukkumaan hyvin myöhään, jos päivissä olisi kuitenkin selkeät rutiinit? Voiko ensikoti edes määritellä oikeanlaisen vuorokausirytmien? Toisaalta on täysin ymmärrettävää, että ensikoti pyrkii niin tekemään, sillä käytännössä sen toiminta on mahdollista vain, jos kaikki toimivat jokseenkin samankaltaisesti ja saman aikataulun mukaan. Mielenkiintoinen kysymys on kuitenkin, hallitseeko ensikoti nuoren asiakkaan elämää vai auttaako se nuorta selviytymään hallitsemattomassa maailmassa? (Raitakari 2004, 70, 73, ks. esim. Snellman, 2012, 66,-67).

On mahdollista, että juuri minun tutkimukseeni osui asiakkaita, joiden kohdalla odotukset ja todellisuus eivät kohdanneet, mutta valtaosa ensikodin asiakkaista on täysin tyytyväisiä saamaansa tukeen. Yhden tutkimukseni nuoren äidin kohdalla kyse olikin suureksi osaksi siitä, että hänen odotuksensa perustuivat kaverin kertomuksiin toisen ensikodin käytännöistä. Jokainen ensikoti on kuitenkin itsenäinen yksikkönsä, jonka päätavoitteet ovat samoja, mutta käytännönjärjestelyt ja toiminnot voivat poiketa toisistaan huomattavastikin. Jos tutkimukseni nuori ei olisi kuullut ensikodeista etukäteen juuri mitään, voi olla, ettei hän olisi pettynyt toimintaan niin pahasti.

Tutkimukseni perusteella ensikodissa asumisella ei ollut suurta positiivista merkitystä haastattelemani nuorten äitien elämänhallintaan. Siitäkin huolimatta jokaisen elämänhallinta on vahvistunut huomattavasti raskautta edeltäneestä ajasta. Lapsensaannin myötä nuoret ovat oppineet ottamaan vastuuta sekä itsestään että lapsestaan. Lisäksi nuoret ovat muuttaneet asumaan itsenäisesti, mikä on osaltaan lisännyt tarvetta vastuunottoon. Nuorten elämänhallinnan tavoittelun yhdeksi tärkeäksi etapiksi määritelläänkin usein nimenomaan itsenäistyminen (Aaltonen ym. 2007, 185). Tutkimukseni nuorten kohdalla itsenäistyminen tarkoitti paitsi omaan asuntoon muuttamista, myös omien asioiden hoitamista ja suurempaa vastuuta itseä koskevista asioista.

Vahvaan elämänhallintaan liitetään usein myös kyky sallia epäonnistumisia ja ottaa tarvittaessa apua vastaan (Friis ym. 2004, 25). Haastattelemani nuoret äidit ovat var-

masti hyötyneet siitä, että heillä on vahvat tukijoukot arjessaan ja elämässään. Tutkimukseni äitien tämänhetkinen pääosin vahva elämänhallinta johtuu varmasti osittain myös siitä, että he ovat halunneet näyttää ja todistaa muille omaa pärjäämistään ja jaksamistaan. Kaikkien nuorten kohdalla heidän lähipiirinsä epäili aluksi nuoren jaksamista sekä kykyä selviytyä lastenhoidosta ja arjenpyörittämisestä. Näin ollen heillä on tarve lunastaa lupaukset omasta selviytymisestä. Lähipiirin epäluulo ja tuomitseva asenne ovat tyypillisiä esiin nousseita asioita myös muissa nuoriin äiteihin liittyvissä tutkimuksissa (Kts. esim. Hirvonen 2000, 169).

Mielestäni oli erittäin mielenkiintoista ja ajatuksia herättävää kuulla näiden nuorten äitien tarinat. Hurjista taustoista huolimatta sain käsityksen, että he kaikki elävät tällä hetkellä tasapainoista ja hyvää elämää. Siihen väliin on mahtunut hurjat määrät epätoivoa, itkua, raivoa, naurua, epävarmuutta, onnea – myös verta, hikeä ja kyyneleitä. Ja siitä kaikesta on nyt palkintona oma pieni perhe. Tutkimukseni tyttöjen kohdalla lastensaantia voi pitää jopa pelastuksena, sillä raskautta edeltänyt riskikäyttäytyminen olisi saattanut viedä heidät jatkossa suurempiin ongelmiin. Vaikka näille nuorille naisille perheen perustaminen oli ehkä pelastuskeino, en suosittele sitä keinoksi muille riskikäytöksille nuorille. Jokaisessa haastattelussa nousi esille se, kuinka vanhemmuus ja perheen arjen pyörittäminen on todella rankkaa, vastuullista ja väsyttävää. Ilman vahvaa tukiverkostoa se ei ehkä olisi tutkimukseni nuoriltakaan onnistunut.

Haastattelemillani nuorilla oli selkeitä suunnitelmia ja haaveita tulevaisuudelleen. Heitä kaikki yhdisti halu päästä elämässä eteenpäin kouluttautumalla ja töitä tehden. Kaikki olivat enemmän tai vähemmän kyllästyneitä kotiäitiyteen ja kaipasivat jo ”omaa elämää” lastenhoidon rinnalle. Kaikki kertoivat suuresta halusta päästä opiskelemaan mahdollisimman pian. Nuorille äideille haaveet opinnoista ovatkin melko tyypillisiä, ja esimerkiksi Kelhän (2009, 52) tutkimuksen kaikki nuoret äidit mainitsivat opiskelun ja työpaikan kuuluvan tulevaisuuden haaveisiinsa. Tutkimukseni nuorten äitien suunnitelmat ja haaveet olivat realistisia, liittyen pääosin opintoihin, työelämään, asuntoon, toimeentuloon ja perheeseen. Toisaalta esimerkiksi vanhemmuuden ja opintojen yhdistäminen nähdään yleisesti vaikeana, erityisesti toimeentulon kannalta. Suomessa opiskeleva vanhempi ei esimerkiksi saa huoltajakorotusta opintotukeen, toisin kuin muissa Pohjoismaissa. Lisäksi opiskelijavanhemmat saavat pienintä vanhempainpäivärahaa. Opiskeluaikaisen toimeentulon tukemisen parantaminen helpot-

taisi huomattavasti perheen ja opintojen yhdistämistä. (Väestöliitto 2011, 8.) Kuitenkin kaikilla tutkimukseni nuorilla on erinomaiset mahdollisuudet toteuttaa lähitulevaisuuteensa liittyvät haaveet ja suunnitelmat, kunhan motivaatio ja tukiverkostot ovat kohdillaan.

Mielestäni todella mielenkiintoinen jatkotutkimuskohde olisi ensikodin ohjaajien kokemukset siitä, kuinka ensikodissa asuminen vaikuttaa nuorten äitien elämänhallintaan. Ohjaajien kokemukset toisivat tutkimukseen täysin uuden näkökulman, joka voisi poiketa hyvinkin paljon asiakkaiden kokemuksista ja näkemyksistä. Myös tämän saman tutkimuksen laajentaminen olisi mielenkiintoista, sillä näin pienen otannan vuoksi tutkimustuloksia ei voi yleistää.

Toivon, että tutkimuksestani on hyötyä Ensi- ja turvakotien liitolle toimintansa kehittämiseen, suunnittelemiseen ja arvioimiseen, vaikka suoraan tutkimustuloksistani ei johtopäätöksiä voi tehdä pienen aineiston vuoksi. Tämän tutkimuksen perusteella ensikotien olisi syytä kiinnittää entistä paremmin huomiota asiakkaidensa tasavertaiseen kohteluun, vaikka se voi olla välillä hyvinkin hankalaa. Voi ajatella, että hyvin pienilläkin eleillä on merkitystä asiakkaille, eikä tasavertaisen kohtelun tarvitse tai pidäkään olla jatkuvasti vierellä olemista ja jatkuvaa vauvan yöhoitoon ottamista. Yhdessä tutkimukseni haastattelussa nousi esille nuoren äidin kokemus siitä, ettei hänen omaa jaksamistaan tuettu ensikodissa juuri mitenkään, vaikka se oli nimenomainen syy ensikotiin muuttamiselle. Ehkä ammattitaitoisen työvoiman lisäämisellä, voitaisiin taata se, että asiakkaita huomioitaisiin enemmän ja äitien jaksamiseen voitaisiin kiinnittää enemmän huomiota.

Pidän tämän tutkimuksen vahvuutena rikasta aineistoani. Pienestä aineistosta huolimatta keräämäni aineisto oli kuitenkin hyvin monipuolista, värikästä ja runsasta. Tulosten luotettavuutta lisää se, että jokainen osallistui haastatteluun vapaaehtoisesti ja omasta halustaan. Vaikka haastattelujen teemat olivat osittain hieman arkaluontoisia ja henkilökohtaisia, haastattelemani nuoret äidit eivät epäröineet kertoa ajatuksiaan ja kokemuksiaan. Nuoret kertoivat jonkin verran asioita itsestään myös haastattelukysymysten ulkopuolelta. Osa heidän kertomuksistaan oli hyvin henkilökohtaisia.

Mikäli olisin tehnyt haastatteluita paljon enemmän, yksittäisen nuoren äidin ääni ei olisi päässyt näin hyvin kuuluviin. Silloin en olisi luultavasti kertonut nuorten tarinoita näin yksityiskohtaisesti, jolloin tutkimus olisi saanut aivan toisenlaisen sävyn. Jälkeenpäin ajateltuna olisin toivonut itseltäni haastattelijana hieman enemmän syventäviä ja tarkentavia kysymyksiä. Aineistoa litteroidessani huomasin, että olin monen kysymyksen kohdalla tyytynyt haastateltavan vastaukseen ilman jatkokysymyksiä, mikä jätti joidenkin haastattelujen kohdalla tiettyjen aiheiden käsittelyn hieman pinta-puoliseksi.

Omalla kohdallani haastateltavien saaminen oli hyvin pitkä ja vaivalloinen prosessi. Se sisälsi lukuisia puheluita ja useita kymmeniä sähköpostiviestejä. Kun minulla ei ollut kuuden kuukauden etsintöjenkään jälkeen yhtä ainutta haastateltavaa, olin jo melkein valmis lyömään hanskat tiskiini. Onneksi ymmärsin alkaa etsimään mahdollisia haastateltavia muitakin reittejä, sillä huomasin heti, että henkilökohtaisella yhteydenotolla saan paremmin tuotua asiani nuorille äideille julki. Näin jälkeenpäin ajateltuna minun olisi kannattanut ehkä ryhtyä etsimään haastateltavia alun perinkin omin päin, jolloin olisin ehtinyt haastatella useamman nuoren äidin.

Uskottavuus tutkimuksen arviointikriteerinä liittyy siihen, kuinka tutkija on tavoittanut tutkittavien todellisuuden. Tässä tutkimuksessa tutkittavien todellisuuden tavoittaminen edellytti elämänhallinnan eri osa-alueiden, ensikotitoiminnan sekä varhaisen äitiyden ilmiön tuntemista. Tulosten uskottavuuteen liittyy myös analyysin etenemisen kuvaus sillä tarkkuudella, että lukija voi seurata sitä ja tehdä omia johtopäätöksiä aineistosta ja tuloksista. (Korhonen 2010, 110 - 111.) Esittäessäni tutkimukseni tuloksia, käytän runsaasti alkuperäistä aineistoani sitaattien muodossa, mikä auttaa lukijoita arviointien ja tulkintojen tekemisessä. Eskolan ja Suorannan (1998, 212) mukaan uskottavuuden arvioinnissa suositellaan yleensä käyttämään tutkittavia, jotta tutkija saisi varmuuden siitä, että tutkijan käsitteellisyys ja tulkinnat vastaavat tutkittavien käsityksiä. Tätä ei voida pitää kuitenkaan täysin relevanttina keinona, sillä tutkittavat voivat olla sokeita kokemukselleen tai tilanteelleen. Tässä tutkimuksessa en pyytänyt tutkittavia arvioimaan tutkimustulosteni uskottavuutta ja vastaavuutta heidän omiin kokemuksiinsa. Suurimpana syynä tähän oli molemminpuolinen ajanpuute.

Laadullisessa tutkimuksessa tulosten sovellettavuuden kriteerinä on siirrettävyys, eli se miten hyvin tutkimustulokset ovat siirrettävissä toisen kontekstiin. Siirrettävyyttä arvioidaan vertaamalla saatuja tuloksia aikaisempaan tietoon. Siirrettävyyden arvioinnissa on kuitenkin otettava huomioon laadullisen tutkimuksen subjektiivisuus ja kontekstisidonnaisuus, joiden vuoksi tutkimustulokset eivät ole koskaan täysin siirrettävissä toiseen tutkimustilanteeseen. (Korhonen 2010, 11.2) Tutkimustulosteni teoreettinen siirrettävyys on vaikeaa, sillä ensikodin merkitystä nuorten äitien elämänhallintaan ei ole tutkittu aikaisemmin. Opinnäytetyöni kannalta on kuitenkin tärkeää, että olen kuvannut tarkasti tutkimukseni informantit, jotta tutkimukseni tilaajana Keski-Suomen ensi- ja turvakotien liitto saa riittävät välineet tutkimuksen sovellusarvon määrittämiseen (Kts. Parrila 2002, 184.)

Laadullisen aineiston merkittävyyttä on vaikea arvioida, sillä se on hyvin suhteellinen asia. Siitäkin huolimatta tutkijan tulee pystyä vakuuttamaan aineistonsa analysoinnin arvoa. (Eskola & Suoranata 1998, 215.) Tutkimukseni aineisto kattaa vain pienen osan kaikista ensikodissa asuneista nuorista äideistä, mutta toisaalta tarkoitukseni olikin tutustua erilaisiin kokemuksiin ja näkemyksiin, joiden avulla ensikotien olisi mahdollista kehittää toimintaansa.

Laadullisessa tutkimuksessa on mahdotonta laskea etukäteen riittävän aineiston koko (Eskola & Suoranta 1998, 216). Yleisesti voidaan ajatella, että aineiston syvällisyys on tärkeämpää kuin sen laajuus. Tutkimuksessani haastateltavien määrä on teemahaastattelututkimukseen vähäinen, mutta haastatteluilla kerätty aineisto on kuitenkin rikas ja monipuolinen. Alkuperäisenä ajatukseni oli kerätä enemmän aineistoa, mutta sen saaminen osoittautui odotettua vaikeammaksi. Kolmen haastattelun jälkeen tulin siihen tulokseen, että en käytä aikaani enää haastateltavien etsimiseen, vaan keskityn jo saamani aineiston analysoimiseen.

LÄHTEET

Aaltonen, Marjo, Oksanen, Tuija, Vihunen Riitta & Vilén, Marika 2007. Nuoren aika. Helsinki: WSOY.

Anttila, Kyllikki, Hirvelä, Mervi, Jaatinen, Tiina, Polviander, Marjut & Puska, Eeva-Liisa 2009. Sairaanhoido ja huolenpito. Helsinki: WSOY.

Aunila, Seija 2007. Ensikoti – taistelu häpeää vastaan. WWW-artikkeli.
http://yle.fi/elavaarkisto/artikkelit/ensikoti_-_taistelu_hapeaa_vastaan_18307.html#media=18317. Päivitetty 25.1.2007. Luettu 7.12.2011.

Eirola, Raija 2003. Lapsiperheiden elämänhallintavalmiudet. Perheohjauksen arviointi. Kuopion yliopisto. Hoitotieteen laitos. Väitöskirja.

Ensi- ja turvakotien liitto ry 2010. Ensikotien laatukriteerit. PDF-dokumentti.
<http://www.vaasanturvakoti.fi/cms/cmsmadesimple-1.9.4.1-full/uploads/EnsikotienLaatukriteerit.pdf>. Päivitetty 24.6.2010. Luettu 26.11.2011.

Ensi- ja turvakotien liitto ry 2011a. Tietoa ensikotityöstä. WWW-dokumentti.
http://www.ensijaturvakotienliitto.fi/liitto/haetko-tietoa/tietoa_ensikotityosta/. Ei päivitystietoa. Luettu 25.11.2012.

Ensi- ja turvakotien liitto ry 2011b. Ensikoti. Ympäri vuorokautista tukea vauvaperheen vanhemmuuteen. Esite.

Ensi- ja turvakotien liitto ry 2011c. Liitto. WWW-dokumentti.
<http://www.ensijaturvakotienliitto.fi/liitto/>. Ei päivitystietoa. Luettu 27.11.2011.

Ensi- ja turvakotien liitto ry 2011d. Työmuodot. WWW-dokumentti.
<http://www.ensijaturvakotienliitto.fi/tyomuodot/>. Ei päivitystietoa. Luettu 27.11.2011.

Ensi- ja turvakotien liitto ry 2011e. Rahoitus. WWW-dokumentti.
<http://www.ensijaturvakotienliitto.fi/liitto/rahoitus/>. Ei päivitystietoa. Luettu 28.11.2011.

Ensi- ja turvakotien liitto ry 2012a. Ensikodit. WWW-dokumentti.
<http://www.ensijaturvakotienliitto.fi/tyomuodot/ensikodit-ja-muu-vauvaperheiden-ensikodit/>. Ei päivitystietoa. Luettu 14.10.2012.

Ensi- ja turvakotien liitto ry 2012b. Lapset ja väkivalta. WWW-dokumentti.
http://www.ensijaturvakotienliitto.fi/liitto/haetko-tietoa/perhevakivalta/lapset_ja_vakivalta/ Ei päivitystietoa. Luettu 12.10.2012.

Ensi- ja turvakotien liitto ry 2012c. Ensikotiasiakkaat. WWW-dokumentti.
<http://www.ensijaturvakotienliitto.fi/tyomuodot/ensikodit-ja-muu-vauvaperheiden-ensikodit/ensikotiasiakkaat/>. Ei päivytystietoa. Luettu 16.11.2012.

Eskola, Jari & Suoranta, Juha 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino

Eskola, Jari & Suoranta, Juha 2005. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.

Eskola, Jari & Vastamäki, Jaana 2001. Teemahaastattelu: opit ja opetukset. Teoksessa: Aaltola, Juhani & Valli, Raine (toim.) 2001. Ikkunoita tutkimusmetodeihin I. Metodien valinta ja aineiston keruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. Jyväskylä: PS-kustannus, 24 - 42.

Friis, Leila, Eirola, Raija & Mannonen, Marjatta 2004. Lasten ja nuorten mielenterveysyö. Helsinki: WSOY.

Haglund, Kristin 2006. Recommendations for Sexuality Education for Early Adolescents. Journal of Obstetric, Gynecologic, and Neonatal Nursing. PDF-dokumentti.
http://epublications.marquette.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1014&context=nursing_fac. Päivitetty 19.10.2010. Luettu 2.10.2012.

Halonen, Miila & Apter, Dan 2010. Huulikiilteestä housuvaippoihin. Teiniraskauden ja -äitiyden moninaiset haasteet. PDF-tiedosto.
<http://www.terveysportti.fi/xmedia/duo/duo98744.pdf>. Päivitetty 8.4.2010. Luettu 12.12.2011.

Haukka-Wacklin, Tuula 2011. Autamme lasta tulemaan hyväksi. Teoksessa: Haukka-Wacklin, Tuula & Lehtinen, Essi 2011. Lapsiperheille turvaa ja tukea. Esite. Tampereen ensi- ja turvakoti ry.

Heikkonen, Kirsi & Välikangas Heinituuli 2011. Elämänhallinta yksilön kokemukse-
na. Pulinapaja-projektin merkitys nuorten elämänhallinnan kokemukselle. Oulun yli-
opisto. Kasvatustieteiden tiedekunta. Kasvatustieteiden ja opettajankoulutuksen yk-
sikkö. Pro gradu -tutkielma. PDF- dokumentti.
http://www.mielenterveysseura.fi/files/864/gradu_Heikkonen_Valikangas.pdf

Heino, Tarja & Johnson, Marianne 2010. Huostassa olleet lapset nuorina aikuisina. Teoksessa: Hämäläinen, Ulla & Kangas, Olli (toim.) 2010. Perhepiirissä. Helsinki: Kelan tutkimusosasto.

Heinänen, Aira 1992. Lapsen tasa-arvoa tavoittamassa. Ensi- ja turvakotien liiton his-
toriikki 1945-1990. Ensi- ja turvakotienliiton julkaisu n:o 13.

Heinänen, Aira 2002. Ensikodin kasvutarina 1942-2002. Helsingin ensikoti ry.

Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena 2000. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.

Hirvonen, Eila 2000. Raskaus nuoren valintana: Etnografia alle 18-vuotiaiden nuorten raskaudesta, tulevasta vanhemmuudesta ja elämäntilanteesta sekä äitiysneuvolakäynneistä. Tampereen yliopisto. Hoitotieteen laitos. Väitöskirja. PDF-dokumentti. <http://acta.uta.fi/pdf/951-44-4950-9.pdf>.

Kelhä, Minna 2010. Vääränikäisiä äitejä? Ikä ja äitiyden yhteiskunnalliset ehdot. Teoksessa: Nuorisotutkimus 2/2010. Ryhmät ja vapaa-aika. Helsinki: Yliopistopaino, 70 - 75.

Keltinkangas-Järvinen, Liisa 2008. Temperamentti, stressi ja elämäntilanne. Helsinki: WSOY.

Kiviniemi, Kari 2007. Laadullinen tutkimus prosessina. Teoksessa: Aaltona, Juhani & Valli, Raine (toim.) 2007. Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Jyväskylä: PS-kustannus, 70 - 85.

Korhonen, Anne 2003. Vauvaperhetyö keskosten äitien tukena. Tuen sisällölliset piirteet, kustannukset ja vaikutukset keskosten ensimmäisen elinvuoden hoitokustannuksiin. Oulun yliopisto. Hoitotieteen ja terveyshallinnon laitos. Tutkimus. PDF-dokumentti. <http://herkules oulu.fi/isbn9514271912/isbn9514271912.pdf>. Päivitetty 1.12.2003. Luettu 16.11.2012.

Lastensuojelulaki 2007/417. WWW-dokumentti. www.finlex.fi. Ei päivitystietoa. Luettu 26.11.2011.

Lämsä, Anna-Liisa 2009. Tuhat tarinaa lasten ja nuorten syrjäytymisestä. Lasten ja nuorten syrjäytyminen sosiaalihuollon asiakirjojen valossa. Oulun yliopisto. Kasvatustieteiden tiedekunta. Tutkimus. PDF-dokumentti. <http://herkules oulu.fi/isbn9789514290213/isbn9789514290213.pdf>. Päivitetty 27.1.2009. Luettu 13.11.2012.

Niemelä, Anna 2005. Nuorena äidiksi – vauhdilla aikuisuuteen? Teoksessa: Aapola, Sinikka & Ketokivi, Kaisa (toim.) 2005. Polkuja ja poikkeamia – Aikuisuutta etsimässä. Nuorisotutkimusseura, 169 - 195.

Nieminen, Pirkko & Nummenmaa Anna Raija 1984. Lapsen syntymisen psykologia. Raskaus ja synnytys sekä varhainen vuorovaikutus perheen näkökulmasta. Juva: WSOY.

- Niitamo, Annaliisa 2011. Ei elämää voi loputtomasti ajoittaa ja suunnitella: vanhemaksi opiskelijana? *Pari & perhe* 1/2011. Väestöliitto. Verkkolehti. www.vaestoliitto.fi/@Bin/983334/Pari_Perhe_NAYTTO+pdf.pdf. Päivitetty 14.3.2011. Luettu 14.11.2012.
- Parrila, Sanna 2002. Perhepäivähoito osana suomalaista päivähoitojärjestelmää. Näkökulmia perhepäivähoidon laatuun ja sen kehittämiseen. Oulun yliopisto. Kasvatustieteiden tiedekunta. Tutkimus. PDF-dokumentti. <http://herkules oulu.fi/isbn9514268741/isbn9514268741.pdf> Päivitetty 6.11.2002. Luettu 15.11.2012.
- Pietilä, Anna-Maija 1994. Elämänhallinta ja terveys. Pitkittäistutkimus pohjoissuomalaisilla nuorilla miehillä. Oulu: Oulun yliopisto.
- Puusa, Anu 2011. Haastattelu laadullisen tutkimuksen menetelmänä. Teoksessa: Puusa, Anu & Juuti, Pauli (toim.) 2011. Menetelmäviidakon raivaajat. Perusteita laadullisen tutkimuslähestymistavan valintaan. Vantaa: Hansabook, 73 - 87.
- Puusa, Anu & Juuti, Pauli 2011. Mitä laadullinen tutkimus on? Teoksessa: Puusa, Anu & Juuti, Pauli (toim.) 2011. Menetelmäviidakon raivaajat. Perusteita laadullisen tutkimuslähestymistavan valintaan. Vantaa: Hansabook, 47 - 57.
- Raitakari, Suvu 2004. Nuoren elämänhallinta: toivottua arkea ohjeistamalla? Teoksessa Jokinen, Arja, Kulmala, Anna & Huttunen, Laura (toim.) 2004. Puhua vastaan ja vaieta - neuvottelu kulttuurisista marginaaleista. Helsinki: Gaudeamus, 56 - 73.
- Raitasalo, Raimo 1995. Elämänhallinta sosiaalipolitiikan tavoitteena. Sosiaali- ja terveyturvan tutkimuksia. Helsinki: Kansaneläkelaitos.
- Roos, J.P. 1981. Elämäntapojen tyypeistä elämäkertojen valossa. Teoksessa: Rahkonen, Keijo 1985. Elämäntapaa etsimässä. Helsinki: Tutkijaliitto, 37 - 49.
- Ruth, Jan-Erik 1998. Elämänhallinta ikäännyttäessä. Teoksessa: J.P. Roos & Hoikka, Tommi (toim.) 1998. Elämänpolitiikka. Helsinki: Gaudeamus.
- Ruusuvuori, Johanna & Tiittula, Liisa 2005. Tutkimushaastattelu ja vuorovaikutus. Teoksessa: Ruusuvuori, Johanna & Tiittula, Liisa (toim.) 2005. Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. Tampere: Vastapaino.
- Saw, Mary, Lawlor, Debbie A. & Najman, Jake M. 2006. Teenage Children of Teenage Mothers: Psychological, Behavioural and Health Outcomes from an Australian Prospective Longitudinal Study. The University of Queensland. Social Science and Medicine. Tiivistelmä. WWW-dokumentti.

<http://espace.library.uq.edu.au/view/UQ:8376>. Ei päivitystietoa. Luettu 26.10.2012.

Snellman, Karita 2012. Tukea tarvitsevien nuorten aikuisten kohtaamat kynnykset sosiaali- ja terveystalviteissa. Tampereen yliopisto. Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö. Pro-gradu-tutkielma. PDF-dokumentti.

<http://tutkielmat.uta.fi/pdf/gradu05911.pdf>. Päivitetty 5.6.2012. Luettu 16.11.2012.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Raskaudenkeskeytykset. WWW-dokumentti.

http://www.thl.fi/fi_FI/web/fi/tilastot/aiheittain/seliterveys/raskaudenkeskeytykset/raskaudenkeskeytykset. Päivitetty 1.10.2012. Luettu 16.11.2012.

Tilastokeskus 2010. 15–75-vuotiaat naiset iän ja elävänä syntyneiden lasten määrän mukaan 31.12.2010. WWW-dokumentti.

http://www.tilastokeskus.fi/til/vaerak/2010/01/vaerak_2010_01_2011-09-30_tau_003_fi.html. Päivitetty 31.12.2010. Luettu 25.11.2011.

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Jyväskylä: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Turun ensi- ja turvakoti ry 2011. Turun ensikoti. WWW-dokumentti.

<http://www.turunensi-jaturvakotiry.fi/index.asp?sivu=turunensikoti>. Ei päivitystietoa. Luettu 27.11.2011.

Törrönen, Helena 1998. Ehjänä perille. Kokemuksia lastensuojelun vauvatyön kehittämisestä. Ensi- ja turvakotien liiton julkaisu 18.

Österman, Irmeli 2008. Elämänhallinta ja koettu tuki. Teemahaastattelu silmän suoni- kalvoston melanoomaan sairastuneille potilaille. Hoitotieteen laitos. Kuopion yliopisto. Pro gradu – tutkielma.

TEEMAHAASTATTELURUNKO

PERUSTIEDOT

- ikä
- asuinkunta
- siviilisääty
- koulutus
- perhetausta

ELÄMÄ ENNEN RASKAUTTA

- asuminen
- työ/koulu
- toimeentulo
- sosiaaliset suhteet
- harrastukset ja vapaa-aika
- jaksaminen ja motivaatio (mitkä ylläpitivät)
- arjen sujuminen ja rutiinit
- kokemus oman elämän hallinnasta
- tulevaisuus (orientoituminen, suunnitelmat)

RASKAUS

- minkä ikäisenä ensimmäinen lapsi
- elämäntilanne raskauden alkaessa
- ajatukset raskaudesta & elämän muuttumisesta

ENSIKOTIIN HAKEUTUMINEN

- ensikotiin raskausaikana vai vauvan kanssa
- mitä kautta
- miksi ensikotiin
- ennakkokäsityksiä, ajatuksia, odotuksia

ELÄMÄ ENSIKODISSA

- asuminen ensikodissa
- arki ensikodissa (miten jäsentyi)
- millainen kokemus jäi
- kauanko asui
- siirtyminen itsenäiseen asumiseen
- miten ensikodissa asuminen vaikutti elämään (toimeentulo, sosiaaliset suhteet, työ/koulu, vapaa-aika & harrastukset, jaksaminen, motivaatio, arki, jaksaminen, tulevaisuus, kokemus oman elämän hallinnasta)
- ensikodin tuki vanhemmuudelle, äitiydelle & lapsen hoidolle
- mitä hyvää/huonoa ensikodissa asumisessa oli
- miten kuvailisit samaasi apua ja tukea ensikodissa
- mitä opit ensikodissa, kuinka hyödyllisenä koet opitut asiat
- millaista muuta apua olisit toivonut

ELÄMÄ TÄLLÄ HETKELLÄ

- asuminen
- työ/koulu
- toimeentulo
- sosiaaliset suhteet
- harrastukset ja vapaa-aika
- jaksaminen ja motivaatio (mitkä ylläpitivät)
- arjen sujuminen ja rutiinit
- kokemus oman elämän hallinnasta
- tulevaisuus (orientoituminen, suunnitelmat)
- vanhemmuus, äitiys, lapsi